

บทที่ 4

ภาวะคับขันในอิสลาม

เพื่อให้การวิจัยสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้ศึกษาภาวะคับขันในอิสลามในหัวข้อ ความหมายของภาวะคับขัน หลักฐานการอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขัน การใช้บทบัญญัติอิสลามในภาวะคับขัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4. 1 ความหมายของภาวะคับขัน

นิยามความหมายของภาวะคับขันซึ่งหมายถึงอัญญูรูเราะฮ์ในภาษาอาหรับ ประกอบด้วยความหมายสองด้าน คือหนึ่ง ด้านภาษา สองด้านศัพท์ทางวิชาการอิสลาม ซึ่งหมายถึง อักฎิลายหรือด้านศาสนบัญญัติซึ่งหมายถึง ชัรอันในภาษาอาหรับ

4. 1. 1 ความหมายของภาวะคับขันด้านภาษา

ภาวะคับขันด้านภาษามาจากคำว่า “อัญญูรูเราะฮ์” (الضرورة) มาจากคำว่า “ฎอรอร” (ضرر) และ “ฎอรอร” (ضر) เป็นคำนามที่เป็นรากศัพท์ (اسم مصدر) ของคำว่า “อัลอฎฎอร” (الاضطرار) ความหมายเชิงภาษา อัญญูรูเราะฮ์ หมายถึงความจำเป็น ความต้องการ (Ibn Manzur, 1997 : 8/46)

อัลฟัยรุซอบาดี⁵⁸ ให้ความหมาย อัญญูรูเราะฮ์ว่า หมายถึง ความจำเป็น (al-fayruz abadiy, 1978 : 187)

อิบรอฮีม มุศฎอฟา และคณะ ให้ความหมาย อัญญูรูเราะฮ์ ว่าหมายถึง ความจำเป็น ความยากลำบาก ภัยพิบัติ ที่รุนแรงอันไม่สามารถปิดเป่าได้ (al-mua, jam al-wasit, 1972 : 1/537) นอกจากนี้การใช้ศัพท์ และกลุ่มคำนี้ในอัลกุรอานรวมทั้งสิ้น 75 ครั้ง ดังปรากฏอยู่ในสารบัญพจนานุกรมอัลกุรอาน (المعجم المفهرس لألفاظ القرآن الكريم) ของมุฮัมมัดฟูอาด อับดุลบาเกีย (Muhammad Fuad Abd al-Baqi, 1996 : 515, 516)

ดังตัวอย่างเช่น

1. สุเราะฮ์ อัล-มาอิดะฮฺ อายะฮ์ที่ 3

⁵⁸อัลฟัยรุซ อบาดี คือมุฮัมมัด บิน ยะฮูบ อัจชีรอซี (ศ. 729-ศ. 817) ผู้แต่งหนังสือ “อัลลามีย อัลออลิมอัลอิญาบ” (اللامع المعجم العجاب) “อัลกอมุส อัลมุฮิฏ” (القاموس المحيط) (al-zarkAliy, 2002, 3/175)

﴿... الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا

فَمَنْ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمِهِ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (المائدة : 3)

ความว่า “... วันนี้ บรรดาผู้ปฏิบัติเสถียรศรัทธา หมดหวังในศาสนาของพวกเขาแล้ว ดังนั้นพวกเขาจึงอย่างกลัวพวกเขา และจงกลัวข้าเถิด วันนี้ข้าได้ให้สมบูรณ์แก่พวกเขาแล้ว ซึ่งศาสนาของพวกเขาและข้าได้ให้ครบถ้วนแก่พวกเขาแล้ว ซึ่งความกรุณาเมตตาของข้า และข้าได้เลือกอิสลามให้เป็นศาสนาแก่พวกเขาแล้ว ผู้ใดได้รับความคับขันในความทิวโหย โดยมีใจเป็นผู้จงใจกระทำบาปแล้วไซ้ร้ แน่นนอนอัลลอฮ์ นั้นเป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

2. สุเราะฮ์ อัลอันอาม อายะฮ์ที่ 145

﴿قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعُمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مِيتَةً أَوْ دَمًا

مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهْلًا لِعَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (الأنعام : 145)

ความว่า “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) ว่า ฉันไม่พบว่าในสิ่งที่ถูกให้เป็นอายะฮ์แก่ฉันนั้น มีสิ่งต้องห้ามแก่ผู้บริโภคที่จะบริโภคมัน นอกจากสิ่งนั้นเป็นสัตว์ที่ตายเอง หรือเลือดที่ไหลออก หรือเนื้อสุกร แท้จริงมันเป็นสิ่งโสภณ หรือเป็นสิ่งละเมิด ซึ่งถูกเปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ ที่มัน ถ้าผู้ใดได้รับความคับขัน โดยมีใจเป็นผู้แสวงหา และมีใจผู้ละเมิด แล้วไซ้ร้ แท้จริงพระเจ้าของเจ้านั้น เป็นผู้ทรงอภัยโทษ เป็นผู้ทรงเอ็นดูเมตตา”

3. สุเราะฮ์ อันนะหฺล อายะฮ์ที่ 115

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهْلًا لِعَيْرِ اللَّهِ بِهِ ۚ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ

بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (النحل : 115)

ความว่า “แท้จริง พระองค์ทรงห้ามพวกเขาเพียงแต่สัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพื่ออื่นจากอัลลอฮ์ ดังนั้นผู้ใดที่อยู่ในสภาพคับขัน โดยหลีกเลี่ยงไม่ได้และไม่เป็นผู้ละเมิดแล้ว แท้จริง อัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภัย ผู้ทรงเมตตาเสมอ”

ในสารานุกรมฮะดีษ “อัลมูอญิม อัลมูฟิฮรือสลิลอัลฟาซ คำว่า อัลญูฮูรเราะฮ์” และกลุ่มศัพท์ ปรากฏอยู่ในตำราฮะดีษทั้งเก้า⁵⁹ จำนวน 180 ครั้ง ดังตัวอย่างเช่น

⁵⁹หนังสือฮะดีษทั้งเก้า คือ “ศอฮ์ฮัลบุดอริย” (صحیح البخاری) “ศอฮ์ฮุสลิม” (صحیح مسلم) “สุนันอบิดาวัต” (سنن أبي داود) “สุนันอันนะซาอีย” (سنن النسائي) “สุนันอัตติรมิซีย” (سنن الترمذي) “สุนันอับนิมาญะฮ” (سنن ابن ماجه) “อัลมูวัญญะฮ” (الوطا) “มุสนัดอะฮ์มัด” (مسند أحمد) “สุนัน อัลดาริมีย” (سنن الدارمي)

1. ฮะดีษบันทึกโดยอะฮฺมัด⁶⁰ อันนะสาอียะ⁶¹ และอิบนุมาญะฮะ⁶² ท่านร่อซูล กล่าวว่า
 ((مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلَاثًا مِنْ غَيْرِ ضُرُورَةٍ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ))

ความว่า “ผู้ใดที่ทิ้งละหมาด ญุมอะฮ์สามครั้งโดยไม่มีความจำเป็น อัลลอฮ์จะประทับตราหัวใจของเขา” (ฮะดีษบันทึกโดย Ahmad, 1995 : 31751 : al-Nasa’i, 1994 : 1370 ; และ Ibn Majah, 1996 : 1125)

2. ฮะดีษ บันทึกโดย อัลบุคอรี⁶³ และมุสลิม⁶⁴ อันนะสาอียะ และมาลิก⁶⁵

((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَنْ أَنْفَقَ زَوْجِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، نُوْدِيَ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ : يَا عَبْدَ اللَّهِ هَذَا خَيْرٌ، فَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّلَاةِ دُعِيَ مِنْبَابِ الصَّلَاةِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجِهَادِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الْجِهَادِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصِّيَامِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الرَّيَّانِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا عَلَى مَنْ دُعِيَ مِنْ تِلْكَ الْأَبْوَابِ مِنْ ضُرُورَةٍ، فَهَلْ يُدْعَى أَحَدٌ مِنْ تِلْكَ الْأَبْوَابِ كُلِّهَا ؟. قَالَ : نَعَمْ، وَأَرْجُو أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ))

ความว่า “ผู้ใดที่ใช้จ่ายสองอย่างในหนทางของอัลลอฮ์เขาถูกเรียกจากประตูสวรรค์ ว่า : โอ้บ่าวของอัลลอฮ์สิ่งนี้เป็นความประเสริฐยิ่ง ผู้ใดเป็นชาวละหมาดเขาถูกเชิญเข้าสวรรค์ทาง ประตูละหมาด ผู้ใดเป็นชาวญิฮาดเขาถูกเชิญเข้าสวรรค์ทางประตูญิฮาด ผู้ใดเป็นชาวถือศีลอดเขาถูกเชิญเข้าสวรรค์ทางประตูรียาน ผู้ใดเป็นชาวบริจาคทานเขาถูกเชิญเข้าสวรรค์ทางประตูบริจาคทาน ท่านอบูบักร رضي الله عنه กล่าวว่า โอ้ท่านเราะฮ์ลุส แต่ละคนไม่จำเป็นต้องถูกเชิญให้เข้าสวรรค์จากทุกประตูใช้ ไหมมีไหมผู้ที่ถูกเชิญให้เข้าสวรรค์จากทุกประตู ท่านเราะฮ์ลุสกล่าวว่า : มี ฉันหวังว่าท่านเป็นคนหนึ่ง

⁶⁰อะฮฺมัด บิน มุฮัมมัด บินฮันบัล เป็นผู้ก่อตั้งมัซฮับฮัมมะลียะ เป็นผู้ที่เคร่งครัดและสมณะ แต่งตำราจำนวนหนึ่ง เช่น “อัลมุสนัด” (المسند) “อัลฮุซุด” (الرهدة) (al-Dhahabi, 2001 : 11/177)

⁶¹อันนะสาอียะ ชื่อว่า อะฮฺมัด บิน ฮุอัยบ (ฮ. ศ. 215-ฮ. ศ. 303) เป็นปราชญ์ฮะดีษที่ได้รับการยอมรับท่านหนึ่ง เจ้าของหนังสือ “สุนันอันนะสาอียะ” (سنن النسائي) (al-Dhahabi, 1984 : 14/132)

⁶²อิบนุมาญะฮะ ชื่อว่า มุฮัมมัด บิน ยะซิด อัลกอซวีนิย (ค. ศ. 824-ค. ศ. 886) เป็นปราชญ์ฮะดีษที่ได้รับการยอมรับท่านหนึ่ง เจ้าของหนังสือ “สุนันอิบนุมาญะฮะ” (سنن ابن ماجه) “อัตตัจฟีร” (التفيسير) (al-sindi, 1996 : 1/24-28)

⁶³อัลบุคอรี ชื่อว่า มุฮัมมัด บินอิสมาแอล อัลบุคอรี (ฮ. ศ. 194 - ฮ. ศ. 256) เป็นปราชญ์ฮะดีษที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด แต่งตำรา “อัลญามืออัศเศาะฮียะ” (الجامع الصحيح) ตำรา “อัตตารีค” (التاريخ) (al-Asqalani, 1904 : 9/47)

⁶⁴มุสลิม บิน อัลฮัญญญาด อัลนัยสาบรี (ฮ. ศ. 204-ฮ. ศ. 261) เป็นปราชญ์ฮะดีษที่ได้รับความเชื่อถือมากที่สุดท่านหนึ่ง แต่งหนังสือ “เศาะฮียะมุสลิม” (صحيح مسلم) (al-Dhahabi, 1968 : 2/588)

⁶⁵มาลิก บิน อนัส อัลมะดะนี (ฮ. ศ. 93-ฮ. ศ. 179) เป็นนักปราชญ์ฮะดีษและฟิกฮ์ และเป็นผู้นำมัซฮับมาลิกียะ ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่มัซฮับที่แพร่หลายกว้างขวาง หนังสือของท่านชื่อ “อัลมุวัฏฏะฮะ” (الموطأ) (al-Dhahabi, 1994 : 8/48)

จากพวกเขาเหล่านั้น” (ฮะดีษบันทึกโดย al-Bukhariy, 2002 : 1897 ; Muslim, 1995 : 671 ; al-Nasa’iyy, 1994 : 2240 ; และ Malik, 2000 : 511)

3. ฮะดีษบันทึกโดย อัลบุคอรี

((عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَابِسٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ : قُلْتُ لِعَائِشَةَ أَنْتَهِيَ النَّبِيُّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- أَنْ تُؤْكَلَ لُحُومُ الْأَصْحَابِ فَوْقَ ثَلَاثٍ؟ قَالَتْ : مَا فَعَلْتُ إِلَّا فِي عَامِ جَاءَ النَّاسُ فِيهِ، فَأَرَادَ أَنْ يُطْعِمَ الْعِنْيُ الْفَقِيرَ. وَإِنْ كُنَّا لَنَرْفَعُ الْكُرَاعَ فَمَا كُنَّا بَعْدَ خَمْسِ عَشْرَةَ. قِيلَ : مَا اضْطَرَّكُمْ إِلَيْهِ؟ فَضَحِكْتُ، قَالَتْ : مَا شَبِعَ آلَ مُحَمَّدٍ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- مِنْ خُبْرٍ بَرٍّ مَا دُومَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ حَتَّى لَحِقَ بِاللَّهِ.))

ความว่า “จากอับดุลเราะมาน บิน อาบิสจากพ่อของเขา กล่าวว่า : ฉันกล่าวแก่ท่านหญิงอาอิชะฮ์ว่า : ท่านนบีเคยห้ามไม่ให้เก็บเนื้อ قربานไว้กินเกินสามวันใช่ไหม ท่านหญิงอาอิชะฮ์กล่าวว่าท่านเราะฮ์ลุไม่เคยทำเช่นนั้นเว้นแต่ปีที่ขาดแคลนอาหารเท่านั้น ท่านต้องการให้ทุกคนรวยและคนจนได้บริโภคอาหารกันอย่างทั่วหน้า แต่ทว่าเราเคยกินซากแกะมากกว่า 15 วัน มีผู้กล่าวว่า : อะไรที่ทำให้พวกท่านจำเป็นต้องทำเช่นนั้น ? นางยิ้มแล้วกล่าวว่า : วงศ์วานท่านนบี มุฮัมมัด ไม่เคยกินขนมปังข้าวสาลีจืดแ่อมเกินสามวันจนกระทั่งเสียชีวิต” (ฮะดีษบันทึกโดย al-Bukhariy, 2002 : 5423)

จึงกล่าวได้ว่า “อัญญอรุเราะฮ์” ด้านภาษาคือความคับขันขั้นออกฤกษ์

4. 1. 2 ความหมายของภาวะคับขันด้านศัพท์ทางวิชาการหรือความหมายของภาวะคับขันด้านศัพท์ทางวิชาการด้านศาสนบัญญัติ พอประมวลตามการให้นิยามของอุลามะฮ์ ที่เป็นที่ยอมรับของแต่ละมัซฮับ ได้ดังนี้

1. มัชฮับฮนะฟี

อัลฮะมะวี⁶⁶ ให้ความหมายว่า อัญญอรุเราะฮ์ หมายถึง การตกอยู่ในสภาพที่หากไม่บริโภคสิ่งฮารอมแล้วเกือบหรือจะเสียชีวิต (al-Hamawiy, 1871 : 1/119)

อัลญุศศอศ⁶⁷ ให้ความหมายว่า อัญญอรุเราะฮ์ หมายถึง สภาพที่กลัวว่าจะเกิดภัยแก่ชีวิตหรืออวัยวะเนื่องจากละทิ้งการกินอาหารดังกล่าว (al-Jassas, 1995 : 1/159)

⁶⁶อัลฮะมะวี ชื่อว่า อู้อัลอับบาส ชิฮาบุดดีน อะฮฺมัด บิน มักรีย อัลฮะมะวี (เสียชีวิต ค. ศ. 1677) ปรากฏผู้สังกัดมัซฮับฮนะฟีที่โดดเด่นท่านหนึ่ง เชี่ยวชาญเรื่องฟิกฮ์ อุลลอัลฟิกฮ์ และภาษาศาสตร์ (al-Dhahabiy, 1994 : 1/239)

⁶⁷อัลญุศศอศ คืออะฮฺมัด บิน อะลี อัลญุศศอศ (ฮ. ศ. 305-ฮ. ศ. 370) เป็นปรากฏผู้สังกัดมัซฮับฮนะฟี ถือว่าเป็นผู้นำมัซฮับฮนะฟีที่กรุงแบกแดดในศตวรรษที่ 4 แต่งหนังสือ “อะฮฺกามอัลกุรอาน” (أحكام القرآن) (Ibn Imad, 1991 : 4/231)

อัลญุรญานีย⁶⁸ ให้ความหมายว่า อัญญอรูเราะฮ์ หมายถึง การประสพภัยพิบัติที่ไม่สามารถจัดปัดเป่าได้ (al-Jurjaniy, 1998 : 37)

2. มัชฮับมาลิกีย

อัดดาร์ดีร์⁶⁹ ให้ความหมายว่าอัญญอรูเราะฮ์ หมายถึง สภาพการณ์ที่จะต้องรักษาชีวิตจากความตายหรือภัยพิบัติอันรุนแรง (al-Dardir, 1993 : 2/183)

อัดดุสุกี⁷⁰ ให้ความหมายว่าอัญญอรูเราะฮ์ หมายถึง สภาพความกลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตอย่างมั่นใจหรือค่อนข้างมั่นใจ (al-Dusuqiy, 1994 : 2/136)

3. มัชฮับซาฟิอีย

อรรรอฟีอีย⁷¹ ให้ความหมายว่าอัญญอรูเราะฮ์ หมายถึง ภาวะการกลัวว่าจะเสียชีวิตหรือจะเกิดโรคร้ายแรงต่อร่างกาย (al-Rafaiy, 1997 : 12/158)

อัสสุยูฏีย⁷² ให้ความหมายว่าอัญญอรูเราะฮ์ หมายถึง การตกอยู่ในสภาพที่หากไม่บริโภคสิ่งฮารอมแล้วเกือบหรือจะเสียชีวิต (al-Suyuti, 1959 : 85)

4. มัชฮับ ฮัมบะลีย

อิบนุฟลีย⁷³ ให้ความหมายว่าอัญญอรูเราะฮ์ หมายถึง สภาพความกลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตหรือจะเกิดการเจ็บป่วยการตกขบวนจากคณะจนถึงแก่ชีวิต (Ibn Muflih, 2000 : 9/205)

อัลมาร์ดาวิ⁷⁴ ให้ความหมายว่าอัญญอรูเราะฮ์ หมายถึง สภาพความกลัวว่าจะถึงแก่ชีวิต (al-Mardawiy, 1997 : 10/319)

⁶⁸อัลญุรญานีย คืออิลิบิน มุฮัมมัด บินอิลิอัลญุรญานีย (ฮ. ศ. 740 – ฮ. ศ. 816) เป็นปราชญ์สังกัดมัชฮับฮนะฟีย ที่เชี่ยวชาญหลายสาขาวิชา แต่งหนังสือ “อัตตะอริฟาต” (التعريفات) (al-Jurjaniy, 1998 : 6-12)

⁶⁹อัดดาร์ดีร์ คืออะฮ์มัดบินอะฮ์มัด อัลอะดะวีย รู้จักในนามอะฮ์มัด อัดดาร์ดีร์ (ค. ศ. 1715-ค. ศ. 1786) เป็นปราชญ์ สังกัดมัชฮับมาลิกีย เชี่ยวชาญวิชาฟิกข์และอุสูลอัลฟิกข์ แต่งหนังสือ “ซัรฮุมตะศอรคอลลีล” (شرح مختصر خليل) (Ibn SAlim nakhlup, 2003 : 1/137)

⁷⁰อัดดุสุกี คือมุฮัมมัด บิน อะฮ์มัด บิน อะรอฟะฮ์ (เสียชีวิต ค. ศ. 1815) เป็นปราชญ์ สังกัดมัชฮับมาลิกีย เชี่ยวชาญวิชาฟิกข์ นะฮอ์ แต่งหนังสือ “ฮาซียะฮ์อะลาซัรฮ์อัดดาร์ดีร์” (حاشية على شرح الدردير) (al-ZarkAliy, 2002 : 1/221)

⁷¹อรรรอฟีอีย คืออับดุลกะรีม บินมุฮัมมัด (เสียชีวิต ฮ. ศ. 623) เป็นปราชญ์อาวุโส ของมัชฮับซาฟิอีย เจ้าของหนังสือ “อัลอะชีซ ซัรฮ์อัลวะญูซ” (العزیز شرح الوجيز) (al-Dhahabi, 1994 : 4/179)

⁷²อัสสุยูฏีย (ฮ. ศ. 849 – ฮ. ศ. 911) นักวิชาการชาวอียิปต์ มีนามเต็มว่า ญะลาอุดดีน อับดุลเราะฮ์มาน บิน ออบูบักร์ บินมุฮัมมัด เรียบเรียงตำราในสาขาวิชาต่างๆ ไม่น้อยกว่า 300 เรื่อง (al-ZarkAliy, 2002 : 3/301)

⁷³อิบนุฟลีย คือมุฮัมมัดบินมุฟลีย อัลมุกดิสีย (ค. ศ. 1310-ค. ศ. 1362) เป็นปราชญ์สังกัดมัชฮับฮัมบะลีย ถือว่าเป็นศิษย์อาวุโสของอิบนุญัยมียะฮ์ท่านหนึ่ง เจ้าของหนังสือ “อัลฟุรูกฟี อัลฟิกข์ อัลฮัมบะลีย” (الفروع في الفقه الحنبلي) (al-ZarkAliy, 2002/171)

⁷⁴อัลมาร์ดาวิ คืออิลิ บินสุลัยมาน อัลมาร์ดาวิ (ฮ. ศ. 817 – ฮ. ศ. 885) เป็นปราชญ์สังกัดมัชฮับฮัมบะลีย เชี่ยวชาญวิชาฟิกข์ ฮะดีษ และอุสูลอัลฟิกข์ เจ้าของหนังสือ “อัลอินศอฟฟีมะระฟะฮ์ อรรรอญูฮิมินอัลคีลาฟ” (الإينصاف في معرفة الراجح من الخلاف) (al-Mardawiy, 1997 : 1/5)

บางนิยามที่กล่าวมาให้ความหมายของสภาพความคับขันหรือ “อัญญอรุเราะฮ์” เฉพาะแค่บทว่าด้วยการบริโภคอาหาร แต่จากการศึกษา พบว่าสภาพความคับขันครอบคลุมทุก บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามนัยยะนิยามอัญญอรุเราะฮ์ที่ให้ความหมาย โดยอัลญารฎานีย อัดดาร์ดีร์อัดดุสุกี ยัรรอฟีอีย อิบนูมุลียและอัลมัรดาเวีย และตามความของ อัลญอรานและฮะดีษที่กล่าวถึงสภาพความคับขันและกลุ่มคำศัพท์อัญญอรุเราะฮ์ ไว้ในหลายบทบัญญัติ ดังเช่น

1. บทบัญญัติการบริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันอัลลอฮ์ ﷻ กล่าวไว้ในสุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 173 ว่า

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (البقرة : 173)

ความว่า “ที่จริงที่พระองค์ทรงห้ามพวกเจ้านั้นเพียงแต่สัตว์ที่ตายเอง และเลือด และ เนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพื่่อื่นจากอัลลอฮ์ แล้วผู้ใดได้รับความคับขัน โดยมีผู้ใช้แสหา แสวงหา และมีใช้เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้ ก็ไม่มีบาปใดๆ แก่เขา แท้จริงอัลลอฮ์ เป็นผู้ทรงอภัย โโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

2. บทบัญญัติการอิมานะฮ์ อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวไว้ในสุเราะฮ์ อัลอัมบิยาฮ์ อายะฮ์ที่ 66 ว่า

﴿قَالَ أَتَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ﴾ (الأنبياء : 66)

ความว่า “เขากล่าวว่าพวกท่านเคารพสักดิ์สิ่งอื่นนอกจากอัลลอฮ์ ที่มันไม่ให้คุณแก่ พวกท่านและไม่ให้โทษแก่พวกท่านแต่อย่างใดเลย กระนั้นหรือ?”

3. บทบัญญัติการตอบรับดุอาอ์ การปลดเปลื้องความชั่ว การแต่งตั้งผู้ปกครอง อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวไว้ในสุเราะฮ์ อัน-นัมล อายะฮ์ที่ 62 ไว้

﴿أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۗ إِنَّ اللَّهَ ۖمَعَ اللَّهُ ۖ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾ (النمل : 62)

ความว่า “หรือผู้ใดเล่าจะตอบรับผู้ร้องทุกข์ เมื่อเขาวิงวอนขอต่อพระองค์ และทรง ปลดเปลื้องความชั่วร้ายนั้น และทรงทำให้พวกเจ้าเป็นผู้ปกครองแผ่นดิน จะมีพระเจ้าอื่นคู่เคียง กับอัลลอฮ์อีกหรือ? ส่วนน้อยเท่านั้นที่พวกเจ้าจะใคร่ครวญ”

4. ฮะดีษ เกี่ยวกับบทบัญญัติการขาดละหมาด ญุมอะฮ์ โดยไม่มีความจำเป็น บันทึกลง โดย อะฮมัด อันนะสาอีย และอิบนุมาญะฮ์ ท่านเราะฮ์ลุส ﷻ กล่าวว่า

((مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلَاثًا مِنْ غَيْرِ ضَرُورَةٍ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ))

ความว่า “ผู้ใดทิ้งละหมาด ญุมอะฮ์สามครั้งโดยไม่มีความจำเป็น อัลลอฮ์จะประทับตราหัวใจของเขา” (อ้างแล้วหน้า 170)

5. ฮะดีษเกี่ยวกับความประเสริฐของการละหมาด การถือศีลอดการบริจาค การจ่ายซะกาต การใช้จ่ายในหนทางของอัลลอฮ์ ﷺ บันทึกโดย อัลบุคอรี และมุสลิม ท่านเราะฮ์ลุกล่าวว่

((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَنْ أَنْفَقَ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، نُوْدِيَ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ : يَا عَبْدَ اللَّهِ هَذَا خَيْرٌ، فَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّلَاةِ دُعِيَ مِنْبَابِ الصَّلَاةِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجِهَادِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الْجِهَادِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصِّيَامِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الرِّيَّانِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : بِأَبِي وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا عَلَى مَنْ دُعِيَ مِنْ تِلْكَ الْأَبْوَابِ مِنْ ضَرُورَةٍ، فَهَلْ يُدْعَى أَحَدٌ مِنْ تِلْكَ الْأَبْوَابِ كُلِّهَا ؟. قَالَ : نَعَمْ، وَأَرْجُو أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ))

ความว่า “ผู้ใดที่ใช้จ่ายสองอย่างในหนทางของอัลลอฮ์เขาถูกเรียกจากประตูสวรรค์ ว่า : โอ้บ่าวของอัลลอฮ์สิ่งนี้เป็นความประเสริฐยิ่ง ผู้ใดเป็นชายละหมาดเขาถูกเชิญเข้าสวรรค์ทางประตูละหมาด ผู้ใดเป็นชาวญิฮาดเขาถูกเชิญเข้าสวรรค์ ทางประตูญิฮาด ผู้ใดเป็นชาวถือศีลอดเขาถูกเชิญเข้าสวรรค์ทางประตูริยยาน ผู้ใดเป็นชาวบริจาคตานเขาถูกเชิญเข้าสวรรค์ทางประตูบริจาคตาน ท่านอบูบักร์ رضي الله عنه กล่าวว่ โอ้ท่านเราะฮ์ลุแต่ละคนไม่จำเป็นต้องถูกเชิญให้เข้าสวรรค์จากทุกประตูใช้ไหม มีไหมผู้ที่ถูกเชิญให้เข้าสวรรค์จากทุกประตู ท่านเราะฮ์ลุกล่าวว่ : มี ฉันท้หวังว่ท่านเป็นคนหนึ่งจากพวกเขาเหล่านั้น” (อ้างแล้วหน้า 171)

6. ฮะดีษเกี่ยวกับบทบัญญัติการเก็บอาหารไว้ยามจำเป็นบันทึกโดยอัลบุคอรี

((عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَابِسٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ : قُلْتُ لِعَائِشَةَ أَنْتَهِيَ النَّبِيُّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- أَنْ تُؤْكَلَ لُحُومُ الْأَضَاحِيِّ فَوْقَ ثَلَاثِ؟ قَالَتْ : مَا فَعَلَهُ إِلَّا فِي عَامِ جَاءَ النَّاسُ فِيهِ، فَأَرَادَ أَنْ يُطْعَمَ الْعَنِيُّ الْفَقِيرَ. وَإِنْ كُنَّا لَنَرْفَعُ الْكِرَاعَ فَنَأْكُلُهُ بَعْدَ خَمْسِ عَشْرَةَ. قِيلَ : مَا اضْطَرَّكُمْ إِلَيْهِ؟ فَضَحِكَتْ، قَالَتْ : مَا شَبِعَ آلَ مُحَمَّدٍ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- مِنْ حُبِّ بَرٍّ مَأْدُومٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ حَتَّى لِحِقَ بِاللَّهِ.))

ความว่า “ จากอัฏรุเราะมาน บิน อาบิส⁷⁵จากพ่อของเขา กล่าวว่า : ฉันกล่าวแก่ท่านหญิงอาอิชะฮ์⁷⁶ว่า : ท่านนบีเคยห้ามไม่ให้เก็บเนื้อ قربานไว้กินเกินสามวันใช่ไหม ท่านหญิงอาอิชะฮ์กล่าวว่าท่านเราะสุลไม่เคยทำเช่นนั้นเว้นแต่ปีที่ขาดแคลนอาหารเท่านั้น ท่านต้องการให้ทั้งคนรวยและคนจนได้บริโภคอาหารกันอย่างทั่วหน้า แต่ที่ว่าเราเคยกินซากะมากกว่า 15 วัน มีผู้กล่าวว่า : อะไรที่ทำให้พวกท่านจำเป็นต้องทำเช่นนั้น ? นางยิ้มแล้วกล่าวว่า : วงศ์วานท่านนบี มุฮัมมัดไม่เคยกินขนมปังข้าวสาลีจิ้มแกมอิมกินสามวันจนกระทั่งเสียชีวิต (อ้างแล้วหน้า 171)

จึงกล่าวไว้ว่า “อัญญอรุเราะฮ์” โดยความหมายรวมคือสภาพความคับขันขั้นอุกฤษฏ์ที่หากไม่กระทำการสิ่งต้องห้ามแล้วจะเกิดความเสียหายแก่อวัยวะหรือถึงแก่ชีวิตได้

ส่วน “อัญญอรุเราะฮ์” ในบริบทของอาหาร คือสภาพความคับขันขั้นอุกฤษฏ์ ที่หากไม่บริโภคอาหารฮาลาลแล้วจะเกิดความเสียหายแก่อวัยวะหรือถึงแก่ชีวิตได้

4. 2 หลักฐานการอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขัน

อัลกุรอานและฮะดีษหรืออัสสุนนะฮ์ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาหรือหลักฐานหลักของบทบัญญัติอิสลามได้อธิบายหลักการบริโภคอาหารในภาวะคับขันไว้ในหลายอายะฮ์และหลายฮะดีษดังตัวอย่างเช่น

4. 2. 1 หลักฐานจากอัลกุรอาน

4. 2. 1. 1 สุเราะฮ์ อัล - บะเกาะเราะฮฺ อายะฮ์ที่ 173

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ

غَيْرِ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ (البقرة : 173)

ความว่า “ที่จริงที่พระองค์ทรงห้ามพวกเจ้านั้นเพียงแต่สัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพื่ออื่นจากอัลลอฮ์ แล้วผู้ใดได้รับความคับขันโดยมิใช่ผู้เสาะแสวงหา และมีใช่เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้ร ก็ไม่มีบาปใดๆ แก่เขา แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

⁷⁵อัฏรุเราะมาน บิน อาบิส บิน รอปีอะฮ์ อัลนัคอีย อัลกุฟีย (al-Asqalaniy, 1988 : 9/464)

⁷⁶มารดาของผู้ศรัทธาท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها บุตรีของอบีบักร์อับดุลลอฮ์บุตรของอบีกอฮาพะฮุ อุษมาน อัลกุรอชียะฮ์ อัตตัยมียะฮ์ ปรยาทานบี เสียชีวิต ปี ฮ. ศ. 57 ณ. เมืองมะดีนะฮ์ (Ibn Abd al-Bar, 1992 : 4/1887)

อัลกุรฎูบีย⁷⁷ กล่าวว่า : อัลลอฮ์ ﷻ อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขันเนื่องจากไม่สามารถบริโภคสิ่งฮาลาลได้ (al-Qurtubiy, 1966 : 2/232)

4. 2. 1. 2 สุเราะฮ์ อัลมาอิดะฮฺ อายะฮ์ที่ 3

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالِدَمُّ وَالْحَنْزِيرُ وَمَا أُهْلِيَ لِعَیْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْفُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصَبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فَسُقُ الْيَوْمَ بِیَسَ الْدِّینِ كَفَرُوا مِنْ دِینِكُمْ فَلَا تَحْشَوْهُمْ وَاَحْشَوْنَ الْیَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِینَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِینًا فَمَنْ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (المائدة : 3)

ความว่า “ได้ถูกห้ามแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งสัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ ที่มัน (ขณะเชือด) และสัตว์ที่ถูกรัดคอตาย และสัตว์ที่ถูกตีตาย และสัตว์ที่ตกเหวตาย และสัตว์ที่ถูกขวิดตาย และสัตว์ที่สัตว์ร้ายกัดกิน นอกจากนี้ที่พวกเจ้าเชือดกัน และสัตว์ที่ถูกเชือดบนแท่นหินบูชา และการที่พวกเจ้าเสียหายด้วยไม้ตี เหล่านั้นเป็นการละเมิดวันนี้ บรรดาผู้ปฏิเสธการศรัทธา หมดหวังในศาสนาของพวกเจ้าแล้ว ดังนั้นพวกเจ้าจงอย่ากลัวพวกเขา และจงกลัวข้าเถิด วันนี้ข้าได้ให้สมบูรณ์แก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งศาสนาของพวกเจ้าและข้าได้ให้ครบถ้วนแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งความกรุณาเมตตาของข้า และข้าได้เลือกอิสลามให้เป็นศาสนาแก่พวกเจ้าแล้ว ผู้ใดได้รับความคับขันในความหิวโหย โดยมีเซเป็นผู้จงใจกระทำบาปแล้วไซ้ แน่นอนอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

อัลกุรฎูบีย กล่าวว่า (فمن اضطر في مخمصة) คือผู้ที่มีความคับขันที่ต้องกินสัตว์ที่ตายเองและสิ่งฮาลาลทุกชนิดที่ถูกห้ามกินในอายะฮ์นี้ และ(مخمصة) คือความอดอยากที่อว่างปราศจากอาหาร (غير متجانف لإثم) คือไม่มีเจตนาที่จะฝ่าฝืนบทบัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ (al-Qurtubiy, 1966 : 6/64, 65)

4. 2. 13 สุเราะฮ์ อัลอันอาม อายะฮ์ที่ 145

﴿قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِئْتًا أَهْلًا لِعَیْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (الأنعام : 145)

⁷⁷อัลกุรฎูบีย คือมุฮัมมัด บินอะฮ์มัด อัลกุรฎูบีย (เสียชีวิต ฮ. ศ. 671) เป็นปราชญ์อาวุโสที่โดดเด่นด้านอธิบายอัลกุรอานเจ้าของ หนังสือ “อัลญามออลิอะฮ์กาอัลกุรอาน” (الجامع لأحكام القرآن) (al-Dhahabiy, 1994 : 5/322)

ความว่า “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) ว่า ฉันไม่พบว่าในสิ่งที่ถูกให้เป็นอายะฮ์ แก่ฉันนั้นมีสิ่งต้องห้ามแก่ผู้บริโภคนอกจากสิ่งนั้นเป็นสัตว์ที่ตายเอง หรือเลือดที่ไหล ออก หรือเนื้อสุกร แท้จริงมันเป็นสิ่งโสภณ หรือเป็นสิ่งละเมิด ซึ่งถูกเปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ ที่มัน ถ้า ผู้ใดได้รับความคับขัน โดยมีไซเป็นผู้แสวงหา และมีไซผู้ละเมิด แล้วไซรั แท้จริงพระเจ้าของเจ้านั้น เป็นผู้ทรงอภัยโทษ เป็นผู้ทรงเอ็นดูเมตตา”

อัญญาบะรีย⁷⁸ อธิบายว่า : ผู้ใดที่มีความจำเป็นต้องบริโภคสิ่งที่อัลลอฮ์ห้าม ไม่ว่าจะเป็สัตว์ที่ตายเอง เลือดที่ไหลออกมาขณะทำการเชือด เนื้อสุกร หรือสัตว์ที่ถูกเชือดโดยละเมิด บทบัญญัติอัลลอฮ์ ซึ่งถูกเปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ ที่มัน เขาบริโภคเพราะมีความคับขันไม่มีอาหาร อื่นจะบริโภค มิใช่บริโภคเพื่อความอร่อย และเมื่อเขาบริโภคแล้ว การบริโภคตามความจำเป็นเท่านั้น คือเพื่อประทังชีวิตโดยมิได้เลยเกิดเกินขอบเขตปริมาณที่ได้รับอนุญาต การบริโภคนั้นจึงไม่เป็น ความผิดอันใด (al-Tabariy, 1997 : 5/381)

4. 2. 1. 4 สุเราะฮ์ อัลอันอาม อายะฮ์ที่ 119

﴿ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا دُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا

مَا اضْطُرَرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لِّيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بَعِيرٍ عَلِيمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴾ (الأنعام : 119)

ความว่า “และมีอะไรเกิดขึ้นแก่พวกเจ้าที่พวกเจ้าไม่บริโภคจากสิ่งที่พระ นามของอัลลอฮ์ ถูกกล่าวบนมัน ทั้งๆ ที่พระองค์ทรงแจกแจงแก่พวกเจ้าแล้วซึ่งสิ่งที่พระองค์ได้ทรง ห้ามแก่พวกเจ้านอกจากสิ่งที่พวกเจ้าได้รับความคับขันให้ต้องการมันเท่านั้น”

อัญญาบะรีย อธิบายว่า : อะไรละที่ห้ามสุเจ้ามิให้บริโภคสิ่งที่ถูกเชือดถูกต้อง ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ทั้งๆที่อัลลอฮ์ ได้แจกแจงให้แก่เจ้าแล้วถึงสิ่งที่ต้องห้ามบริโภค ตามความในสุเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 3 ซึ่งสุเจ้าได้รู้สิ่งต้องห้ามบริโภคดังกล่าวอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงบริโภคสิ่งฮาลาล และจงระวังการบริโภคสิ่งฮารอมยกเว้น เมื่อสุเจ้ามีความคับขันที่จะต้อง บริโภคสิ่งฮารอมดังกล่าวจึงเป็นที่อนุญาตให้บริโภคได้ตราบใดที่สุเจ้าตกอยู่ในภาวะคับขัน (al-Tabariy, 1997 : 5/322)

4. 2. 1. 5 สุเราะฮ์อันนะหฺล อายะฮ์ที่ 115

﴿ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ۚ فَمَنْ

اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ (النحل : 115)

⁷⁸อัญญาบะรีย คือมุฮัมมัด บิน ญะรียร์ อัญญาบะรีย (ศ. ศ. 224 – ศ. ศ. 310) ปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญวิชาอธิบายอัลกุรอานและ ประวัติศาสตร์ สามารถวินิจฉัยปัญหาศาสนาโดยตนเอง ไม่เลียนแบบใคร (al-ZarkAliy, 2002 : 6/294)

ความว่า “แท้จริง พระองค์ทรงห้ามพวกเจ้าเพียงแต่สัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพ้ออื่นจากอัลลอฮ์ ดังนั้นผู้ใดที่อยู่ในสภาพคับขัน โดยหลีกเลี่ยงไม่ได้และไม่เป็นผู้ละเมิดแล้ว แท้จริง อัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภัย ผู้ทรงเมตตาเสมอ”

อายะฮ์ อัลกุรอานทั้งห้าที่กล่าวมาได้แจกแจงถึงสิ่งฮารอมบริโศคตามความของอายะฮ์ทั้งห้า คือสัตว์ที่ตายเอง เลือดที่ไหลออกขณะเชือด เนื้อสุกร สัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่นอัลลอฮ์ ﷻ ที่มันขณะเชือด สัตว์ที่ถูกรัดคอตาย สัตว์ที่ถูกตีตาย สัตว์ที่ตกเหวตาย สัตว์ที่ถูกขวิดตาย สัตว์ที่ถูกสัตว์ร้ายกัดกินจนตาย และสัตว์ที่ถูกเชือดบนแท่นหินบูชา โดยนอกจาก 10 สิ่ง ฮารอมบริโศคเพิ่มเติมอีกจำนวนหนึ่ง เช่น สัตว์ร้ายมีเขี้ยว นกที่มีกรงเล็บ และลาบ้าน แต่กรณีที่มีมนุษย์ตกอยู่ในภาวะคับขันไม่สามารถบริโศคสิ่งฮาลาลได้ อัลลอฮ์ ﷻ จึงอนุมัติให้บริโศคสิ่งฮารอมดังกล่าวได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งชีวิตของมนุษย์

4. 2. 1. 6 สุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 195

﴿ وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

الْمُحْسِنِينَ ﴾ (البقرة : 195)

ความว่า “และพวกเจ้าจงบริจาคในทางของ อัลลอฮ์ และจงอย่าโยนตัวของพวกเจ้าสู่ความพินาศ และจงทำดีเถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้น ทรงรักผู้กระทำความดีทั้งหลาย ”

อัลลอฮ์ ﷻ ห้ามการนำตัวเองสู่ความพินาศ การที่ไม่บริโศคสิ่งฮารอมในภาวะคับขัน ซึ่งไม่สามารถบริโศคสิ่งฮาลาลได้แล้วถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการนำตนเองสู่ความพินาศ ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ห้ามตามความของอายะฮ์นี้ ดังนั้นอนุมัติได้ว่าอัลลอฮ์ ﷻ อนุมัติหรือกำหนดบทบัญญัติให้บริโศคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันได้

2. 2. 1. 7 สุเราะฮ์ อัน-นิซาอ อายะฮ์ที่ 29

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَن

تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴾ (النساء : 29)

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงอย่ากินทรัพย์สินของพวกเจ้า ในระหว่างพวกเจ้า โดยมีชอบ นอกจากมันจะเป็นการค้าขายที่เกิดจากความพอใจในหมู่พวกเจ้า และจงอย่าฆ่าตัวของพวกเจ้าเอง แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเมตตาต่อพวกเจ้าเสมอ”

อัลลอฮ์ ﷻ ห้ามการฆ่าตัวเอง การที่ไม่บริโศคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันที่สามารถประทังชีวิตได้ ในขณะที่ไม่สามารถบริโศคสิ่งฮาลาลได้แล้วถือว่าเป็นการฆ่าตัวเองอย่างหนึ่ง ซึ่งอัลลอฮ์ห้ามตามความของอายะฮ์นี้ ดังนั้นอนุมัติได้ว่าอัลลอฮ์ ﷻ อนุมัติหรือกำหนดบทบัญญัติให้บริโศคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันได้

4. 2. 1. 8 สุเราะฮ์ อันนะหฺล อายะฮ์ที่ 106

﴿مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ

شَرَحَ بِالْكَفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ (النحل : 106)

ความว่า “ผู้ใดปฏิเสธศรัทธาต่ออัลลอฮ์หลังจากที่เขาได้รับศรัทธาแล้ว(เขาจะได้รับ ความกริ้วจากอัลลอฮ์) เว้นแต่ผู้ที่ถูกบังคับทั้งๆ ที่หัวใจของเขาเปี่ยมไปด้วยศรัทธา แต่ผู้ใดเปิดหัวใจ ของเขาด้วยการปฏิเสธศรัทธา พวกเขาก็จะได้รับความกริ้วจากอัลลอฮ์และสำหรับพวกเขาจะได้รับการลงโทษอย่างมหันต์”

อัลลอฮ์ ﷻ ไม่โกรธกริ้วต่อผู้ที่กล่าวคำปฏิเสธศรัทธาเพราะถูกบังคับในขณะที่หัวใจ ของเขายังคงเต็มเปี่ยมด้วยความศรัทธา การถูกบังคับจากผู้มีอำนาจอิทธิพลถือว่า เป็นภาวะความ คับขันอย่างหนึ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงอภัยให้ ตามนัยยะของอายะฮ์นี้ จึงอนุมานได้ว่าเป็นที่อนุญาตให้ บริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขันได้ตราบใดที่ผู้ตกอยู่ในภาวะดังกล่าวไม่มีเจตนาแสวงหาความอโรย และไม่กินเกินปริมาณที่ได้รับอนุญาต

4. 2. 2 หลักฐานจากชะดีษและอัลฮันนะฮ์

4. 2. 2. 1 ชะดีษบันติกโดยอะฮฺมัดและอัลบัยฮะกีเย⁷⁹และอัลฮากิม⁸⁰จากออบู วากิตอัลลัยซีเย

((عَنْ أَبِي وَقِيدٍ اللَّيْثِيِّ، قَالَ : قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا بِأَرْضٍ تُصَيَّبُ بِهَا مَحْمَصَةٌ،

فَمَا يَحِلُّ لَنَا مِنَ الْمَيْتَةِ؟ قَالَ : إِذَا لَمْ تَصْطَبِحُوا، وَلَمْ تَعْتَبِقُوا، وَلَمْ تَخْتَفِقُوا بَقْلًا، فَشَأْنُكُمْ بِهَا))

ความว่า “จากออบูวากิต อัลลัยซีเย⁸¹ ท่านกล่าวว่า : โอ้ท่านเราะสูลน ที่หนึ่ง เราประสบกับความอดอยากหิวโหยอย่างหนัก ไม่มีอาหารที่จะบริโภคเลย ไม่ทราบว่าเราสามารถ บริโภคสัตว์ที่ตายเองได้หรือไม่ ? ท่านเราะสูลกล่าวว่า : หากไม่มีเครื่องต้ม ไม่มีอาหารแม้กระทั่ง อินทผลัม หรือ เมล็ดพืชพันธุ์ ก็อนุญาตให้กินสัตว์ที่ตายเองดังกล่าวได้” (Ibn Hambal, 1995 : 17/83 ; al-Bihaqiy, 1923 : 9/356 ; al-Hakim, 2002 : 1367)

⁷⁹อัลบัยฮะกีเย คืออะฮฺมัด บิน อัลฮุเซนอัลบัยฮะกีเย (ศ. ค. 384-ศ. ค. 458) เป็นปราชญ์ด้านชะดีษและวิชาเอกภาพที่โดดเด่นท่านหนึ่ง เจ้าของหนังสือ “อัลฮันนะฮ์ อัลกุบรอ” (السنن الكبرى) (al-Dhahabiy, 1994 : 18/165)

⁸⁰อัลฮากิม คือออบูอับดุลลอฮ์ อัลฮากิม อัลนัยสาบุรีย (เสียชีวิต ศ. ค. 405) เป็นปราชญ์ ที่เชี่ยวชาญ และเป็นที่ยอมรับด้านวิชาชะดีษ ท่านหนึ่งเจ้าของหนังสือ “อัลมุสตัดรอก” (المستدرک) (al-Dhahabiy, 1994 : 17/163)

⁸¹ออบูวากิต อัลลัยซีเย เป็นสาวกของท่านนบีศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ท่านอิหม่ามบุคอเรียกล่าวว่าท่านชื่อ อัลฮาริช อิบนู เอาฟ เสียชีวิตเมื่อปี ศ. ค. 65 ท่านเข้าร่วมสมรภูมิบัตร์ และพิชิตเมืองมังกะฮฺ (al-Dhahabiy, 2/575-576)

4. 2. 2. 2 สะตีสขบ้นทีกโดยอะฮ์มัดและอัลบัยฮะกีเย และอบูดาอุด

((عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، أَنَّ رَجُلًا، نَزَلَ الْحَرَّةَ وَمَعَهُ أَهْلُهُ وَوَلَدُهُ فَقَالَ رَجُلٌ إِنَّ نَافَةَ لِي صَلَّتْ فَإِنْ وَجَدْتَهَا فَأَمْسِكْهَا فَوَجَدَهَا، فَلَمْ يَجِدْ صَاحِبَهَا فَمَرَضَتْ فَقَالَتْ امْرَأَتِي : انْحَرْهَا فَأَبَى فَنَفَقَتْ فَقَالَتْ : اسْلُخْهَا حَتَّى نُقَدِّدَ شَحْمَهَا، وَلَحْمَهَا، وَنَأْكُلَهَا، فَقَالَ : حَتَّى أَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : فَأَتَاهُ فَسَأَلَهُ فَقَالَ «هَلْ عِنْدَكَ غَنَى يُغْنِيكَ؟»، قَالَ : لَا قَالَ : «فَكُلُوهَا» قَالَ : فَجَاءَ صَاحِبُهَا فَأَخْبَرَهُ الْخَبَرَ فَقَالَ : هَلَا كُنْتَ نَحَرْتَهَا قَالَ : اسْتَحْيَيْتُ مِنْكَ))

ความว่า “จากญาบิรบินสะมุเราะฮ์⁸² ชายคนหนึ่งพร้อมภรรยาและบุตรพักที่อัลฮัรเราะฮ์ (ซานเมืองมะดีนะฮ์) มีชายคนหนึ่งกล่าวแก่เขาว่า : อูฐตัวเมียของฉันพลัดหลง หากท่านเจอมันช่วยจับมันไว้ด้วย เมื่อชายที่มาจับครอบครวัเจออูฐแต่หาเจ้าของไม่พบ อูฐตัวนั้นใช้ ภรรยาจึงเสนอแก่เขาว่า ให้เชือดอูฐตัวนั้นเสีย แต่เขาปฏิเสธจนกระทั่งอูฐตัวนั้นตาย ภรรยาจึงกล่าวแก่เขาว่า : จงถลกหนังอูฐเพื่อเราจะฆ่าและมันอูฐทำเป็นเนื้อตากแห้งไว้กิน สามีกกล่าวว่า : ต้องถามท่านเราะฮ์สุลก่อน สามีกก็ถามท่านเราะฮ์สุลเรื่องการบริโภคอูฐที่ตายเองดังกล่าวท่านเราะฮ์สุลถามว่า : ท่านมีอาหารอื่นที่จะบริโภคหรือไม่ที่ไม่ใช่อูฐนั้น? เขาตอบว่า : ไม่มีเลย ท่านเราะฮ์สุลจึงกล่าวว่า : งั้นก็จงบริโภคอูฐนั้นเถิด หลังจากนั้นเจ้าของอูฐก็มาเจอกับชายผู้นั้นเขาจึงเล่าให้เจ้าของอูฐฟังเรื่องอูฐตายตัวนั้น เจ้าของอูฐจึงกล่าวว่า : แล้วทำไมไม่เชือดอูฐนั้นก่อนที่มันจะตายละ ? ชายผู้นั้นกล่าวว่า : ฉันเกรงใจท่าน” (สะตีสขบ้นทีกโดย al-'Baihaqi, 2004 : 5722 ; และ Abu Dawud, 1995 : 3816)

อัลกุรอานทั้งแปดอายะฮ์และสะตีสขบ้นทีกทั้งสองข้างต้นเป็นรากฐานของกฎฟิคว์ว่า ด้วยบรรดาหลักฐานและบทบัญญัติอิสลามเกี่ยวกับภาวะคับขันหรือ “อฎฎออฮูรอต” (الضرورات) ในภาษาอาหรับ โดยปราชญ์ด้านฟิคว์บทบัญญัติสำนักนิกายฮันฟีฟิคว์ดังกล่าวว่า “อฎฎออฮูรอตตุบิฮ์ลมะฮฺตุรอต” (الضرورات تبيح المحظورات) หมายถึงความคับขันฉุกเฉินอันมีสิ่งต้องห้าม และ “อฎฎออฮูรอรุฮาล” (الضرر يزال) หมายถึง ภัยพิบัติต้องถูกขจัด อิบน์ญะญีม⁸³ กล่าวว่า : กฎข้อที่ห้า “อฎฎออฮูรอรุฮาล” (الضرر يزال) “ภัยพิบัติต้องถูกขจัด” มีกฎฟิคว์ หลายกฎที่เกี่ยวข้องกฎที่หนึ่ง : “อฎฎออฮูรอตตุบิฮ์ลมะฮฺตุรอต” (الضرورات تبيح المحظورات) “ความคับขันฉุกเฉินอันมีสิ่งต้องห้าม” โดยมีตัวอย่างสุกุ่มที่เกี่ยวข้อง เช่น อนุญาตให้บริโภคสัตว์ที่ตายเอง และอนุญาตให้ใช้เหล้าเพื่อกลืนอาหารที่ติดค้างได้ในกรณีคับขัน” (al-Hamawiy, 1987 : 1/118)

⁸²ญาบิร บิน สะมุเราะฮ์ (เสียชีวิต ฮ. ศ. 76) เป็นสาวกท่านเราะฮ์สุล ﷺ รายงานสะตีสขบ้นทีกจาก อุมัร สะอูด และอบูอัยยูบ (al-Dhahabiy, 1994 : 3/187)

⁸³อิบนญะญีม คือฮัยนุลอาบิดีน บิน อิบรอฮีม อัลมัสรีย รู้จักกันในนามอิบนญะญีม (เสียชีวิต ฮ. ศ. 970) เป็นปราชญ์สังกัดมัซฮับสะนะฟีฟิคว์ที่เชี่ยวชาญด้านฟิคว์ และอูสูลอัลฟิคว์ท่านหนึ่ง เจ้าของหนังสือ “อัลอัชบะฮ์วันนะคอฮิร” (الأشبه والنظائر) (al-Dhahabiy, 1994 : 3/64)

4. 2. 2. 3 สะตึษบ้นทึกโดยอบูดาวูด⁸⁴และอ็ดตึรมึษึย⁸⁵

((عَنِ الْحَسَنِ ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ ، أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ عَلَى مَا شِئْتُمْ فَإِنْ كَانَ فِيهَا صَاحِبُهَا فَلْيَسْتَأْذِنْهُ ، فَإِنْ أَذِنَ لَهُ فَلْيُخْتَلَبْ وَلْيُشْرَبْ ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهَا فَلْيَصَوِّتْ ثَلَاثًا ، فَإِنْ أَجَابَهُ فَلْيَسْتَأْذِنْهُ وَإِلَّا فَلْيُخْتَلَبْ وَلْيُشْرَبْ وَلَا يَحْمِلَنَّ))

ความว่า “จากอัลฮะสัน⁸⁶จากสะมุเราะฮ์บิณญุนดูบ⁸⁷ แท้จริงท่านนบีกกล่าวว่า : เมื่อคนใดจากพวกท่านไปยังปศุสัตว์ของผู้อื่น ก็จงขออนุญาตจากเจ้าของปศุสัตว์นั้นได้ หากไม่มีผู้ใดอยู่ ณ ที่ปศุสัตว์นั้นเลยก็จงส่งเสียงเรียกสามครั้ง หากมีคนตอบมาก็จงขออนุญาตจากเขาหากไม่มีใครตอบก็สามารถรีดและดื่มนมปศุสัตว์นั้นได้แต่อย่าได้นำพาไปที่อื่น” (สะตึษบ้นทึกโดย Abu Dawud, 1995 : 2619 ; และ al-Tirmidhiy, 1991 : 1298)

4. 2. 2. 4 สะตึษบ้นทึกโดยอะฮมัดและอิบนุมัจญะฮ

((عَنْ أَبِي سَعِيدٍ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ : " إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ حَائِطًا فَأَرَادَ أَنْ يَأْكُلَ ، فَلْيُنَادِ يَا صَاحِبَ الْحَائِطِ ، ثَلَاثًا ، فَإِنْ أَجَابَهُ ، وَإِلَّا فَلْيَأْكُلْ ، وَإِذَا مَرَّ أَحَدُكُمْ بِإِبِلٍ فَأَرَادَ أَنْ يَشْرَبَ مِنْ أَلْبَانِهَا ، فَلْيُنَادِ يَا صَاحِبَ الْإِبِلِ ، أَوْ يَا رَاعِيَ الْإِبِلِ ، فَإِنْ أَجَابَهُ ، وَإِلَّا فَلْيُشْرَبْ ، وَالضِّيَافَةُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ ، فَمَا زَادَ فَهُوَ صَدَقَةٌ))

ความว่า “จากอะบิสะอิด⁸⁸แท้จริงท่านเราะฮ์ลุกลกล่าวว่า : เมื่อคนหนึ่งคนใดจากพวกท่านไปยังสวนของผู้อื่น เมื่อต้องการกินสิ่งที่มีอยู่ในสวนจงเรียกเจ้าของสวนก่อนสามครั้ง หากเจ้าของสวนตอบก็จงขออนุญาตจากเจ้าของสวน หากไม่มีคนตอบเขาก็สามารถกินจากสวนนั้นได้ และผู้ใดที่เดินผ่านอูฐเมื่อต้องการจะดื่มนมอูฐก็จงเรียกเจ้าของอูฐหรือผู้เลี้ยงอูฐหากเจ้าของอูฐตอบก็จงขออนุญาตจากเขาก่อนหากไม่มีคนตอบก็สามารถดื่มนมอูฐนั้นได้” (สะตึษบ้นทึกโดย Ahmad, 1995 : 2151 ; และ Ibn Majah, 1996 : 2513)

⁸⁴อบูดาวูด คือสุลัยมาน บิณ อัลฮัซซัษ อัลสิฏีสตานีย (เสียชีวิต ฮ. ศ. 278) เป็นปราชญ์ที่เชี่ยวชาญและเป็นที่ยอมรับด้านสะตึษท่านหนึ่ง เจ้าของหนังสือ “สุนันอบีดาวูด” (سنن أبي داود) ท่านเรียนกับคณาจารย์ที่เชี่ยวชาญด้านสะตึษมากมาย เช่น อะฮมัด อ็ดตึรมึษึย และอันนะสาอีย (al-Dhahabi, 1994 : 13/203)

⁸⁵อ็ดตึรมึษึย คืออูบัยส่า มุฮัมมัด บิณ อีสา บิณ สุเราะฮ์ อ็ดตึรมึษึย (เสียชีวิต ฮ. ศ. 279) เป็นศิษย์ของอัลญุคอรีย มีความเชี่ยวชาญโดดเด่นด้วยวิชาสะตึษท่านหนึ่ง เป็นเจ้าของหนังสือ “อัลญามิออลกะบิร อัลมะอูรูฟิสุนันอ็ดตึรมึษึย” (الجامع الكبير المعروف بسنن الترمذي) (al-Dhahabi, 1994 : 13/270)

⁸⁶อัลฮะสัน คืออัลฮะสันบิณยะฮ์ฮะลอะฮ์บิณญะฮ์ (ฮ. ศ. 21-ฮ. ศ. 110) เป็นตาบิอีย เป็นปราชญ์ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในสมัยของท่านที่เมืองอัลบักเราะฮ์ (al-Dhahabi, 194 : 2/242)

⁸⁷สะมุเราะฮ์ บิณ ญุนดูบ อัลฟาฮริย หนึ่งในอูลมะฮอฮอบาฮ์ ฟ่านักอยู่ที่เมืองบักเราะฮ์ เป็นผู้หนึ่งที่รายงานสะตึษจำนวนมาก เสียชีวิตปี ฮ. ศ. 58 หรือ 59 (al-Dhahabi, 1994 : 3/184-186)

⁸⁸อบูสะอิด คือสะอิดบิณมาลิก (เสียชีวิต ฮ. ศ. 74) เป็นสาวกท่านเราะฮ์ลุกล ท่านหนึ่งรายงานสะตึษจำนวน 1170 สะตึษ เสียชีวิตที่เมืองมะดีนะฮ์ (al-Dhahabi/994 : 3/138)

อัชเชากานีย์⁸⁹ กล่าวว่า : จำนวนของบรรดาอะดีษบทนี้บ่งชี้ว่าอนุญาตให้บริโภคมจากสวนและตีมนมปศุสัตว์ของผู้อื่นเมื่อส่งเสียงเรียกแล้วสามครั้งไม่ว่าบุคคลดังกล่าวจะตกอยู่ในภาวะคับขันหรือไม่ เพราะท่านเราะสุลกล่าวเพียงว่า : “...เมื่อมายังและต้องการกิน...” (إِذَا أَتَى... إِذَا أَتَى... إِذَا أَتَى...) โดยมีได้กำหนดกรอบ และมีได้กำหนดเวลาและสำนวนของบรรดาอะดีษบ่งชี้ว่าอนุญาตให้บริโภคแค่เพียงพอและห้ามนำออกไม่ว่ามากหรือน้อย (al-Shawkaniy, 1994 : 8/175)

4. 2. 2. 5 อะดีษบันทึกโดย อิบน์มาญะฮฺ

((عن أبي هريرة ، قَالَ : بَيْنَمَا نَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ ، إِذْ رَأَيْنَا إِبِلًا مَصْرُورَةً بِبَعْضِهِ الشَّجَرِ ، فَتُبْنَا إِلَيْهَا ، فَتَادَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَرَجَعْنَا إِلَيْهِ ، فَقَالَ : إِنَّ هَذِهِ الْإِبِلَ لِأَهْلِ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ هُوَ فُوتُهُمْ ، وَيُؤْمِنُهُمْ بَعْدَ اللَّهِ ، أَيَسُرُّكُمْ لَوْ رَجَعْتُمْ إِلَى مَزَاوِدِكُمْ فَوَجَدْتُمْ مَا فِيهَا فَدُهِبَ بِهِ أَتْرُونَ ذَلِكَ عَدْلًا ؟ قَالُوا : لَا ، قَالَ : فَإِنَّ هَذَا كَذَلِكَ ، فُلْنَا : أَفَرَأَيْتَ إِنْ اخْتَجْنَا إِلَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ ؟ فَقَالَ : كُلْ وَلَا تَحْمِلْ ، وَاشْرَبْ وَلَا تَحْمِلْ))

ความว่าจาก “ออบูฮุรัยเราะฮ์⁹⁰ กล่าวว่า : ขณะที่เรายู่กับท่านเราะสุลในการเดินทางหนึ่งเราเห็นอูฐถูกมัดเต้านมติดอยู่ที่กิ่งไม้ เราก็มุ่งไปยังมันท่านเราะสุลจึงเรียกพวกเรา เมื่อเรากลับไปยังท่าน ท่านกล่าวว่า : อูฐนี้เป็นของมุสลิมบ้านหนึ่ง นมอูฐเป็นอาหารและความจำเป็นของพวกเขาหลังจากอัลลอฮฺพวกท่านดีใจไหมหากพวกท่านกลับไปยังทุ่งเสบียงเดินทางของพวกท่านแล้วพวกท่านพบว่า มันโดนเอาไปเสียแล้ว ท่านถือว่าอย่างนั้นเป็นความเที่ยงธรรมหรือ ? พวกเขาตอบว่า : ไม่ท่านเราะสุลกล่าวว่า : แท้จริงสิ่งนี้ก็เช่นกัน พวกเราจึงกล่าวว่า : ท่านเห็นอย่างไรหากเรามีความจำเป็นต้องกินตีมนม ? ท่านเราะสุลกล่าวว่า : จงกินและจงตีมนมแต่อย่านำพา” (อะดีษบันทึกโดย Ibn Majah, 1996 : 2303)

อะดีษทั้งห้าข้างต้น เป็นส่วนหนึ่งจากหลักฐานการอนุญาตให้บริโภคอาหารต้องห้าม เช่น สัตว์ที่ตายเอง อาหาร เครื่องดื่ม ผักผลไม้ที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นได้ ในภาวะคับขัน

⁸⁹ อัชเชากานีย์ คือมุฮัมมัด บิน อลีย์ อัลเชากานีย์ (ศ. 1173 – 1225) เกิดที่เขตเชากาน เมืองเคอลาน เสียชีวิตที่เมืองคอนอาอ แห่งเยเมน เชี่ยวชาญด้านตัฟซีร อะดีษ กฎหมายอิสลาม อุกุลลุลฟิกฮ์ ประวัติศาสตร์ ภาษาและวรรณคดีอาหรับ และอื่นๆเป็นผู้พิพากษาแห่งเมืองคอนอาอ เรียกร้องตำราที่สำคัญ เช่น “นีย์ล อัลเอาฎอร์” (نيل الأوطار) (al-ZarkAtiy, 2002 : 6/298)

⁹⁰ ออบูฮุรัยเราะฮ์ คืออับดุลเราะมาน บิน ศอครอตุศีย (เสียชีวิต ศ. 57) เป็นสาวกที่ใกล้ชิดท่านเราะสุล ﷺ และรายงานอะดีษมากที่สุดท่านหนึ่ง (al-Asqalani, 1995 : 4/267)

4. 3 การใช้บทบัญญัติอิสลามในภาวะคับขัน

ผลการศึกษาดัวบทบัญญัติอัลกุรอานและฮะดีษในประเด็นหลักฐานการอนุญาตให้บริโภคลิงฮารอมในภาวะคับขัน พบว่า บทบัญญัติอิสลามอนุญาตให้บริโภคลิงฮารอมในภาวะคับขันได้ ส่วนการใช้บทบัญญัติอิสลามเพื่อการบริโภคลิงฮารอมในภาวะคับขันหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เมื่อมุสลิมตกอยู่ในภาวะคับขันไม่มีอาหารฮาลาลบริโภคเขาจำเป็นต้องบริโภคลิงฮารอมหรือเขาสามารถเลือกที่จะไม่บริโภคลิงฮารอมดังกล่าวก็ได้ ถึงแม้ว่าการไม่บริโภคจะนำไปสู่การเสียชีวิต นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นในประเด็นดังกล่าวออกเป็นสองทัศนะ ดังนี้

ทัศนะที่หนึ่ง มีความเห็นว่าการใช้บทบัญญัติอิสลาม เพื่อการบริโภคลิงฮารอมในภาวะคับขันเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ (มุบาฮ) มิใช่เป็นสิ่งวาญิบที่จำเป็นต้องกระทำโดยที่หากผู้ตกอยู่ในภาวะคับขันไม่บริโภคลิงฮารอมจนกระทั่งเขาเสียชีวิตเขาก็มิได้มีความผิดอันใด เป็นทัศนะหนึ่งในมัซฮับซาฟีอีและฮัมบะลี และทัศนะของออบูยูสุฟ จากมัซฮับฮนะฟี (al-Nawawiy, 1996 : 9/42 ; al-Maqdisiy, 1995 ; 11/74 ; al- Zailaiy, 192 : 5/185)

ทัศนะที่สอง มีความเห็นว่าเป็นวาญิบหรือความจำเป็นสำหรับผู้ตกอยู่ในภาวะคับขัน ต้องบริโภคลิงฮารอมเพื่อประทังชีวิตเมื่อประสบภาวะหิวโหย ไม่มีสิ่งฮาลาลบริโภคโดยหากเขาละบริโภคลิงดังกล่าว แล้วทำให้เขาเสียชีวิต ถือว่าเขามีความผิด ยกเว้นกรณีเขาไม่รู้ว่าการบริโภคลิงฮารอมในภาวะคับขันนั้นเป็นที่อนุมัติและเขาประสงค์ที่หลีกเลี่ยงจากการฝ่าฝืนบทบัญญัติโดยการกินสิ่งฮารอม เขาได้รับการยกย่องไม่มีความผิดเช่นมุสลิมใหม่ที่ยังไม่ทราบบทบัญญัติอิสลามหรือผู้ที่รับอิสลามในมาตุภูมิที่เป็นปรปักษ์กับอิสลาม เป็นทัศนะของมัซฮับฮนะฟี และเป็นทัศนะที่ถูกต้องของมัซฮับมาลิกีย มัซฮับ ซาฟีอี และมัซฮับฮัมบะลี ซึ่งทัศนะนี้ถือว่า เป็นทัศนะส่วนใหญ่ของนักกฎหมายอิสลาม (al- Zailaiy, 1892 : 5/185 ; al-Dusugiy, 1994 : 2/136 ; al – Sharbiniy, 1997 : 4/306 ; al-Maqdisiy, 1995 : 11/74)

สาเหตุความเห็นต่าง

สาเหตุที่นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นแตกต่างกันออกเป็นสองทัศนะต่อประเด็นการใช้บทบัญญัติอิสลามเพื่อการบริโภคลิงฮารอมในภาวะคับขันว่าเป็นเพียงสิ่งที่สามารถกระทำได้ (มุบาฮ) หรือเป็นสิ่งวาญิบที่จำเป็นต้องปฏิบัติหากไม่ปฏิบัติถือว่ามีความผิด เนื่องจากมีความเห็นแตกต่างกันในการแปลตีความการอนุญาตให้บริโภคลิงฮารอมในภาวะคับขันว่า การอนุญาตดังกล่าวเป็นการไม่ถือความเอาผิดจากผู้บริโภคลิงฮารอม โดยที่บทบัญญัติตัวตนของสิ่งนั้นยังคงฮารอมอยู่หรือการอนุญาตดังกล่าวเป็นการยกเลิกสุกุ่มบทบัญญัติความเป็นฮารอมของสิ่งนั้น แล้วมันก็กลายเป็นสิ่งฮาลาลเช่น ขนมปัง น้ำ หรือสิ่งอื่นๆ ที่ฮาลาลตั้งแต่เดิม ทัศนะแรกมีความเห็นว่าการอนุญาตให้บริโภคลิงฮารอมในภาวะคับขันเป็นเพียงการยกเลิกความผิดเท่านั้นโดยไม่ยกเลิกความเป็นฮารอมของสิ่งต้องห้ามเหล่านั้น เพราะความเป็นฮารอมยังคงสถิตอยู่ในตัวตนของสิ่งต้องห้ามเหล่านั้นตลอดกาล

โดยไม่เลือนหายแม้กระทั่งในภาวะคับขัน ดังนั้นสุกฺมของสิ่งเหล่านั้นก็ยังคงฮารอมอยู่ แต่โทษทัณฑ์ความผิด ถูกยกเลิกเนื่องจากภาวะคับขัน เมื่อมุสลิมละการไม่กินสิ่งฮารอมในภาวะคับขัน ก็เสมือนกับเขาละกินของฮารอมจึงถือว่าเขาไม่ได้ทำผิดอะไร แต่มีข้อโต้แย้งว่าถึงแม้ว่าความเป็นฮารอมของสิ่งต้องห้ามเหล่านั้นยังคงสถิตอยู่ในตัวของมันตลอดเวลาโดยไม่สิ้นหายแม้กระทั่งยามคับขัน แท้จริงการห้ามบริโภคด้วยเหตุผลดังกล่าวเนื่องจากเป็นความกรุณาต่อมุสลิมเพื่อมิให้เกิดโทษแก่เขา เนื่องจากกินสิ่งฮารอมที่เป็นโทษ และความกรุณาปราณีที่จะเกิดเป็นรูปธรรมในภาวะคับขันได้ก็โดยการยกเลิกความเป็นฮารอม ของสิ่งนั้นอย่างสิ้นเชิง เพราะการเสียชีวิตเป็นภัยที่ร้ายแรงกว่าภัยการบริโภคอาหารฮารอม โดยกฎฟิคว์แล้วยอมแบกรับภัยเบาบางเพื่อหลบเลี่ยงภัยที่รุนแรงกว่า ส่วนทัศนะที่สองมีความเห็นว่า ความคับขันยกเลิกความเป็นฮารอมของสิ่งต้องห้ามทั้งหลาย โดยทำให้สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งอนุมัติสำหรับผู้ที่อยู่ภาวะคับขันเฉกเช่นอาหารฮาลาลอื่นๆ เนื่องจากอัลลอฮ์ ﷻ ยกเว้นสภาพความคับขันจากความเป็นฮารอมด้วยดำรัสของพระองค์ที่ว่า ((...إلا ما اضطررتم...)) ความว่า “...นอกจากสิ่งที่พวกเจ้าได้รับความคับขัน...” หลังจากพระดำรัสของพระองค์ ((... وقد فصل لكم...)) ความว่า “...ทั้งๆ ที่พระองค์ทรงแจกแจงแก่พวกเจ้าแล้วซึ่งสิ่งที่พระองค์ได้ทรงห้ามแก่พวกเจ้า...”

เพราะว่าการยกเว้นจากการห้ามถือว่าการอนุญาต จึงเข้าใจได้ว่าการห้ามนั้นเฉพาะสภาพปกติด้วยความสมัครใจ เมื่อเกิดความกลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตจากการหิวกระหายหรือถูกบังคับถือว่าภาวะความคับขันเกิดขึ้นอย่างแท้จริงแล้ว สิ่งฮารอมดังกล่าวเลยถูกผนวกรวมกับ อาหาร เครื่องดื่มที่ฮาลาลแต่เดิม จึงอนุญาตให้บริโภคได้ หากผู้ที่อยู่ภาวะคับขันละการบริโภคจนถึงแก่ชีวิตเขามีความผิดเพราะการละบริโภคอาหารในภาวะดังกล่าวจนถึงแก่ชีวิตเสมือนว่าเป็นการจงใจฆ่าตัวตาย ซึ่งเป็นสิ่งฮารอม (Zaidan, 1999 : 160)

หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่หนึ่ง มีความเห็นว่าการใช้บทบัญญัติอิสลาม เพื่อการบริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ (มุบาฮ) มิใช่เป็นสิ่งที่วาญิบที่จำเป็นต้องกระทำโดยที่หากผู้ที่อยู่ภาวะคับขันละการกินสิ่งฮารอมจนกระทั่งเขาเสียชีวิตเขาก็มิได้มีความผิดอันใด

หลักฐานจากอัลกุรอานหนึ่ง อายะฮ์ที่ 119 สุเราะฮ์ อัลอันอาม

﴿ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا دُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا

اضطررتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لِّيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بَغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴾ (الأنعام : 119)

ความว่า “และมีอะไรเกิดขึ้นแก่พวกเจ้ากระนั้นหรือ ? ที่พวกเจ้าไม่บริโภคจากสิ่งที่พระนามของอัลลอฮ์ถูกกล่าวบนมัน ทั้งๆ ที่พระองค์ทรงแจกแจงแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งสิ่ง ที่พระองค์ได้ทรงห้ามแก่พวกเจ้า นอกจากสิ่งที่พวกเจ้าได้รับความคับขันให้ต้องการ มันเท่านั้น และแท้จริงมีผู้คน

มากมายทำให้ผู้อื่นหลงผิดไป ด้วยความใคร่ใฝ่ต่ำของพวกเขาโดยปราศจากความรู้แท้จริง พระเจ้าของเจ้านั้นคือผู้ที่ทรงรอบรู้อยิ่งต่อผู้ละเมิดทั้งหลาย”

หลักฐานจากอัลกุรอานสองอายะฮ์ที่ 173 สุเราะฮ์ อัล - บะเกาะเราะฮ์

﴿ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ

بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ (البقرة : 173)

ความว่า “ที่จริงที่พระองค์ทรงห้ามพวกเจ้านั้นเพียงแต่สัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพื่ออื่นจากอัลลอฮ์ แล้วผู้ใดได้รับความคับขัน โดยมีไข้ผู้เสาะแสวงหา และมีไข้เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้ร ก็ไม่มีบาปใดๆ แก่เขา แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

หลักฐานจากอัลกุรอานสามอายะฮ์ที่ 3 สุเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์

﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَفَةُ وَالْمَوْفُودَةُ

وَالْمُتَرَدِّيَّةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ

فَسِقُّ الْيَوْمِ يَنْسَبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ

نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنْ اضْطُرَّ فِي مَحْمَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمِهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾

(المائدة : 3)

ความว่า “ได้ถูกห้ามแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งสัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ ที่มัน (ขณะเชือด) และสัตว์ที่ถูกรัดคอตาย และสัตว์ที่ถูกตีตาย และสัตว์ที่ตกเหวตาย และสัตว์ที่ถูกขวิดตาย และสัตว์ที่สัตว์ร้ายกัดกิน นอกจากที่พวกเจ้าเชือดกัน และสัตว์ที่ถูกเชือดบนแท่นหินบูชา และการที่พวกเจ้าเสี่ยงทายด้วยไม้ตีว เหล่านั้นเป็นการละเมิด วันนี้บรรดาผู้ปฏิเสธการศรัทธา หมดหวังในศาสนาของพวกเจ้าแล้ว ดังนั้นพวกเจ้าจงอย่ากลัวพวกเขา และจงกลัวข้าเถิด วันนี้ข้าได้ให้สมบูรณ์แก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งศาสนาของพวกเจ้าและข้าได้ให้ครบถ้วนแก่พวกเจ้าแล้วซึ่งความกรุณาเมตตาของข้า และข้าได้เลือกอิสลามให้เป็นศาสนาแก่พวกเจ้าแล้ว ผู้ใดได้รับความคับขันในความหิวโหย โดยมีไข้เป็นผู้จงใจกระทำบาปแล้วไซ้ร แน่นอนอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

ความหมายตามลักษณะอักษร (الظاهر) ของอายะฮ์ทั้งสามสื่อความว่า การบริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันเป็นเพียงการอนุมัติเท่านั้นไม่ใช่เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องปฏิบัติหรือวาญิบแต่อย่างใด ดังนั้นบทบัญญัติการบริโภคสิ่งฮารอมในภาวะดังกล่าวจึงถือตามสำนวนที่ปรากฏตามลักษณะอักษรของอายะฮ์และถือว่าการบริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันเป็นเพียงการอนุญาตถือตามสำนวนที่ปรากฏตามลักษณะอักษรของตัวบท มีข้อโต้แย้งว่าการให้อภัยไม่เอาผิดกับการบริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันครอบคลุมทั้งสองสถานะ สถานะการอนุมัติ หรือญะวาซ และสถานะความจำเป็นต้องปฏิบัติหรือ

วาญิบ หากมีพยานแวดล้อมเจาะจงว่าเป็นอย่างไรก็ดีถือปฏิบัติตามนั้น สำหรับประเด็นการบริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันมีพยานแวดล้อมที่เจาะจงว่าเป็นสิ่งวาญิบต้องปฏิบัติมิใช่เป็นเพียงแค่การอนุญาติตามหลักฐานของทัศนะที่สอง

หลักฐานจากสาวกท่านเราะฮูล

((عن عبد الله بن خذافة أنه أسرهُ الرُّومُ ، فَحَبَسَهُ طَاغِيَتُهُمْ فِي بَيْتٍ فِيهِ مَاءٌ مَمْرُوجٌ بِحَمْرٍ ، وَلَحْمٌ خَنْزِيرٍ مَشْوِيٌّ ، لِيَأْكُلَهُ وَيَشْرَبَ الْحَمْرَ ، وَتَرَكَهُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ، فَلَمْ يَفْعَلْ ، ثُمَّ أَخْرَجُوهُ حِينَ حَشُوا مَوْتَهُ ، فَقَالَ : وَاللَّهِ لَقَدْ كَانَ اللَّهُ أَحْلَهُ لِي ، فَإِنِّي مُضْطَرٌّ ، وَلَكِن لَمْ أَكُنْ لِأَشْمِتَكُمْ بِدِينِ الْإِسْلَامِ))

ความว่า “มีรายงานจากอับดุลลอฮฺ บิน อุษาพะฮ์ อัซซะมี⁹¹ สาวกท่านหนึ่งของท่านเราะฮูลท่านเล่าว่าทรชนแห่งโรมันได้จับเขาขังในบ้านหลังหนึ่งโดยให้เหล้าผสมน้ำ และเนื้อสุกร ซึ่งเป็นอาหารแก่เขา แต่เขาไม่กินไม่ดื่มสามวันเต็ม เขาทิวกระหายจนกระทั่งศรีษะโองนเอียงพวกเขาเกรงว่า อับดุลลอฮฺจะเสียชีวิต จึงปล่อยตัวเขา”ท่านอับดุลลอฮฺกล่าวว่า : “แท้จริงอัลลอฮฺอนุญาตให้ฉันบริโภคสิ่งฮารอมแล้วเพราะฉันตกอยู่ในภาวะคับขันแต่ฉันไม่บริโภคเพราะฉันไม่ยอมให้คุณดูถูกเหยียดหยามอิสลาม” (al-Maqdisiy, 1995 : 11/74)

เรื่องราวดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าหากการบริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันเป็นสิ่งจำเป็นต้องปฏิบัติ อับดุลลอฮฺซึ่งเป็นสาวกออาวุโสท่านหนึ่งของท่านเราะฮูล ย่อมไม่ละการบริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันเป็นแน่ จึงอนุมานได้ว่าบริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันเป็นเพียงการอนุญาตเท่านั้นมิใช่เป็นสิ่งจำเป็นต้องถือปฏิบัติแต่อย่างใด มีข้อโต้แย้งว่า เรื่องราวดังกล่าว เป็นการวินิจฉัยส่วนตัวของท่านอับดุลลอฮฺ ไม่สามารถนำมาเป็นหลักฐานเพื่อหักล้างหลักฐานที่ขัดแย้งของทัศนะที่สองได้ และเหตุการณ์ดังกล่าวท่านอับดุลลอฮฺ เป็นผู้ตีความตามคำกล่าวของท่านที่ว่า “แท้จริงอัลลอฮฺ อนุญาตให้ฉันบริโภคสิ่งฮารอมแล้วเพราะฉันตกอยู่ในภาวะคับขัน แต่ฉันไม่บริโภค เพราะฉันไม่ยอมให้คุณดูถูกเหยียดหยามอิสลาม” และเหตุการณ์ดังกล่าวก็ยังจำเป็นต้องได้รับการตรวจสอบความถูกต้องเนื่องจากสายรายงานเรื่องราวดังกล่าว เช่น ฎิรอร บิน อัมรฺ อุมร์ บิน อัลมุซีเราะฮ์ และอะฏอ์อ์บิณอญฺลาน เป็นผู้ทักวิชาการสายอะดิษและประวัติผู้รายงานไม่ยอมรับอย่างกว้างขวางและสายรายงานขาดตอน (al-Asqalaniy, 1986 : 7/306 ; al-Asqalaniy, 1996 : 331)

หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่สอง ทัศนะที่สอง มีความเห็นว่าการใช้บัญญัติอิสลามเพื่อการบริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันเป็นสิ่งวาญิบ (จำเป็น) ต้องปฏิบัติ

⁹¹อับดุลลอฮฺ บิน อุษาพะฮ์ บิน กัยสฺ บิน อติยฺ อัซซะมี เข้ารับอิสลามตั้งแต่เริ่มแรก เคยอพยพไปอะบะชะฮ์ เป็นทูตของท่านเราะฮูล

 ไปยังกิสรอ รายงานอะดิษจำนวนไม่มาก เสียชีวิตสมัยคอลีฟะฮ์อุสมาน (al-Dhahabi, 1994 : 2/11-16)

หลักฐานจากอัลกุรอานหนึ่ง อายะฮ์ที่ 195 สูเราะฮ์ อัล - บะเกาะเราะฮฺ
﴿ وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا ۗ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
الْمُحْسِنِينَ ﴾ (البقرة : 195)

ความว่า “ และพวกเจ้าจงบริจาคในทางของอัลลอฮ์ และจงอย่าโยนตัวของพวกเจ้า
สู่ความพินาศ และจงทำดีเถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้น ทรงรักผู้กระทำดีทั้งหลาย ”

การไม่บริโภคล้างอารอมซึ่งเป็นสิ่งฮาลาลในภาวะคับขันจนกระทั่งเสียชีวิต ถือว่าเป็น
การโยนตัวเองสู่ความพินาศอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามโดยบทบัญญัติอิสลาม ดังนั้นการบริโภคล้าง
อารอมในภาวะคับขันจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องถือปฏิบัติ (al-Maqdisiy, /995 : 11/74)

หลักฐานที่สอง อายะฮ์ที่ 29 สูเราะฮ์ อัน-นิซาอ

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ
مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴾ (النساء : 29)

ความว่า “ ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงอย่ากินทรัพย์สินของพวกเจ้า ในระหว่างพวกเจ้าโดยมิ
ชอบ นอกจากมันจะเป็นการค้าขายที่เกิดจากความพอใจในหมู่พวกเจ้า และจงอย่าฆ่าตัวของพวกเจ้า
เอง แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเมตตาต่อพวกเจ้าเสมอ ”

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงห้ามการฆ่าตัวเอง ผู้ที่ละการบริโภคล้างอารอมที่ถูกอนุญาตให้
บริโภคในภาวะคับขันจนกระทั่งถึงแก่ชีวิตถือว่าการฆ่าตัวเองที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงห้ามอย่างหนึ่ง
ดังนั้นการบริโภคล้างอารอมที่ถูกอนุญาตให้บริโภคได้ในยามคับขันจึงเป็นสิ่งจำเป็นต้องถือปฏิบัติ
เพราะผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันสามารถที่จะบริโภคล้างอารอมที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงอนุญาตให้เขาในภาวะ
คับขันได้ ดังนั้นเขาจำเป็นต้องบริโภคล้างอารอมในภาวะดังกล่าวเสมือนว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งฮาลาลแต่เดิม
(al-Maqdisiy, 1995 : 11/74)

ความเห็นของผู้วิจัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบหลักฐานและเหตุผลของทั้งสองทัศนะ ผู้วิจัยมีความเห็น
ว่าทัศนะที่สองที่มีความเห็นว่าเป็นวาญิบสำหรับผู้ตกอยู่ในภาวะคับขันต้องบริโภคล้างอารอมเพื่อ
ประทั้งชีวิตเมื่อประสบภาวะหิวกระหาย ไม่มีสิ่งฮาลาลบริโภคโดยหากเขาไม่บริโภคล้างดังกล่าวแล้วทำ
ให้เขาเสียชีวิตถือว่าเขามีความผิด ยกเว้นกรณีเขาไม่รู้และไม่สามารถแสวงหาความรู้ได้เลย เนื่องจาก
สาเหตุดังต่อไปนี้

1. หลักฐานของทัศนะที่สองชัดเจนตรงประเด็นมากกว่า

2. ท่านมัสรูก⁹² กล่าวว่า : ผู้ใดตกอยู่ในภาวะคับขันที่จะต้องกินสัตว์ที่ตายเองหรือเลือดที่ไหลออกขณะเชือดหรือเนื้อสุกรแล้วเขาไม่กินไม่ดื่มจนกระทั่งเขาเสียชีวิตเขาเข้านรก (al-Bihagiy, 1923 : 9/357)

3. อัลอิซ บิน अबดुสสะลาม⁹³ กล่าวว่า : ผู้ใดที่มีความคับขันที่จะต้องบริโภคสิ่งสกปรก (นะญิส) เพื่อประทังชีวิตเขาจำเป็นต้องบริโภคมันเพราะ ภัยพิบัติจากการสิ้นชีวิตหรืออวัยวะรุนแรงกว่าภัยของการกินสิ่งสกปรก (Ibn Abdussalam, 1968 : 1/81)

อิบน์ตุยมิยะฮ์⁹⁴ กล่าวว่า : และผู้ที่มีความคับขันจำเป็นต้องบริโภคสิ่งที่ประทังชีวิตเขาได้ ผู้ใดที่มีความคับขันที่ต้องบริโภคสัตว์ที่ตายเองหรือน้ำสกปรก ที่สามารถประทังชีวิตได้แต่เขาละการบริโภคจนเขาเสียชีวิตเขาตกนรก แท้จริงสิ่งสกปรกโสมมทั้งหลายถูกอนุญาตให้แก่ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันบริโภคได้ อนุญาตให้ผู้ตกอยู่ในภาวะคับขันซึ่งไม่สามารถบริโภคสิ่งฮาลาลได้บริโภคสัตว์ตายเอง เลือดที่ไหลออกมาขณะที่เชือด และเนื้อสุกร และอนุญาตให้ดื่มน้ำสกปรกและน้ำปัสสาวะในยามคับขันได้ (Ibn Taimiah, 2002 : 21/79, 80)

4. 4 ภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอม

บทว่าด้วยภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมเพื่อประทังชีวิตกรณีไม่มีหรือไม่สามารถบริโภคสิ่งฮาลาลได้ จะทำการศึกษาในหัวข้อขอบเขตภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอม สภาพภาวะคับขัน ปริมาณ จำนวน ลำดับ และเงื่อนไขของการบริโภคสิ่งฮารอมในภาวะอนุญาตหรือภาวะคับขัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4. 4. 1 ขอบเขตภาวะคับขัน

เมื่อมุสลิมตกอยู่ในภาวะคับขันไม่มีหรือไม่สามารถที่จะบริโภคสิ่งฮาลาลได้หรือถูกบังคับให้บริโภคสิ่งฮารอมเป็นที่ยอนุญาตให้ผู้ตกอยู่ในภาวะดังกล่าวบริโภคสิ่ง ฮารอมเพื่อเป็นการรักษาอวัยวะและชีวิตได้ โดยนักกฎหมายอิสลามมีทัศนะที่ใกล้เคียงกันเกี่ยวกับสภาพหรือขอบเขตภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมได้ ดังนี้

⁹²มัสรูก คือมัสรูก บิน อัลอับตะฮฺ เป็นดาบิอีย รายงานสะดิษจากอุบัย บิน กะอับ อุมร์ อบูบักร มุอาซ บิน ญะบัล คอบบาบ อาอิชะฮ์ อิบน์มุสอูด (al-Dhahabiy, 1994 : 4/64)

⁹³อัลอิซอิบน์อับดุสสะลาม คืออับดุลอะชีซ บิน अबدุสสะลาม (ฮ. ศ. 577-ฮ. ศ. 660) เป็นปราชญ์สังกัด มัซฮับฮาฟิยะฮ์ท่านหนึ่งได้สมญานามว่า “สุลฎอนอุละมาฮ์” (سلطان العلماء) เจ้าของหนังสือ “อัลเกาะวาอิต อัลกุบรอ” (القواعد الكبرى) (al-Subkiy, 1927 : 8/209)

⁹⁴อิบน์ตุยมิยะฮ์ เป็นนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ด้านต่างๆ เช่น ตัฟซีร ฮะดีษ กฎหมายอิสลาม และอื่นๆ ค้นพบข้อชี้ขาดทางศาสนาบางประการที่ต่างจากความเห็นของมัซฮับทั้งสี่อย่างสิ้นเชิง ทำให้ถูกจำคุกและถูกเนรเทศหลายครั้ง เสียชีวิตในที่จองจำในปี ฮ. ศ. 728 เรียบเรียงตำรามากมาย เช่น “มััจมูอ ฟะตาวา” (مجموع فتاوى) “อัลสิยาสะฮ์ อัลซัรฮิยะฮ์” (السياسة الشرعية) (al-Zarkaliy, 1994 : 1/144)

มัซฮับฮนะฟีมี มีความเห็นว่า สภาพความคับขันที่เกิดจากความหิวโหยนั้นคือสภาพที่ทางคณาจารย์บริโภคน้ำแล้วกลัวว่าเสียชีวิตหรืออวัยวะหนึ่งอวัยวะใดเสียหาย ผู้ใดที่ถูกบังคับข่มขู่จากผู้มีอิทธิพลให้บริโภคน้ำสะอาดโดยเขาถูกขู่ว่าจะหากไม่บริโภคน้ำสะอาดเขาจะถูกฆ่าหรือถูกตัดอวัยวะหนึ่งอวัยวะใดถือว่าสภาพของเขาเข้าข่ายภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคน้ำสะอาดได้ หากเขาละไม่บริโภคน้ำสะอาดในภาวะดังกล่าวโดยที่เขาทราบดีว่าบัพญญัตติอิสลามอนุญาตให้เขาบริโภคน้ำสะอาดในภาวะดังกล่าวได้จนเขามีอันเป็นไปถือว่าเขามีความผิด แต่หากเขาไม่รู้ถึงบัพญญัตติดังกล่าวและเขามีความประสงค์ที่จะยืนหยัดอยู่บนบัพญญัตติอิสลามโดยไม่บริโภคน้ำสะอาดต้องห้ามตามความเข้าใจของเขาถือว่าเขาพ้นผิดหากเขาถูกบังคับจากผู้มีอิทธิพลให้บริโภคน้ำสะอาดเพียงแต่การขู่ว่าจะหากไม่บริโภคน้ำสะอาดเขาจะถูกจองจำ ถูกพันธนาการโดยที่สามารถบริโภคน้ำสะอาดได้ ก็ไม่เป็นที่อนุญาตให้เขาบริโภคน้ำสะอาดเพราะสภาพเขายังไม่เข้าข่ายภาวะความคับขันที่อนุญาตให้บริโภคน้ำสะอาดได้ (al-Bazdawiy, 1987 : 1518) บัพญญัตติการอนุญาตให้บริโภคน้ำสะอาดเพื่อประทังชีวิตในภาวะคับขันเนื่องจากประสบกับความหิวโหย และบัพญญัตติการอนุญาตให้บริโภคน้ำสะอาดเนื่องจากการถูกบังคับข่มขู่จากผู้มีอิทธิพล เป็นบัพญญัตติเดียวกันคือการอนุญาตเพราะความหิวโดยไม่มีการบริโภคน้ำสะอาดเพื่อประทังชีวิต และการถูกบังคับข่มขู่ให้ผู้บริโภคน้ำสะอาด เป็นภาวะความคับขันขั้นออกฤทธิ์ที่เหมือนกันคือการกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิตหากละการบริโภคน้ำสะอาดในภาวะดังกล่าว (al-'Jassas, 1995 : 1/159)

มัซฮับมาลิกีย มีความเห็นว่า สภาพความคับขันที่อนุญาตให้บริโภคน้ำสะอาดได้คือสภาพความกลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตอย่างมั่นใจหรือค่อนข้างมั่นใจ (al-Dusuqiy, 1994 : 2/136) หรือการรักษาชีวิตจากความตาย หรือภัยพิบัติอันรุนแรง (al-Dardir, 1993 : 2/183) ทั้งนี้การอนุญาตให้บริโภคน้ำสะอาดในภาวะคับขันนั้นไม่มีเงื่อนไขว่าผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันต้องมีสภาพใกล้ตายหรือถึงเวลาตายก่อนแล้วจึงจะสามารถบริโภคน้ำสะอาดได้ เพราะการบริโภคน้ำสะอาดในภาวะดังกล่าวไม่เกิดประโยชน์อันใดอีกต่อไป (al-Zarganiy, 1936 : 3/95)

มัซฮับชาฟีอีย มีความเห็นว่า สภาพความคับขันที่อนุญาตให้บริโภคน้ำสะอาดได้คือสภาพการตกอยู่ในภาวะที่หากไม่บริโภคน้ำสะอาดแล้วเกือบหรือจะเสียชีวิต หรือภาวะการกลัวว่า เมื่อละการบริโภคน้ำสะอาดแล้วกลัวว่าจะเสียชีวิตหรือกลัวว่าจะเกิดโรคร้ายแรงต่อร่างกาย (al-Suyuti, 1959 : 85 ; al-Rafaiy, 1997 : 12/58) โดยอนุญาตให้ผู้ตกอยู่ในภาวะหิวโหยอาหารซึ่งเกรงว่าจะเสียชีวิตหรือป่วยหนักขึ้นไข้อย่างช้าๆ ตกขบวนจากคณะหรืออาจทำให้อ่อนเพลียจนไม่สามารถเดินหรือขึ้นยานพาหนะบริโภคน้ำสะอาดในภาวะดังกล่าวได้ ส่วนเพียงความหิวโหยรุนแรง ยังไม่ถือว่าเป็นความคับขันที่อนุญาตให้บริโภคน้ำสะอาดได้ ทั้งนี้ความหิวโหยที่อนุญาตให้บริโภคน้ำสะอาดนั้นไม่จำเป็นต้องอดอาหารจนถึงเวลาใกล้ตาย หากผู้ใดอดอาหารจนถึงเวลาใกล้ตายก็ไม่เป็นที่อนุญาตให้เขาบริโภคน้ำสะอาดอีกแล้ว เพราะการบริโภคน้ำสะอาดในเวลาดังกล่าวจะไม่เกิดประโยชน์ใดๆ อีกเลย หาก

เขาหิวโหยจนหมดกำลังและทำให้เกิดอันตรายต่อตัวเขาก็เป็นที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งต้องห้ามได้ (al-Shafaiy, 1993 : 2/396 ; al-Nawawiy, 1992 : 2/549)

มัซฮับฮัมบะลีย มีความเห็นว่า ภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลได้นั้น คือ ความกลัวว่าจะเสียชีวิตจากความหิวโหย หากกลัวว่าจะเสียชีวิตจากการอดอาหารหรือกลัวว่าเมื่ออดอาหารแล้วจะทำให้อ่อนเพลียจนไม่สามารถเดินทางต่อจนตกขบวนจากคณะหรือไม่สามารถขึ้นยานพาหนะ แล้วนำไปสู่การเสียชีวิตได้ก็เป็นที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลได้ (al-Maqdisiy, 1985 : 3/530 ; al-Buhutiy, 1997 : 4/247, 248)

อิบนุกุดามะฮ์⁹⁵ กล่าวว่า “ตามทัศนะที่ถูกต้องในมัซฮับฮัมบะลีย ภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลได้คือภาวะที่กลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตหากไม่บริโภคอาหาร และอีกทัศนะหนึ่งในมัซฮับคือกลัวว่าจะเกิดโทษโดยมีกล่าวไว้ในหนังสือมุนตะคอบ (المنتخب) ว่าหรือทำให้ล้มป่วยหรือตกขบวนจากคณะแล้วทำให้เสียชีวิต” (al-Maqdisiy, 1985 : 3/531)

ลักษณะขอบเขตภาวะคับขันทั้งสี่มัซฮับกฎหมายอิสลามมีความเห็นใกล้เคียงกัน จึงกล่าวได้ว่า ภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลได้คือภาวะที่หากไม่บริโภคสิ่งใดแล้วเขาจะเสียชีวิตหรือเกือบเสียชีวิตหรือกลัวว่าจะสูญเสียชีวิต ทั้งนี้การอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะดังกล่าวไม่จำเป็นว่ามีความมั่นใจในการเสียชีวิต เกือบเสียชีวิต และเสียชีวิต จะเกิดขึ้นจริงอย่างแน่นอน แต่เพียงความค่อนข้างมั่นใจว่าสิ่งดังกล่าวจะเกิดขึ้นก็ถือว่าเข้าข่ายภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลได้แล้ว เช่นกันผู้ที่ถูกบังคับข่มขู่จากผู้มีอิทธิพลให้บริโภคสิ่งฮาลาลเมื่อเขาค่อนข้างมั่นใจว่าสิ่งที่มีอิทธิพลขู่ว่าจะเกิดขึ้นจริงหากเขาไม่บริโภคสิ่งฮาลาลก็เป็นที่ยอนุญาตให้เขาบริโภคสิ่งฮาลาลนั้นได้โดยไม่จำเป็นต้องมั่นใจอย่างแน่นอนว่าสิ่งนั้นจะเกิดขึ้นจริง เพราะมนุษย์ไม่สามารถรู้สิ่งเร้นลับหรือความในใจของผู้อื่นได้อย่างแน่นอน (al-Nawawiy, 1992 : 2/550 ; al-Suyutiy, 1959 : 85)

4. 4. 2 สภาพภาวะคับขัน

สภาพภาวะคับขันว่าด้วยบทบัญญัติการอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลได้ มีสองสภาพ ดังนี้

หนึ่ง สภาพภาวะคับขันเนื่องจากความหิวโหยอดอยากขาดอาหารที่ครอบคลุมอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เช่น สภาพที่ถูกกล่าวไว้ในชะดีษ บันทีกโดย อะฮฺมัด อัลบัยฮะกี และ อัลฮากิม

⁹⁵อิบนุกุดามะฮ์ อัลมักดิสีย (ฮ. ศ. 705 – ฮ. ศ. 744) นักวิชาการอิสลาม มีความเชี่ยวชาญด้านชะดีษ กฎหมายอิสลาม อูศูลฟิคว์ภาษาอาหรับ เรียบเรียงตำราที่สำคัญๆ เช่น ชัรห์ อัลตัสฮีล (شرح التسهيل) (al-Ba Ba'Labakki, 1992 : 34)

((عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ, قَالَ : قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ, إِنَّا بِأَرْضٍ تُصَيِّبُنَا بِهَا مَحْمَصَةٌ,

فَمَا يَجِلُّ لَنَا مِنَ الْمَيْتَةِ ؟ قَالَ : إِذَا لَمْ تَصْطَبِحُوا, وَلَمْ تَغْتَبِقُوا, وَلَمْ تَحْتَفِقُوا بَقْلًا, فَشَأْنُكُمْ بِهَا))

ความว่า “จากอบูวาqid อัลลัยซีย์ ท่านกล่าวว่า : โอ้ท่านเราะสูล ณ ที่หนึ่ง เราประสบกับความอดอยากหิวโหยอย่างหนัก ไม่มีอาหารที่จะบริโภคเลย ไม่ทราบว่าจะเราสามารถบริโภคสัตว์ที่ตายเองได้หรือไม่ ? ท่านเราะสูลกล่าวว่า : หากไม่มีเครื่องดื่ม ไม่มีอาหารแม้กระทั่งอินทผลัม หรือ เมล็ดพืชพันธุ์ ก็อนุญาตให้กินสัตว์ที่ตายเองดังกล่าวได้” (อ้างแล้วหน้า 182)

และในชะดีษบันทึกโดย อะฮมัด อัลบัยฮะกี และอบูดาวูด

((عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ أَنَّ رَجُلًا نَزَلَ الْحَرَّةَ وَمَعَهُ أَهْلُهُ وَوَلَدُهُ فَقَالَ رَجُلٌ إِنَّ نَافَةَ لِي

صَلَّتْ فَإِنْ وَجَدْتَهَا فَأَمْسِكْهَا فَوَجَدَهَا فَلَمْ يَجِدْ صَاحِبَهَا فَمَرَضَتْ فَقَالَتْ امْرَأَتُهُ انْحَرْهَا فَأَبَى فَنَفَقَتْ فَقَالَتْ اسْلُخْهَا حَتَّى نُقَدِّدَ شَحْمَهَا وَلَحْمَهَا وَنَأْكُلَهُ فَقَالَ حَتَّى أَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَاهُ فَسَأَلَهُ فَقَالَ هَلْ عِنْدَكَ غَنَى يُغْنِيكَ قَالَ لَا قَالَ فَكُلُوهَا قَالَ فَجَاءَ صَاحِبُهَا فَأَخْبَرَهُ الْحَبْرَ فَقَالَ هَلَّا كُنْتَ نَحَرْتَهَا قَالَ اسْتَحْيَيْتُ مِنْكَ))

ความว่า “จากอบูบิรบินสะมุเราะฮ์ ชายคนหนึ่งพร้อมภรรยาและบุตรพักที่อัลฮัรเราะฮ์ (ซานเมืองมะดีนะฮ์) มีชายคนหนึ่งกล่าวแก่เขาว่า : อูฐตัวเมียตัวหนึ่งของฉันพลัดหลง หากท่านเจอมันช่วยจับมันไว้ด้วย เมื่อชายที่มากับครอบครัวเจออูฐแต่หาเจ้าของไม่พบ อูฐตัวนั้นป่วย ภรรยาจึงเสนอแก่เขาว่า ให้เชือดอูฐตัวนั้นเสีย แต่เขาปฏิเสธจนกระทั่งอูฐตัวนั้นตาย ภรรยาจึงกล่าวแก่เขาว่า : จงถลกหนังอูฐเพื่อเราจะชำแหละเนื้อและมันอูฐทำเป็นเนื้อตากแห้งไว้กิน สามิ กล่าวว่า : ต้องถามท่านเราะสูลก่อนสามิมีกี่มาถามท่านเราะสูลเรื่องการบริโภคอูฐที่ตายเองดังกล่าว ท่านเราะสูลถามว่า : ท่านมีอาหารอื่นที่จะบริโภคหรือไม่ที่ไม่ใช่อูฐ ? เขาตอบว่า : ไม่มีเลย ท่านเราะสูลจึงกล่าวว่า : งั้นก็จงบริโภคอูฐนั้นเถิด หลังจากนั้นเจ้าของอูฐก็มาเจอกับชายผู้นั้นเขาจึงเล่าให้เจ้าของอูฐฟังเรื่องดังกล่าว เจ้าของอูฐจึงกล่าวว่า : แล้วทำไมไม่เชือดอูฐนั้นก่อนที่มันจะตายละ ? ชายผู้นั้นกล่าวว่า : ฉันเกรงใจท่าน” (อ้างแล้วหน้า 180)

สอง สภาพภาวะคับขัน เนื่องจากความหิวโหยอดอยากขาดอาหารที่ไม่ครอบคลุมกว้างขวางและไม่ต่อเนื่อง เช่น สภาพที่ถูกล่าวไว้ในชะดีษ บันทึกโดย อิบน์มาญะฮ์

((عن أبو هريرة قال بينما نحن مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في سفر إذ

رأينا إبلاً مضرورةً بعضاه الشجر فئبنا إليها فنادانا رسول الله صلى الله عليه وسلم فرجعنا إليه فقال إن هذه الإبل لأهل بيت من المسلمين هو قوتهم ويمنهم بعد الله أيسرکم لو رجعتم إلى مزادكم فوجدتم ما فيها قد ذهب به أترؤن ذلك عدلاً قالوا لا قال فإن هذا كذلك قلنا أفرأيت إن احتجنا إلى الطعام والشراب فقال كل ولا تحمل واشرب ولا تحمل))

ความว่า “อบูฮุรَيْرَةَ⁹⁶ กล่าวว่า : ขณะที่เรายู่กับท่านเราะสูลในการเดินทางหนึ่งเราเห็นอุฐฏุกมัดเต้านมติดอยู่ที่กิ่งไม้ เราก็มุ่งไปยังมันท่านเราะสูลจึงเรียกพวกเรา เมื่อเรากลับไปยังท่านท่านกล่าวว่า : อุฐนี้ เป็นของมุสลิมบ้านหนึ่ง นมอุฐเป็นอาหารและความจำเริญของพวกเขา หลังจากอัลลอฮฺพวกท่านดีใจใหม่หากพวกท่านกลับไปยังทุ่งเสบียงเดินทางของพวกท่านแล้วพวกท่านพบว่า มันโดนเอาไปเสียแล้ว ท่านถือว่าอย่างนั้นเป็นความเที่ยงธรรมหรือ ? พวกเขตอบว่า : ไม่ ท่านเราะสูลกล่าวว่า : แท้จริงสิ่งนี้ก็เช่นกัน พวกเราจึงกล่าวว่า : ท่านเห็นอย่างไรหากเรามีความจำเป็นต้องกินดื่ม ? ท่านเราะสูลกล่าวว่า : “จงกินและจงดื่มแต่อย่านำพา” (อ้างแล้วหน้า 219)

4. 4. 3 ปริมาณจำนวนสิ่งฮารอมที่อนุญาต

ในสภาพภาวะคับขันเนื่องจากความหิวโหยอดอยากขาดอาหารที่ครอบคลุมกว้างขวางอย่างต่อเนื่อง อนุญาตให้ผู้ที่มีประสพภาวะดังกล่าวบริโภคสิ่งฮารอมจนอิ่มได้ (Ibn Abidin, 1979 : 6/238 ; al-Dardir, 1993 : 1/233 ; al-Nawawiy, 1992 : 2/550 ; al-Maqdisiy, 1985 : 3/531) ส่วนในสภาพภาวะคับขันเนื่องจากความหิวโหยอดอยากขาดอาหารที่ไม่ครอบคลุม กว้างขวาง และไม่ต่อเนื่องอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมปริมาณที่พอประทังชีวิตได้ และไม่อนุญาตให้บริโภคเกินความอิ่ม (al-Nawawiy, 1992 : 2/550 ; al-Maqdisiy, 1985 : 3/531) ส่วนการบริโภคจนอิ่มในภาวะคับขันเนื่องจากความอดอยากที่ไม่ครอบคลุมกว้างขวางและไม่ต่อเนื่องนั้นนักกฎหมายอิสลามมีความเห็นแตกต่างกันดังต่อไปนี้

ทัศนะที่หนึ่ง มีความเห็นว่าอนุญาตให้ผู้ที่พักอยู่ในภาวะคับขันดังกล่าวบริโภคสิ่งฮารอมปริมาณที่สามารถประทังชีวิตได้เท่านั้นและไม่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมจนกระทั่งอิ่มในภาวะดังกล่าว เป็นทัศนะของมัซฮับฮนะฟีล ทัศนะที่มีน้ำหนักกว่าในมัซฮับชาฟีอี และรายงานที่ถูกต้องกว่าของมัซฮับฮัมบะลีล (Ibn Abidin, 1979 : 6/338 ; al-Nawawiy, 1992 : 2/551 ; al-Maqdisiy, 1985 : 6/552)

ทัศนะที่สอง มีความเห็นว่าอนุญาตให้ผู้ที่พักอยู่ในภาวะคับขันดังกล่าวบริโภคสิ่งฮารอมจนอิ่มได้ เป็นทัศนะของมัซฮับมาลิกีย ทัศนะหนึ่งของมัซฮับชาฟีอี และรายงานหนึ่งในมัซฮับฮัมบะลีล (al-Dardir, 1993 : 1/233 ; al-Nawawiy, 1992 : 2/551 ; al-Maqdisiy, 1985 : 3/552)

หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่หนึ่ง มีความเห็นว่าอนุญาตให้ผู้ที่พักอยู่ในภาวะคับขันดังกล่าวบริโภคสิ่งฮารอมปริมาณที่สามารถประทังชีวิตได้เท่านั้นและไม่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมจนกระทั่งอิ่มในภาวะดังกล่าว

⁹⁶อบูฮุรَيْرَةَ คืออับดุลเราะมาน บิน ศอครัดคุสัย (เสียชีวิต ฮ. ศ. 57) เป็นสาวกที่ใกล้ชิดท่านเราะสูล ﷺ และรายงานฮะดีษมากที่สุดท่านหนึ่ง (al-Asgalani, 1995 : 4/267)

หลักฐานจากอัลกุรอาน อายะฮ์ที่ 173 สูเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮฺ

﴿ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ (البقرة : 173)

ความว่า “ที่จริงที่พระองค์ทรงห้ามพวกเจ้านั้นเพียงแต่สัตว์ที่ตายเอง และเลือด และ เนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพื่ออื่นจากอัลลอฮ์ แล้วผู้ใดได้รับความคับขัน โดยมีไข้ผู้เสาะแสวงหา และมีไข้เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้ร ก็ไม่มีบาปใดๆ แก่เขา แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

ตามความของอายะฮ์ดังกล่าวอัลลอฮ์ ﷻ อนุญาตให้ผู้ที่ถูกอยู่ในภาวะคับขันบริโภค สัตว์ที่ตายเองและสิ่งฮารอมอื่นๆได้ เมื่อเขาบริโภคจนสามารถประทังชีวิตได้แล้วก็ไม่ถือว่าเขาเป็นผู้ที่มีความคับขันอีกต่อไป จึงไม่เป็นที่อนุญาตให้เขาบริโภคต่อจนเกินการประทังชีวิต เพราะภาวะความคับขันได้หมดสิ้นไปจากเขาแล้วบทบัญญัติหลังจากการบริโภคสิ่งฮารอมจนสามารถประทังชีวิตได้แล้ว จึงเหมือนกับการบริโภคสิ่งฮารอมโดยไม่มีความจำเป็นซึ่งเป็นที่ต้องห้ามและอัลลอฮ์ ﷻ กำหนดเงื่อนไขการอนุญาตให้ผู้ที่ถูกอยู่ในภาวะคับขันบริโภคสิ่งฮารอมไว้ว่าจะต้องมีไข้เป็นการเสาะแสวงหาและมีไข้เป็นการละเมิดขอบเขต อันหมายรวมถึงมิใช่การกินเพื่อความเอร็ดอร่อยตามอารมณ์และมีไข้การกินจนกระทั่งอิม (al-Qurtubiy, 1966 : 2/231 ; al-Nawawiy, 1992 : 2/551)

หลักฐานจากฮะดีษ ฮะดีษบันทึกโดย อัตติรมิซีย และอิบนุมญาอูฮฺ ท่านเราะฮ์ลุกล่าวว่

((مَا مَلَأَ آدَمِيٌّ وَعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أَكْلَاتُ يُتَمَنَّ صَلْبُهُ فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ فَتُلْتُ لِطَعَامِهِ وَتُلْتُ لِشَرَابِهِ وَتُلْتُ لِنَفْسِهِ))

ความว่า “ไม่มีภาชนะไหนที่มนุษย์บรรจุสิ่งของจะเลวกว่าท้องของเขา เพียงพอแล้วสำหรับเขาการบริโภคอาหารเพียงน้อยนิดเพื่อให้กระดูกสันหลังยังคงอยู่ได้ หากว่าเขาจำเป็นต้องบริโภคอาหารเพิ่มก็จงแบ่งท้องของเขาเป็นสามส่วน 1/3 เพื่ออาหาร อีก 1/3 เพื่อเครื่องดื่ม และ 1/3 เพื่อหายใจ” (ฮะดีษบันทึกโดย al-Tirmidhiy, 1991 : 2380 ; และ Ibn Majah, 1996 : 3349)

ตามความของฮะดีษดังกล่าวท่านเราะฮ์ลุ ﷺ แบ่งท้องออกเป็น 3 ส่วน หนึ่งส่วนเพื่ออาหาร อีกหนึ่งส่วนเพื่อเครื่องดื่ม และอีกหนึ่งส่วนเพื่อไว้หายใจ การแบ่งนี้สำหรับการบริโภคอาหารฮาลาล ดังนั้นการบริโภคอาหารฮารอมในภาวะคับขันจึงควรที่จะบริโภคตามความจำเป็นเท่านั้น

หลักฐานเชิงวินิจฉัย

สิ่งฮารอมที่ถูกลงโทษให้ปฏิบัติเนื่องจากความคับขันนั้นอนุญาตให้ปฏิบัติได้ตามความจำเป็นเท่านั้น ดังนั้นเมื่อผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันบริโภคสิ่งฮารอมในปริมาณที่สามารถประทังชีวิตได้แล้วก็ไม่เป็นที่อนุญาตให้เขาบริโภคสิ่งฮารอมเพิ่มได้อีก เพราะเขาไม่มีความคับขันที่จะต้องบริโภคสิ่งฮารอมอีกต่อไป (al-Turiyfy, 1992 : 39)

หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่สอง มีความเห็นว่าอนุญาตให้ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันดังกล่าวบริโภคสิ่งฮารอมจนอิ่มได้

หลักฐานจากอะดิษหนึ่งอะดิษบันทึกโดยอะฮฺมัด อัลบัยฮะกี และอบูดาอูด

((عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ أَنَّ رَجُلًا نَزَلَ الْحَرَّةَ وَمَعَهُ أَهْلُهُ وَوَلَدُهُ فَقَالَ رَجُلٌ لِي نَافَةَ لِي ضَلَّتْ فَإِنْ وَجَدْتَهَا فَأَمْسِكْهَا فَوَجَدَهَا فَلَمْ يَجِدْ صَاحِبَهَا فَمَرَضَتْ فَقَالَتْ امْرَأَتُهُ انْحَرْهَا فَأَبَى فَفَقَعَتْ فَقَالَتْ اسْلُحْهَا حَتَّى نُفَدِّدَ شَحْمَهَا وَلَحْمَهَا وَنَأْكُلُهَا فَقَالَ حَتَّى أَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَاهُ فَسَأَلَهُ فَقَالَ هَلْ عِنْدَكَ غَنَى يُغْنِيكَ قَالَ لَا قَالَ فَكُلُوهَا قَالَ فَجَاءَ صَاحِبُهَا فَأَخْبَرَهُ الْخَبَرَ فَقَالَ هَلَّا كُنْتُ نَحَرْتَهَا قَالَ اسْتَحْيَيْتُ مِنْكَ))

ความว่า “จากญาบิรบินสมุเราะฮ์ ชายคนหนึ่งพร้อมภรรยาและบุตรพักที่อัลฮัรเราะฮ์(ซานเมืองมะดีนะฮ์) มีชายคนหนึ่งกล่าวแก่เขาว่า : อูฐตัวเมียตัวหนึ่งของฉันพลัดหลง หากท่านเจอมันช่วยจับมันไว้ด้วย เมื่อชายที่มาจับคร่อมคร่าวเจออูฐแต่หาเจ้าของไม่พบ อูฐตัวนั้นใช้ ภรรยาจึงเสนอแก่เขาว่า ให้เชือดอูฐตัวนั้นเสีย แต่เขาปฏิเสธจนกระทั่งอูฐตัวนั้นตาย ภรรยาจึงกล่าวแก่เขาว่า : จงถลกหนังอูฐเพื่อเราจะชำแหละเนื้อและมันอูฐทำเป็นเนื้อตากแห้ง ไว้กิน สามิ กล่าวว่่า : ต้องถามท่านเราะฮูลก่อนสามิก็มาถามท่านเราะฮูลเรื่องการบริโภคอูฐที่ตายเองดังกล่าว ท่านเราะฮูลถามว่า : ท่านมีอาหารอื่นที่จะบริโภคหรือไม่ที่ไม่ใช้อูฐ ? เขาตอบว่า : ไม่มีเลย ท่านเราะฮูลจึงกล่าวว่า : งั้นก็จงบริโภคอูฐนั้นเถิด หลังจากนั้นเจ้าของอูฐก็มาเจอกับชายผู้นั้นเขาจึงเล่าให้เจ้าของอูฐฟังเรื่องอูฐตายตัวนั้น เจ้าของอูฐจึงกล่าวว่า : แล้วทำไมไม่เชือดอูฐนั้นก่อนที่มันจะตายละ ? ชายผู้นั้นกล่าวว่า : ฉันเกรงใจท่าน” (อ้างแล้วหน้า 180)

ท่านเราะฮูล ﷺ อนุญาตให้ชายผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันไม่มีอาหารจะบริโภคบริโภคอูฐตายเองซึ่งเป็นสิ่งฮารอมโดยที่ท่านเราะฮูล ﷺ มิได้กำหนดปริมาณจำนวนไว้ แสดงว่าผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันสามารถบริโภคสิ่งฮารอมได้โดยไม่จำกัดจำนวน

ข้อโต้แย้ง

การที่ท่านเราะฮูล ﷺ ถามชายผู้นั้นว่า : ท่านมีอาหารอื่นที่จะบริโภคหรือไม่ที่ไม่ใช้อูฐ ? เขาตอบว่า : ไม่มีเลย เป็นหลักฐานแสดงว่า ความอดอยากอาหารอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอนุญาตให้บริโภคจนอิ่มได้ ส่วนความอดอยากที่ไม่ครอบคลุมกว้างขวางและไม่ต่อเนื่องอนุญาตให้ผู้ที่ตกอยู่ใน

ภาวะคับขันดังกล่าวบริโภคปริมาณที่พอประทังชีวิตได้เท่านั้นเพราะภาวะดังกล่าวเป็นความคับขันที่อนุญาตให้ปฏิบัติสิ่งฮารอมได้ตามความจำเป็น

หลักฐานจากฮะดีษสอง ฮะดีษบันทึกโดยอัลบุคอรี และมุสลิม จำนวนฮะดีษเป็นของมุสลิม

((عَنْ جَابِرٍ قَالَ بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمَرَ عَلَيْنَا أبا عُبَيْدَةَ نَتَلَّقِي عَيْرًا لُثْرَيْشٍ وَرَوَدَنَا جَرَابًا مِنْ تَمْرٍ لَمْ يَجِدْ لَنَا غَيْرَهُ فَكَانَ أَبُو عُبَيْدَةَ يُعْطِينَا تَمْرَةً تَمْرَةً قَالَ فَقُلْتُ كَيْفَ كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ بِهَا قَالَ نَمَصُّهَا كَمَا يَمَصُّ الصَّبِيُّ ثُمَّ نَشْرِبُ عَلَيْهَا مِنَ الْمَاءِ فَتَكْفِينَا يَوْمَنَا إِلَى اللَّيْلِ وَكُنَّا نَضْرِبُ بِعَصِيَّتِنَا الْحَبَطَ ثُمَّ نَبْلُهُ بِالْمَاءِ فَتَأْكُلُهُ قَالَ وَأَنْطَلَقْنَا عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ فَرَفَعَ لَنَا عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ كَهَيْئَةِ الْكَيْسِ الضَّحْمِ فَأَتَيْنَاهُ فَإِذَا هِيَ دَابَّةٌ تُدْعَى الْعَنْبَرَةَ قَالَ قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ مَيْتَةٌ ثُمَّ قَالَ لَا بَلْ نَحْنُ رُسُلُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ اضْطُرَرْتُمْ فَكُلُوا قَالَ فَأَقَمْنَا عَلَيْهِ شَهْرًا وَنَحْنُ ثَلَاثُ مِائَةٍ حَتَّى سَمِنَّا قَالَ وَلَقَدْ رَأَيْنَا نَعْتَرِفُ مِنْ وَقْبِ عَيْنِهِ بِالْقِلَالِ الدُّهْنِ وَنَقَطَعُ مِنْهُ الْفِدْرَ كَالثَّوْرِ أَوْ كَقَدْرِ الثَّوْرِ فَلَقَدْ أَحَدَ مِنَّا أَبُو عُبَيْدَةَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا فَأَقْعَدَهُمْ فِي وَقْبِ عَيْنِهِ وَأَحَدٌ ضِلْعًا مِنْ أَضْلَاعِهِ فَأَقَامَهَا ثُمَّ رَحَلَ أَعْظَمَ بَعِيرٍ مَعَنَا فَمَرَّ مِنْ تَحْتِهَا وَتَرَوَدْنَا مِنْ لَحْمِهِ وَشَائِقُ فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ أَتَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ هُوَ رِزْقُ اللَّهِ لَكُمْ فَهَلْ مَعَكُمْ مِنْ لَحْمِهِ شَيْءٍ فَنُطْعِمُونَا قَالَ فَأَرْسَلْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهُ فَأَكَلَهُ))

ความว่า “จากญาบิร ท่านกล่าวว่า ท่านเราะฮ์ลุสได้ส่งเราโดยแต่งตั้งให้อบูอัยยะฮ์⁹⁷ เป็นหัวหน้านำเราไปเพื่อตัดกองคาราวานของชาวกุเรช⁹⁸ท่านเราะฮ์ลุสได้มอบอินทผลัม 1 ถุงเป็นเสบียง โดยท่านไม่มีสิ่งอื่นที่จะให้แก่เราเลย อบูอัยยะฮ์ให้อินทผลัมแก่เราทีละเม็ด อบูอัยชูปิรถามว่า : แล้วพวกท่านทำอย่างไรกับอินทผลัมนั้นญาบิรตอบว่า : เราดูอินทผลัมเหมือนทารกดูนมแล้วเราก็กินน้ำ เราทำเช่นนั้นสามารถอยู่ได้เป็นวันและคืน เราตีเลาะไปไม้แล้วจุ่มน้ำนำมากิน ขณะเราเดินทางริมฝั่งทะเล มีสิ่งหนึ่งคล้ายกองทรายขนาดมทิม่าไหลมาเกยตื้น เราเข้าไปใกล้มันพบว่ามันเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง มีชื่อเรียกว่า อันบ์ร (วาฬ) อบูอัยยะฮ์พูดว่า : มันเป็นสัตว์ที่ตายเอง แล้วท่านพูดต่ออีกว่า : ไม่ แต่ทว่าเราเป็นทูตของท่านเราะฮ์ลุสและกำลังอยู่ในหนทางของอัลลอฮ์และพวกท่านกำลังประสบกับภาวะคับขัน ดังนั้นจงกินมันเถิด เราทั้ง 300 คนกินมันเป็นเวลา 1 เดือน จนเราอ้วน ญาบิรกล่าวว่า : ฉันเห็น

⁹⁷อบูอัยยะฮ์ คืออาบิร บิน อัลดุลลอฮ์ บิน อัลญุรรอฮ์ เข้ารับอิสลามตั้งแต่แรก และเป็นหนึ่งในผู้ต่อบุบักร์ อัศคิติกตั้งใจจะให้เป็นคนคอยพะฮ์หลังจากท่าน เป็นผู้ที่ท่านบิฮียัยันว่าเป็นชาวสวรรค์ ท่านรายงานฮะดีษน้อยแต่ร่มในสมรภูมิเยอะ (al-Dhahabiy, 1994 : 2/137)

⁹⁸เผ่ากุเรช เป็นต้นเผ่าของฟิฏ อิบน์ กิยานะฮ์ อิบน์คุซัยมะฮ์ อิบน์มุคร์ริกะฮ์ อิบน์ อิลยาส อิบน์มุฏ็อ์ อิบน์ นิซาร อิบน์มะฮอด อิบน์อัดนาน ตระกูลที่ใกล้ชิดกับเผ่ากุเรชที่สุดคือลูกหลานของตระกูลกินะฮะฮ์ต่อมาก็คือตระกูล บนีอะฮ์มัด ถัดมาอ็ฏลุ ถัดมาก็ฮุซัยล (Ibn Kaldul, 1996 : 2/377)

พวกเราเอาภาชนะตักมันอันบับ (วาฟ)จากโพรงตาของมัน เราตัดอันบับ (วาฟ)เหมือนว้าวหรือตัดขนาดเท่าว้าว อบูอัยยูบัยยะห์ ให้ชาย 13 คนจากพวกเรานั่งในโพรงตาของอันบับ (วาฟ) แล้วเอากระดูกซี่โครงของมันหนึ่งอันปักมันแล้วให้อูฐตัวผู้ส่วนใหญ่บรรทุกเสปียง เดินลอดผ่านใต้ซี่โครงนั้น เราเอาเนื้อตากแห้งของอันบับ (วาฟ)นั้นเป็นเสปียง เมื่อเราถึงมะดีนะฮ์พบท่านเราะฮ์สูลเราะเล่าให้ท่านฟัง ท่านกล่าวว่ามันเป็นปัจจัยยังชีพที่อัลลอฮ์ประทานให้พวกท่าน เนื้อมันยังมีเหลือให้เราได้ทานบ้างไหม ? เราส่งเนื้ออันบับ (วาฟ)ให้ท่านเราะฮ์สูลแล้วท่านก็ทานมัน” (สะดิษบันทีกโดย al-'Bukhariy, 2002 : 4362 ; และ Muslim, 1995 : 49981)

สาวกท่านเราะฮ์สูล ﷺ ที่เดินทางไปตักกองคาราวานกุเรชดังกล่าวบรีโภาคอันบับ (วาฟ)จนอิม ซึ่งพวกเขาถือว่ามันเป็นสัตว์ตายเอง และนำติดตัวเป็นเสปียงกลับไปยังท่านเราะฮ์สูล ﷺ ที่มะดีนะฮ์และเล่าให้ท่านเราะฮ์สูล ฟัง ท่านกล่าวว่า : มันเป็นสิ่งฮาลาล และถามบรรดาสาวกว่าเนื้ออันบับ (วาฟ)ดังกล่าวยังมีเหลือให้ท่านทานบ้างหรือไม่ : บรรดาสาวกส่งเนื้อตากแห้งของอันบับ (วาฟ)ให้ท่านเราะฮ์สูล ﷺ และท่านก็ทานมัน เรื่องราวนี้ชี้ให้เห็นว่าเป็นที่อนุญาตให้ผู้ที่ประสบภาวะคับขันบรีโภาคสิ่งฮารอมจนอิมได้ (al-Qurtubiy, 1966 : 2/228)

ข้อโต้แย้ง

หนึ่ง อันบับ (วาฟ) ดังกล่าวเป็นสัตว์น้ำที่ตายเอง ซึ่งเป็นที่อนุญาตให้บรีโภาคโดยไม่ต้องเชือด ท่านเราะฮ์สูล ﷺ บรีโภาคเป็นหลักฐานว่าสัตว์น้ำที่ตายเองเป็นที่อนุญาตให้บรีโภาคได้โดยไม่ต้องผ่านการเชือดตามบทบัญญัติอิสลามแต่อย่างใด

สอง ตามสมมุติฐานว่าบรรดาสาวกเหล่านั้นถือว่าอันบับ (วาฟ)ดังกล่าวเป็นสัตว์ที่ตายเองและพวกเขาบรีโภาคจนอิมเป็นที่อนุญาตแก่พวกเขาให้บรีโภาคจนอิมได้เพราะความอดอยากของพวกเขาครอบคลุมอย่างต่อเนื่อง

หลักฐานเชิงวินิจัย

อาหารฮารอมที่อนุญาตให้บรีโภาคในภาวะคับขันปริมาณพอประทังชีวิต ก็เป็นที่อนุญาตให้บรีโภาคจนอิมได้ เหมือนอย่างอาหารฮาลาลทั่วไป (al-Nawawiy, 1992 : 9/40 ; al-Maqdisiy, 1995 : 11/73)

ข้อโต้แย้ง

การบรีโภาคอาหารฮาลาลและการบรีโภาคอาหารฮารอมมีความแตกต่างกัน การบรีโภาคอาหารฮารอมไม่อนุญาตให้บรีโภาคเกินความจำเป็น เนื่องจากการอนุญาตบรีโภาคอาหารฮารอมไม่เป็นที่อนุญาตนอกจากในภาวะคับขันเท่านั้น ต่างจากอาหารฮาลาลที่อนุญาตให้บรีโภาคได้ในทุกๆ ภาวะ

ความเห็นของผู้วิจัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบหลักฐานและเหตุผลของทั้งสองทัศนะผู้วิจัยมีความเห็นว่า ทัศนะที่หนึ่ง ซึ่งมีความเห็นว่าอนุญาตให้ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันเนื่องจากความอดอยากขาดอาหาร เครื่องดื่มที่ไม่ครอบคลุมกว้างขวางและไม่ต่อเนื่อง บริโภคสิ่งหารอมปริมาณที่พอประทังชีวิตได้เท่านั้น และไม่อนุญาตให้บริโภคจนอิ่มเป็นทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่าด้วยสาเหตุดังต่อไปนี้

1. หลักฐานของทัศนะที่สองมีข้อโต้แย้งที่ไม่สามารถหักล้างได้
2. คำวินิจฉัยของทัศนะที่หนึ่งสอดคล้องกับตัวบทของอัลกุรอานและฮะดีษมากกว่า
3. ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้บริโภคสิ่งหารอมในภาวะคับขันเนื่องจากความอดอยากที่ไม่ครอบคลุมกว้างขวางและไม่ต่อเนื่องเขามีโอกาสและสามารถหาอาหารฮาลาลทานได้เมื่อเขาบริโภคอาหารหารอมพอประทังชีวิตและผ่านวิกฤติดังกล่าวไปแล้ว

4. ความเห็นของทัศนะที่หนึ่งสอดคล้องกับกฎฟิคว์ “อัญญูรเราะฮ์ ตุกอดัตริบิก อัดริฮา” (الضرورة تقدر بقدرها) อันหมายถึง : บทบัญญัติการอนุโลมถูกกำหนดตามความจำเป็น (al-Nadwiy, 1994 : 104)

4. 4. 4 ลำดับการบริโภคอาหารฮารอม

นักกฎหมายอิสลามได้เขียนเกี่ยวกับกรณีที่บุคคลตกอยู่ในภาวะคับขันจะต้องบริโภคสิ่งหารอม ซึ่งมีอยู่หลายชนิดว่าเขาจะต้องเลือกบริโภคชนิดไหนก่อนหลัง โดยนักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่จะพิจารณาลำดับการบริโภคระหว่างทรัพย์สินของผู้อื่น สัตว์ตายเองและการกินสัตว์ล่าของผู้ครองอิสรอมเพื่อทำฮัจญ์⁹⁹ หรืออุมเราะฮ์¹⁰⁰ ประเด็นการกินสัตว์ล่าของผู้ครองอิสรอมเพื่อทำฮัจญ์ หรืออุมเราะฮ์เป็นกรณีเฉพาะผู้ที่ไม่ไปประกอบพิธีฮัจญ์หรืออุมเราะฮ์ที่นครมักกะฮ์ซึ่งเป็นบริบทเฉพาะ และสิ่งที่เกิดขึ้นน้อยมากในสภาพปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาลำดับการบริโภคสิ่งหารอมระหว่างทรัพย์สินของผู้อื่นกับสัตว์ตายเอง โดยปรากฏว่าด้านฟิคว์มีความเห็นออกเป็นสองทัศนะดังนี้

ทัศนะที่หนึ่ง มีความเห็นว่า ให้ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันที่จะต้องบริโภคสิ่งหารอมให้ผู้นั้นบริโภคสัตว์ตายเองก่อนอาหารซึ่งเป็นทรัพย์สินของผู้อื่น เป็นทัศนะของมัซฮับชาฟีอีและมัซฮับฮัมบะลีและส่วนหนึ่งจากนักฟิคว์มัซฮับฮนะฟี (al-Hamawiy, 1870 : 1/124 ; al-Ansoriy, 1885 : 1/573 ; al-Maqdisiy, 1995 : 1/78)

⁹⁹ฮัจญ์ คือการประกอบพิธีแสวงบุญที่มหานครมักกะฮ์โดยการตั้งเจตนา และครองชุดอิสรอม การเดินวนรอบกะบะฮ์ การเดินและวิ่งเหยาะๆระหว่างภูเขาศอฟาและมัรวะฮ์ การพักที่ทุ่งอะรอฟะฮ์ การพักค้างคืนที่มัจญะลิมะฮ์ การขว้างเสาหินที่มินา การโกนหรือขลิบผม การเช็ดสัตว์พลีหลังจากขว้างเสาหิน การเดินวน อ่าลากะบะฮ์ (al-Zuhailiy, 2004 : 3/2/35-2/36)

¹⁰⁰อุมเราะฮ์ คือการประกอบพิธีแสวงบุญที่มหานครมักกะฮ์โดยการตั้งเจตนาและครองชุดอิสรอม การเดินวนรอบกะบะฮ์ การเดินและวิ่งเหยาะๆระหว่างภูเขาศอฟาและมัรวะฮ์ และการโกนหรือขลิบผม (al-Zuhailiy, 2004 : 3/2/136)

ทัศนะที่สอง มีความเห็นว่าให้ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันที่จะต้องบริโภคสิ่งฮารอม บริโภคอาหารซึ่งเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นที่เจ้าของไม่มีความจำเป็นต่ออาหารดังกล่าวก่อนสัตรีตายเอง เป็นทัศนะของมัซฮับมาลิกียและส่วนหนึ่งจากนักกฎหมายอิสลามมัซฮับฮนะฟี และทัศนะบางส่วนจากมัซฮับชาฟีอี (al-Dardir, 1993 : 2/185 ; al-Hamawiy, 1870 : 1/124 ; al-Nawawiy, 1992 : 9/40)

หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่หนึ่ง มีความเห็นว่า ให้ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันที่จะต้องบริโภคสิ่งฮารอมให้ผู้นั้นบริโภคสัตรีตายเองก่อนอาหารซึ่งเป็นทรัพย์สินของผู้อื่น

หลักฐานเชิงวินิจฉัยหนึ่ง

การบริโภคสัตรีตายเองในภาวะคับขันไม่ต้องชดใช้ซึ่งต่างจากการบริโภคอาหารของผู้อื่นที่จะต้องชดใช้ และการอนุญาตบริโภคสัตรีตายเองในภาวะคับขันมีตัวบทจากอัลกุรอานและฮะดีษ ขณะที่การอนุญาตให้บริโภคอาหารซึ่งเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมิได้รับอนุญาต เป็นบทบัญญัติโดยการวินิจฉัยมิใช่ตัวบทหลักฐานโดยตรง (al-Ansoriy, 1885 : 1/573)

ข้อโต้แย้ง

การบริโภคอาหารซึ่งเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นในยามคับขันพร้อมกับชดใช้ค่าเสียหาย ทำให้ไม่ต้องบริโภคสัตรีที่ตายเองที่ถูกต้องห้ามในภาวะปกติโดยตัวบทและเป็นที่รู้ว่าสัตรีตายเองนั้นมีพิษภัยมากกว่า แต่อนุญาตให้บริโภคน้ำดื่มในภาวะคับขันเพื่อขจัดภัยที่อันตรายกว่าคือการรักษาชีวิตในขณะที่การอนุญาตให้บริโภคอาหารซึ่งเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นในภาวะคับขันก็เป็นบทบัญญัติโดยตัวบทอัลกุรอานเช่นกัน ตามความของอายะฮ์ที่ 119 สุเราะฮ์ อัลอันอาม

﴿ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا دُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مِمَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا

اضْطُررْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لِّيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بَغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴾ (الأنعام : 119)

ความว่า “และมีอะไรเกิดขึ้นแก่พวกเจ้ากระนั้นหรือ? ที่พวกเจ้าไม่บริโภคจากสิ่งที่พระนามของอัลลอฮ์ถูกกล่าวบนมัน ทั้งๆ ที่พระองค์ทรงแจกแจงแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งสิ่ง ที่พระองค์ได้ทรงห้ามแก่พวกเจ้า นอกจากสิ่งที่พวกเจ้าได้รับความคับขันให้ต้องการ มันเท่านั้น และแท้จริงมีผู้คนมากมายทำให้ผู้อื่นหลงผิดไป ด้วยความใคร่ใฝ่ต่ำของพวกเขาโดยปราศจากความรู้แท้จริง พระเจ้าของเจ้านั้นคือผู้ที่ทรงรอบรู้อย่างต่อผู้ละเมิดทั้งหลาย”

ตามความของพระดำรัส “...ทั้งๆที่พระองค์ทรงแจกแจงแก่พวกเจ้า แล้วซึ่งสิ่ง ที่พระองค์ได้ทรงห้ามแก่พวกเจ้า นอกจากสิ่งที่พวกเจ้าได้รับความคับขันให้ต้องการมันเท่านั้น...” อายะฮ์นี้มิได้ระบุเจาะจงว่าอนุญาตให้บริโภคสัตรีตายเองในภาวะคับขันได้ แต่ระบุว่าในภาวะคับขันอนุญาตให้บริโภคทุกสิ่งที่เคยถูกห้ามได้รวมทั้งอาหารที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่น (al-'Hamawiy, 1870 : 1/124)

หลักฐานเชิงวินิจฉัยสอง

สิ่งที่เป็นสิทธิ์ของอัลลอฮฺ ﷻ เช่น สัตว์ที่ตายเองตั้งอยู่บนพื้นฐานการผ่อนปรนและอภัยในขณะที่สิทธิของมนุษย์ เช่น ทรัพย์สินของผู้อื่นตั้งบนพื้นฐานของความตระหนี่ถี่เหนียวทะเลาะวิวาท จึงจำเป็นต้องเริ่มที่สิทธิของอัลลอฮฺ ﷻ คือบริโภคนิสัตว์ตายเองก่อนในภาวะคับขัน (al-Maqdisiy, 1995 : 11/78)

ข้อโต้แย้ง

การที่ผู้ตกอยู่ในภาวะคับขันบริโภคนิสัตว์ที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นมิได้ หมายความว่าทรัพย์สินนั้นจะสูญสิ้นไปเพราะผู้ที่บริโภคนิสัตว์นั้นจะต้องชดใช้ให้แก่เจ้าของอาหารที่เขาบริโภคนิสัตว์ไปเพื่อระงับความหิวประทังชีวิตโดยเขาจะไม่ได้ต้องบริโภคนิสัตว์ที่ตายเองซึ่งมีโทษรุนแรงกว่ามาก

หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่สอง มีความเห็นว่าให้ผู้ตกอยู่ในภาวะคับขันที่ต้องบริโภคนิสัตว์หรืออาหารที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นที่เจ้าของไม่มีความจำเป็นต่ออาหารดังกล่าวก่อนสัตว์ตายเอง

อายะฮ์ที่ 119 สุเราะฮ์ อัลอันอาม

﴿ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا

اضْطُررْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لِّيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴾ (الأنعام : 119)

ความว่า “และมีอะไรเกิดขึ้นแก่พวกเจ้ากระนั้นหรือ? ที่พวกเจ้าไม่บริโภคนิสัตว์ที่พระนามของอัลลอฮ์ถูกกล่าวบนมัน ทั้งๆ ที่พระองค์ทรงแจกแจงแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งสิ่ง ที่พระองค์ได้ทรงห้ามแก่พวกเจ้า นอกจากสิ่งที่พวกเจ้าได้รับความคับขันให้ต้องการ มันเท่านั้น และแท้จริงมีผู้คนมากมายทำให้ผู้อื่นหลงผิดไป ด้วยความใคร่ใฝ่ต่ำของพวกเขาโดยปราศจากความรู้แท้จริง พระเจ้าของเจ้านั้นคือผู้ที่ทรงรอบรู้อย่างต่อผู้ละเมิดทั้งหลาย”

ตามอายะฮ์ข้างต้นอัลลอฮ์ ﷻ อนุญาตให้บริโภคนิสัตว์หรืออาหารในภาวะคับขันโดยมิได้จัดลำดับแต่อย่างใด ดังนั้นสิ่งที่ควรบริโภคนิสัตว์ก่อนคือสิ่งที่มีโทษต่อร่างกายน้อยที่สุดอาหารที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นเป็นอาหารที่สะอาดปราศจากพิษภัย ฮาลาลในตัวเองจึงสมควรที่จะบริโภคนิสัตว์ตายเอง (al-Dardir, 1993 : 2/185)

หลักฐานเชิงวินิจฉัยหนึ่ง

ผู้ตกอยู่ในภาวะคับขันสามารถที่จะบริโภคนิสัตว์ที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นอย่างฮาลาลได้ โดยเขาจ่ายชดใช้ให้แก่เจ้าของอาหารนั้น เสมือนว่าอาหารนั้นฮาลาลตั้งแต่ต้นเพราะเจ้าของยินยอมมอบให้ จึงไม่เป็นที่อนุญาตให้เขาบริโภคนิสัตว์ตายเองก่อนอาหารที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่น

หลักฐานเชิงวินิจฉัยสอง

อาหารที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นเป็นอาหารที่สะอาดการต้องห้ามเกิดขึ้นจากสาเหตุภายนอกจึงควรที่จะบริโภคในภาวะคับขันก่อนอาหารที่ต้องห้ามโดยตัวตนของมันเองเช่น สัตว์ตายเอง (al-Nawawiy, 1992 : 9/40)

ความเห็นของผู้วิจัย

ทัศนะที่สอง มีความเห็นว่า ให้ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันต้องบริโภคสิ่งฮาลาล บริโภคอาหารซึ่งเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นที่เจ้าของไม่มีความต้องการแล้ว ก่อนสัตว์ที่ตายเองมีน้ำหนักมากกว่าด้วยสาเหตุดังต่อไปนี้

1. หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่หนึ่งมีข้อโต้แย้งที่ไม่สามารถชี้แจงได้
2. หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่สองไม่มีข้อโต้แย้งที่เป็นเหตุผล
3. ความต้องห้ามของอาหารที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่น ที่เจ้าของไม่มีความต้องการอาหารดังกล่าวแล้วเป็นความต้องการห้ามเกี่ยวกับสิทธิการบริโภคอาหารดังกล่าวเปรียบได้กับการยืมที่มีการส่งคืนเมื่อสะดวก จึงง่ายกว่าการบริโภคสัตว์ตายเองที่ต้องห้ามโดยตัวตนของมัน

4. 4. 5 เงื่อนไขการบริโภคสิ่งฮาลาล

ปราชญ์ด้านฟิกฮ์มีงานเขียนเกี่ยวกับเงื่อนไขของการบริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขันไว้ดังต่อไปนี้

1. ความคับขันเกิดขึ้นจริงณปัจจุบันแล้วมิใช่เป็นการคาดการณ์ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยความกลัวว่าจะถึงแก่ชีวิต อวัยวะในขณะนั้นอย่างค่อนข้างมั่นใจตามประสบการณ์ หรือการถึงแก่ชีวิตจะเกิดขึ้นจริงหากไม่บริโภคสิ่งฮาลาลในเวลานั้น โดยไม่จำเป็นว่าจะต้องมั่นใจอย่างแน่นอนว่าจะถึงแก่ชีวิตหากไม่บริโภคสิ่งฮาลาล และไม่จำเป็นต้องรอจนถึงเวลาใกล้ตายแล้วจึงจะบริโภคสิ่งฮาลาล เพราะเมื่อถึงเวลาดังกล่าวการบริโภคก็ไม่เกิดประโยชน์อันใด และไม่เป็นที่อนุญาตให้บริโภคแล้วตามที่มัซฮับฮาฟีอีระบุไว้ (al-Nawawiy, 1996 : 9/119)

อัลฮะมะวี ย กล่าวว่า : ความคับขัน หมายถึงการตกอยู่ในสภาพที่หากไม่บริโภคสิ่งฮาลาลแล้วเกือบหรือจะเสียชีวิตสภาพเช่นนี้เป็นที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลได้ (al-Hamawiy, 1871 : 1/119)

อัลดุสุกี ย กล่าวว่า : ความคับขันหมายถึงสภาพความกลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตอย่างมั่นใจหรือค่อนข้างมั่นใจ (al-Dusuqiy, 1994 :)

2. มีความคับขันที่จะต้องบริโภคสิ่งฮาลาลเพื่อประทังชีวิตอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะไม่มีหรือไม่สามารถที่จะบริโภคสิ่งฮาลาลได้จะโดยสภาพความอดอยาก หิวโหยปราศจากอาหารฮาลาลหรือถูกบังคับจากผู้มีอิทธิพลที่สามารถทำตามคำขู่บังคับ เขาจึงจำเป็นต้องบริโภคสิ่งฮาลาลเพื่อประทังชีวิตหรือปิดเป่าภัยพิบัติ เพราะสาเหตุที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขัน

คือมีความคับขันที่จะต้องบริโภคอาหาร ดังนั้น เมื่อไม่มีอาหารฮาลาลจึงอนุญาตให้บริโภคอาหารฮารอมได้ (al-Zuhailiy, 2004 : 4/2603)

3. มีความคับขันและเหตุผลที่บัพัญญูติแห่งอิสลามอนุมัติให้บริโภคสิ่งฮารอมได้ เช่น จำเป็นต้องบริโภคสิ่งฮารอมเพื่อรักษาชีวิตหรืออวัยวะโดยกลัวว่าหากไม่บริโภคสิ่งฮารอมแล้วจะมีอันเป็นไปเนื่องจากความหิวโหยหรือกลัวว่าหากไม่บริโภคสิ่งฮารอมแล้วจะเหนื่อยล้าอ่อนแอไม่สามารถเดินต่อหรือตกขบวนจากคณะหรือไม่สามารถขึ้นพาหนะจนถึงแก่ชีวิต ตามทัศนะของมัซฮับชาฟีอี และฮัมบะลีย์ ทุกสิ่งที่เป็นสาเหตุผ่อนปรนให้สามารถทำตะยัมมุมนั้น ก็เป็นข้อผ่อนปรนให้สามารถบริโภคสิ่งฮารอมได้ เช่น กลัวว่าจะเจ็บไข้ได้ป่วย เรือรั้งจนเกิดความอัปมงคลแก่ร่างกายก็ถือว่าเป็นความคับขันอย่างหนึ่งที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมได้ (al-Sarakhsiy, 2002 : 8/29 ; al-Qarafiyy, 1994 : 4/109 ; al-Rafaiyy, 1997 : 12/158 ; Ibn Muflih, 2000 : 9/205)

4. ผู้มีความคับขันต้องบริโภคสิ่งฮารอมจะต้องไม่เจตนาละเมิดสิ่งที่บัพัญญูติอิสลามห้ามละเมิดอย่างเด็ดขาด เช่น การฆ่าผู้อื่นที่บัพัญญูติอิสลามมีบัพัญญูติให้ปกป้องรักษาเพื่อนำเนื้อผู้ที่ถูกฆ่ามาบริโภค การกระทำที่ทำให้ตกศาสนา เพื่อให้ได้บริโภคสิ่งฮารอม เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นภัยอันตรายโดยตัวของมันเองตามทัศนะของนักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่ (al-Sarakhsiy, 2002 : 8/28 ; al-Dusuqiy, 1994 : 2/138 ; al-Ansoriyy, 1993 : 8/23 ; al-Ruhaibahiy, 1961 : 6/23)

5. อนุญาตให้ผู้ที่มีความจำเป็นต้องบริโภคอาหารฮารอมบริโภคตามความจำเป็นพอประทังชีวิตได้ตามทัศนะของนักกฎหมายอิสลามที่มีน้ำหนักมากกว่า ซึ่งเป็นทัศนะของนักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่เพราะการอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมเนื่องจากความคับขันที่ได้รับการอนุโลมและบัพัญญูติการอนุโลมถูกกำหนดตามความจำเป็น (Ibn Abidin, 1979 : 6/338 ; al-Nawawiy, 1992 : 2/551 ; al-Maqdisiy, 1985 : 3/552 ; al-Nadwiy, 1994 : 102)

6. ภาวะความคับขันที่ต้องบริโภคอาหารฮารอมเกิดขึ้นตามวิถีมิใช่ เกิดขึ้นเพราะเจตนาของผู้สร้างสถานการณ์ให้คับขันโดยมีเจตนาจะบริโภคอาหารฮารอมนั้น และเมื่อผู้มีความคับขันบริโภคอาหารฮารอมก็ให้บริโภคปริมาณจำนวนที่จำเป็นพอประทังชีวิตมิใช่ตามอารมณ์ เพื่อความเอร็ดอร่อยถือโอกาสสวาปามจนเกินความจำเป็น อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวในอายะฮ์ที่ 173 สูเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์

﴿ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ

بِأَعْيُنِنَا فَمَا عَلَيهِ إِذْ لَمَسَ الْفُتُورَ رَحِيمٌ ﴾ (البقرة : 173)

ความว่า “ที่จริงที่พระองค์ทรงห้ามพวกเจ้านั้นเพียงแค่สัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพื่ออื่นจากอัลลอฮ์ แล้วผู้ใดได้รับความคับขัน โดยมีใช้ผู้เสาะแสวงหา และมีใช้เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้ไร ก็ไม่มีบาปใดๆ แก่เขา แท้จริง อัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

อัลกุฎฎบียกล่าวว่า : ความหมายของ “อัลบาซี” (الباعِي) ผู้เสาะแสวงหา ตามทัศนะของอัสสุตดีย คือมิใช่เป็นผู้เสาะแสวงหาเพื่อบริโภคด้วยความเอร็ดอร่อยตามอารมณ์ปรารถนาของตน “วะลาอาด” (ولا عَاد) มิใช่เป็นผู้ละเมิดขอบเขตคือเมื่อมีความคับขันต้องบริโภคอาหารหารอมก็ให้บริโภคตามความจำเป็นมิใช่บริโภคจนกระทั่งอิม (al-Qurtubiy, 1966 : 2/231) อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวในอายะฮ์ที่ 115 สูเราะฮ์ อันนะฮล

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَالْخَنِزِيرَ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ

بَإٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ (النحل : 115)

ความว่า “แท้จริง พระองค์ทรงห้ามพวกเจ้าเพียงแต่สัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพื่ออื่นจากอัลลอฮ์ ดังนั้นผู้ใดที่อยู่ในสภาพคับขัน โดยหลีกเลี่ยงไม่ได้และไม่เป็นผู้ละเมิดแล้ว แท้จริง อัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภัย ผู้ทรงเมตตาเสมอ”

4.5 ประเด็นปัญหา

ผู้วิจัยจะทำการศึกษาในบทนี้ถึงประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับการบริโภคสิ่งหารอมในภาวะคับขันเนื่องจากการละเมิดบทบัญญัติ สิ่งทีอนุญาตให้บริโภคในภาวะคับขัน การบริโภคเนื้อมนุษย์ในภาวะคับขัน การเก็บอาหารหารอมไว้เป็นเสบียงและวิทย์ปัญญาการผ่อนผันในภาวะคับขัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.5.1 การบริโภคสิ่งหารอมในภาวะคับขันเนื่องจากการละเมิดบทบัญญัติ

นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นเกี่ยวกับการอนุญาตให้บริโภคสิ่งหารอมสำหรับผู้ที่มีความคับขันโดยที่เขาละเมิดบทบัญญัติอิสลามออกเป็นสองทัศนะดังนี้

ทัศนะที่หนึ่ง มีความเห็นหนึ่งในมัซฮับฮัมบะลียมีความเห็นว่า อนุญาตให้ผู้มีความคับขันโดยที่เขาละเมิดบทบัญญัติอิสลามบริโภคสิ่งหารอมได้ เป็นทัศนะของมัซฮับฮันะฟียรายงานหนึ่งจากอิมามมาลิกทัศนะที่อ่อนในมัซฮับชาฟีอีย (al-'Jassas ; al-Maqdisiy, 1985 : 3/532)

ทัศนะที่สอง มีความเห็นว่าไม่อนุญาตให้ผู้ที่มีความคับขันโดยที่เขาละเมิดบทบัญญัติอิสลามบริโภคสิ่งหารอม เป็นทัศนะของมัซฮับมาลิกีย ทัศนะเป็นที่รู้จักกันในมัซฮับชาฟีอียและมัซฮับฮัมบะลีย (al-Bajay, 1991 : 3/141 ; al-Ramliy, 1871 : 8/22 ; al-Maqdisiy, Ibn Rush, 1978 : 1/387, 1983 : 11/75)

หลักฐานของทัศนะที่หนึ่ง มีความเห็นหนึ่งในมัซฮับฮัมบะลีมีความเห็นว่า อนุญาตให้ผู้มีความคับขันโดยที่เขาละเมิดบทบัญญัติอิสลามบริโภคสิ่งฮารอมได้

หลักฐานจากอัลกรุอานหลักฐานที่หนึ่ง อายะที่ 119 สุเราะฮ์อัน-อาม

﴿ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا دُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا

اضْطُررْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴾ (الأنعام : 119)

ความว่า “ และมีอะไรเกิดขึ้นแก่พวกเจ้าที่พวกเจ้าไม่บริโภคจากสิ่งที่พระนามของอัลลอฮ์ ถูกกล่าวบนมัน ทั้งๆที่พระองค์ทรงแจกแจงแก่พวกเจ้าแล้วซึ่งสิ่งที่พระองค์ได้ทรงห้ามแก่พวกเจ้านอกจากสิ่งที่พวกเจ้าได้รับความคับขันให้ต้องการมันเท่านั้น”

อัลลอฮ์ ﷻ ยกเว้นการห้ามบริโภคสิ่งฮารอมขณะมีความคับขัน ผู้ที่มีความคับขันโดยที่เขาละเมิดบทบัญญัติอิสลามก็เข้าข่ายผู้ที่มีความคับขันที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมเพื่อรักษาชีวิตได้ (al-'Jassas, 1988 : 3/11)

ข้อโต้แย้ง

อายะฮ์ดังกล่าวให้ความหมายทั่วไปซึ่งมีหลักฐานการห้ามมิให้ผู้ที่มีความคับขันโดยที่เขาละเมิดบทบัญญัติบริโภคสิ่งฮารอมมากำหนดเฉพาะเจาะจงว่าไม่อนุญาตให้บริโภค ดังนั้นจำเป็นต้องถือตามหลักฐานเฉพาะเจาะจง (al-Razi, 1933 : 5/26)

ข้อชี้แจง

หลักฐานการกำหนดเฉพาะเจาะจงว่าอนุญาตให้ผู้ที่ยังคงอยู่ในภาวะคับขันที่ไม่ละเมิดเท่านั้นบริโภคสิ่งฮารอมเพื่อประทังชีวิตได้ เป็นหลักฐานการตีความที่สื่อได้หลายบริบทมิใช่เป็นความหมายตามตัวบทของหลักฐานโดยตรง ดังนั้นจึงถือปฏิบัติตามความหมายทั่วไปของอายะฮ์ที่อนุญาตให้ทุกคนที่ยังคงอยู่ในภาวะคับขันบริโภคสิ่งฮารอม เพื่อประทังชีวิตได้ซึ่งสอดคล้องกับความหมายตามลักษณะอักษร (الظاهر) มากกว่า (al-'Maqdisiy, 1985 : 3/532)

หลักฐานจากอัลกรุอานหลักฐานที่สอง ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 29 สุเราะฮ์อัน-นิซาอ

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ

مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴾ (النساء : 29)

ความว่า “ ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงอย่ากินทรัพย์สินของพวกเจ้า ในระหว่างพวกเจ้าโดยมิชอบ นอกจากมันจะเป็นการค้าขายที่เกิดจากความพอใจในหมู่พวกเจ้า และจงอย่าฆ่าตัวของพวกเจ้าเอง แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเมตตาต่อพวกเจ้าเสมอ”

หลักฐานจากอัลกรุอานหลักฐานที่สาม ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 195 สุเราะฮ์อัล-บะเกาะเราะฮ์

﴿ وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ۚ وَأَحْسِنُوا ۗ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

الْمُحْسِنِينَ ﴾ (البقرة : 195)

ความว่า “ และพวกเจ้าจงบริจาคในทางของ อัลลอฮ์ และจงอย่าโยนตัวของพวกเจ้าสู่ความพินาศ และจงทำดีเถิด แท้จริง อัลลอฮ์นั้น ทรงรักผู้กระทำความดีทั้งหลาย ”

ทั้งสองอายะฮ์อัลลอฮ์ ﷻ ห้ามฆ่าตัวเองและห้ามโยนตัวสู่ความพินาศ ดังนั้นการละการบริโภคสิ่งฮารอมเพื่อรักษาชีวิตขณะตกอยู่ในภาวะคับขันถึงแม้ว่าโดยการละเมิดบทบัญญัติอิสลามถือว่าการฆ่าตัวเอง และโยนตัวเองสู่ความพินาศอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่ต้องห้าม และอิสลามมีบทบัญญัติให้พิทักษ์รักษาชีวิตจนสุดความสามารถถึงเป็นการอนุญาตให้บริโภคอาหารฮารอมในภาวะคับขันได้ถึงแม้ว่าผู้ตกอยู่ในภาวะคับขันนั้นละเมิดบทบัญญัติอิสลาม (al-'Maqdisiy, 1985 : 3/532)

ข้อโต้แย้ง

ทั้งสองอายะฮ์เป็นอายะฮ์ที่ให้ความหมายทั่วไป “อาม” (عام) ซึ่งมีหลักการห้ามมิให้ผู้มีความคับขันโดยเขาละเมิดบทบัญญัติบริโภคสิ่งฮารอมมากำหนดเฉพาะเจาะจงว่าไม่อนุญาตให้บริโภคจึงต้องถือตามหลักฐานเฉพาะเจาะจงที่บ่งชี้ว่าไม่อนุญาตให้ผู้ตกอยู่ในภาวะคับขันโดยที่เขาละเมิดบทบัญญัติอิสลามบริโภคสิ่งฮารอม (al- Razi, 1933 : 5/26)

ข้อชี้แจง

หลักการกำหนดเฉพาะเจาะจงว่าอนุญาตให้ผู้ตกอยู่ในภาวะคับขันที่ไม่ละเมิดเท่านั้นบริโภคสิ่งฮารอมเพื่อประทังชีวิตได้ เป็นหลักการตีความที่สื่อได้หลายบริบทมิใช่เป็นความหมายตามตัวบทของหลักฐานโดยตรง ดังนั้นจึงถือปฏิบัติตามความหมายทั่วไปของอายะฮ์ที่อนุญาตให้ทุกคนที่ตกอยู่ในภาวะคับขันบริโภคสิ่งฮารอม เพื่อประทังชีวิตได้ สอดคล้องกับความหมายตามลักษณะอักษร (الظاهر) มากกว่า (al-'Jassas, 1985 : 3/112)

หลักฐานเชิงวินิจฉัยหลักฐานที่หนึ่ง

ขณะผู้ละเมิดบทบัญญัติตกอยู่ในภาวะคับขันเช่นน้ำกำลังจะจมนหรือไฟกำลังจะเผาไหม้ตัวเขาโดยเขากำลังนอนหลับอยู่เป็นความจำเป็นสำหรับผู้เห็นเหตุการณ์ต้องช่วยเขาให้รอดชีวิตจากเหตุการณ์ดังกล่าว ดังนั้นการอนุญาตให้ผู้ละเมิดที่กำลังตกอยู่ในภาวะคับขันรักษาชีวิตโดยการบริโภคสิ่งฮารอมจึงสมควรยิ่งกว่า เมื่อมีสัตว์ร้ายจะทำอันตรายต่อผู้ละเมิดบทบัญญัติ เช่น ช้างจูงมูแมงป่อง กัด เป็นที่อนุญาตให้เขาปกป้องตนเองถึงแม้จะต้องฆ่าสัตว์เหล่านั้น

อนุญาตหรืออาจกล่าวได้ว่าจำเป็นแก่ผู้ซึ่งละเมิดบทบัญญัติที่กำลังตกอยู่ในภาวะคับขันบริโภคอาหารจากผู้ที่มีมอบให้เขาโดยสมัครใจ เช่นกันเป็นที่อนุญาตให้แก่ผู้ซึ่งละเมิดบทบัญญัติที่กำลังตกอยู่ในภาวะคับขันบริโภคสิ่งฮารอมเพื่อประทังชีวิต เนื่องจากมีเหตุผลร่วมกันคือปิดเป่าภัยอันตรายให้แก่ชีวิต

อนุญาตให้ผู้ที่มีความคับขันบริโภคอาหารซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้อื่นที่ผู้ถือกรรมสิทธิ์ไม่มีความจำเป็นต่ออาหารนั้นแล้วถึงแม้ว่าเจ้าของกรรมสิทธิ์ไม่ยินยอมหรือจะโดยการบังคับก็ตามที่ซึ่งการบริโภคอาหารดังกล่าวเป็นสิ่งต้องห้ามยามไม่มีความคับขัน เช่นกันอนุญาตให้ผู้ที่พักอยู่ในภาวะคับขันโดยที่เขาละเมิดบทบัญญัติบริโภคอาหารฮารอมเพื่อประทังชีวิต (al-'Maqdisiy, 1985 : 3/533)

ข้อโต้แย้ง

หลักฐานเชิงวิญญัยที่กล่าวมาผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันโดยที่เขาละเมิดบทบัญญัติสามารถที่จะปลดปล่อยตนเองออกจากการละเมิด และรับข้อผ่อนปรนได้โดยการเตาบะฮ์หรือการกลับเนื้อกลับตัว หากเขายังไม่กลับเนื้อกลับตัวเขาคือผู้ที่ฆาตกรรมตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากการผ่อนปรนเป็นการช่วยเหลือให้มีชีวิตอยู่ หากผู้ที่ละเมิดบทบัญญัติได้รับการผ่อนปรนให้บริโภคอาหารฮารอมเพื่อประทังชีวิตได้ การผ่อนปรนตามสภาพดังกล่าว เป็นการช่วยเหลือส่งเสริมให้การละเมิดยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสิ่งที่ค้านกับบทบัญญัติอิสลามอันสูงส่งเป็นอย่างยิ่ง เพราะการละเมิดเป็นสิ่งต้องห้ามการผ่อนปรนให้ผู้ที่พักอยู่ในภาวะคับขันโดยที่เขาเป็นผู้ละเมิดบริโภคสิ่งฮารอมได้จึงเป็นการช่วยเหลือการละเมิดที่บทบัญญัติอิสลามห้ามอย่างเด็ดขาด อัซฮาฎิบีย¹⁰¹ กล่าวว่า : ไม่มีการผ่อนปรนใดๆแก่ผู้ที่หลงใหลอยู่กับการละเมิด เพราะการผ่อนปรนในสภาพดังกล่าวคือตัวตนของการฝ่าฝืนบทบัญญัติ (al-Shatibiy, n. d. : 337)

ข้อชี้แจง

ส่วนใหญ่ผู้ที่ละเมิดบทบัญญัติเป็นผู้ที่ไม่รู้รายละเอียดอย่างครอบคลุมหรือไม่มีความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามบทบัญญัติโดยมักทำตามอารมณ์ใฝ่ต่ำยามปกติวิสัยเสมอ ดังนั้น การปฏิบัติตามบทบัญญัติให้กลับเนื้อกลับตัวก่อนการอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมเพื่อประทังชีวิต เพื่อการอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมประทังชีวิตยามคับขัน จึงเป็นเรื่องที่ยากในการปฏิบัติเป็นอย่างมากสำหรับผู้ละเมิดฝ่าฝืน การปฏิบัติตามข้อโต้แย้งข้างต้นที่บทบัญญัติให้กลับเนื้อกลับตัวก่อนการอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมเพื่อประทังชีวิตอาจเป็นชนวนทำให้ผู้ละเมิดดังกล่าวเสียชีวิตได้ เมื่อเขาไม่กลับเนื้อกลับตัวไม่สามารถบริโภคอาหารประทังชีวิตได้ ขณะที่การละเมิดบทบัญญัติเป็นสิทธิของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการผ่อนปรนอนุโลม มีความกรุณา เมตตาปราณีการให้อภัยเป็นที่ตั้ง การรังชีวิตเป็นความจำเป็นหนึ่งของบทบัญญัติอิสลาม และการอนุญาตให้ผู้ละเมิดที่กำลังตกอยู่ในภาวะคับขันบริโภคสิ่ง

¹⁰¹อิบรอฮีมบินมุซา อัซฮาฎิบีย เสียชีวิต ฮ. ศ. 790 เป็นทั้งนักกัฟฮิร และนักกฎหมายอิสลาม เป็นผู้นำมัซฮับมาลิก ในกรุงกรานาดา เรียบเรียงตำราสำคัญๆ เช่น “อัลมุวาฟะกัฮ์ ฟิอุศูล อัลฟิฮ์” (الموافقات في أصول الفقه) “อัลเอียะติศอม” (الإعتصام) (al-Ba'labakki, 1992 : 256)

ฮารอมเพื่อประทังชีวิตมิใช่เป็นการช่วยเหลือให้เกิดการฝ่าฝืนต่อเนื่อง แต่เป็นการช่วยเหลือชีวิตมนุษย์ ที่หวังว่าหากเขายังคงมีลมหายใจอยู่เขาจะได้กลับเนื้อกลับตัว (al-'Maqdisiy, 1985 : 3/533)

หลักฐานเชิงวินิจฉัยหลักฐานที่สอง

มีบทบัญญัติจำนวนหนึ่งที่เป็นข้อผ่อนปรนให้แก่ผู้ที่ละเมิดและผู้ที่ไม่ละเมิด บทบัญญัติอันเนื่องมาจากความคับขัน เช่น อนุญาตให้ผู้ที่ละเมิดประจำถิ่นละศีลอดรวมฏอนได้เมื่อเขาเป็นไข้ อนุญาตให้ผู้ที่เดินทางโดยที่เขาเป็นผู้ละเมิดทำตะยัมมูม¹⁰²ได้เมื่อไม่มีน้ำ อนุญาตให้ผู้ที่ละเมิดประจำถิ่นลูบบรอนงเท้าหุ้มข้อด้วยน้ำเป็นต้น มีรายงานว่าท่านเราะสูล ﷺ อนุญาตให้ลูบรอนงเท้าหุ้มข้อด้วยน้ำหนึ่งวันหนึ่งคืนสำหรับผู้ประจำถิ่นและสามวันสามคืนสำหรับคนเดินทาง โดยที่ท่านมิได้แยกแยะว่าต้องเป็นผู้กัฎีหรือผู้ละเมิด จึงอนุมานได้ว่าผู้ละเมิดก็มีสิทธิ์ได้รับการผ่อนปรนหากมีความคับขันเช่นกันการบริโภคสิ่งฮารอมของผู้ที่ละเมิดยามเขามีความคับขันก็เป็นการผ่อนปรนอย่างหนึ่ง (al-'Jassas, 1995 : 1/158)

ข้อโต้แย้ง

การผ่อนปรนเพื่อประโยชน์ของบทบัญญัติมีความแตกต่างกับการผ่อนปรนเพื่อประโยชน์ของมนุษย์ การไม่อนุญาตให้ผู้ที่มีความคับขันบริโภคสิ่งฮารอมเนื่องจากการละเมิด เป็นแนวทางที่จะให้เขาได้หลุดพ้นจากการละเมิดโดยการเตาบะฮ์ เมื่อเขาเตาบะฮ์¹⁰³แล้วก็เป็นที่อนุญาตแก่เขาบริโภคอาหารที่เคยเป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับเขา ถึงแม้ว่ามีบทบัญญัติผ่อนปรนหลายประการที่มีผลต่อผู้ที่ไม่ละเมิดและผู้ที่ละเมิด แต่การบริโภคอาหารฮารอมของผู้ละเมิดในยามคับขันมีหลักฐานเฉพาะมายกเว้นบทบัญญัติการผ่อนปรนดังกล่าวจึงเป็นที่ต้องห้ามมิให้ผู้ตกอยู่ในภาวะคับขันโดยที่เขาละเมิดบริโภคอาหารฮารอม (al-'Bajiy, 1991 : 3/141)

ข้อชี้แจง

การอนุญาตให้ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันโดยที่เขาเป็นผู้ละเมิดบริโภคสิ่งฮารอมเพื่อประทังชีวิต มิใช่เป็นการผ่อนปรนเนื่องจากการละเมิด แต่ทว่าเป็นการผ่อนปรน เนื่องจากความคับขันที่อัลลอฮฺทรงประทานให้กับทุกคน ซึ่งไม่มีหลักฐานการแยกแยะระหว่างผู้กัฎีกับผู้ละเมิดโดยตรงมาเฉพาะเจาะจง (al-'Maqdisiy, 1985 : 3/533)

หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่สอง มีความเห็นว่าไม่อนุญาตให้ผู้ที่มีความคับขันโดยที่เขาละเมิดบทบัญญัติอิสลามบริโภคสิ่งฮารอม

หลักฐานจากอัลกรุอานหลักฐานที่หนึ่ง อายะฮ์ที่ 173 สูเราะฮ์ อัล - บะเกาะเราะฮฺ

¹⁰²อตัตะยัมมูม คือการใช้ฝุ่นสะอาดปะหน้า และมีจนถึงข้อศอกเพื่อเปลื้องสิ่งสกปรกนามธรรมออกจากร่างกาย โดยสามารถใช้แทนการอาบน้ำละหมาดการอาบน้ำเพื่อชำระสิ่งสกปรกนามธรรมในกรณีจำเป็นได้ (al-Yuryaniy, 1998 : 98)

¹⁰³อตัเตาบะฮ์ คือการกลับเนื้อกลับตัวโดยการเสียใจกับความผิดที่ผ่านมา ตั้งใจแน่วแน่ว่าจะไม่กลับไปทำผิดอีก ละทิ้งความผิดดังกล่าว และส่งคืนสิทธิ์ให้แก่เจ้าของ (al-Yuryaniy, 1998 : 95)

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَالْحَمَّ الْخَنِزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (البقرة : 173)

ความว่า “ที่จริงที่พระองค์ทรงห้ามพวกเจ้านั้นเพียงแต่สัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพื่ออื่นจากอัลลอฮ์แล้วผู้ใดได้รับความคับขัน โดยมีผู้ใช้ผู้แสวงหา และมิใช่เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้ร้ ก็ไม่มีบาปใดๆ แก่เขา แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

การบริโภคสิ่งต้องห้ามตามอายะฮ์ข้างต้นเป็นบทบัญญัติแก่ทุกคนยกเว้นผู้ที่มีความคับขันที่มีคุณสมบัติมิใช่ผู้แสวงหาและมิใช่เป็นผู้ละเมิดขอบเขต ซึ่งผู้ละเมิดบทบัญญัติขาดคุณสมบัติดังกล่าว เพราะคำว่าผู้ละเมิดกับผู้ไม่ละเมิดตรงกันข้ามกัน การละเมิดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง การกิน หรืออื่นๆ ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ละเมิดแล้ว ดังนั้นวลี “มิใช่ผู้แสวงหาและมิใช่เป็นผู้ละเมิด” จะยังไม่ถูกบทบัญญัติเว้นแต่ต้องปราศจากการละเมิดใดๆทั้งสิ้น ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันโดยที่เขาละเมิดก็ได้ชื่อว่าเขาเป็นผู้ละเมิดคนหนึ่งจึงยังคงอยู่ภายใต้บทบัญญัติที่ว่า “ที่จริงพระองค์ทรงห้ามพวกเจ้านั้น เพียงแต่สัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกรและสัตว์ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพื่ออื่นจากอัลลอฮ์ ...” (al-Ramliy, 1933 : 5/24)

ข้อโต้แย้ง

ปราชญ์ด้านอรรถาธิบายอัลกุรอานส่วนใหญ่อธิบาย “...มิใช่ผู้แสวงหาและมิใช่ผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้ร้...” ว่าไม่แสวงหาที่จะบริโภคสิ่งฮาลาลโดยที่สามารถบริโภคสิ่งฮาลาลได้ และไม่ละเมิดขอบเขตโดยไม่บริโภคเกินปริมาณที่จำเป็น (al-Qurtubiy, 1997 : 2/226 ; al-Tabariy, 1997 : 2/91 ; al-'Jassas, 1995 : 1/56)

หลักฐานจากอัลกุรอานหลักฐานที่สอง อายะฮ์ที่ 3 สุเราะฮ์ อัล - มาอิดะฮ์

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَالْحَمَّ الْخَنِزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَبْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنْ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرٍ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (المائدة : 3)

ความว่า “ได้ถูกห้ามแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งสัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ ที่มัน (ขณะเชือด) และสัตว์ที่ถูกรัดคอตาย และสัตว์ที่ถูกตีตาย และสัตว์ที่ตกเหวตาย และสัตว์ที่ถูกขวิดตาย และสัตว์ที่สัตว์ร้ายกัดกิน นอกจากที่พวกเจ้าเชือดกัน และสัตว์ที่ถูกเชือดบนแท่นหินบูชา และการที่พวกเจ้าเสี่ยงทายด้วยไม้ตีว้ เหล่านั้นเป็นการละเมิด วันนี้บรรดาผู้ปฏิเสธการศรัทธา หมดหวังในศาสนาของพวกเจ้าแล้ว ดังนั้นพวกเจ้าจงอย่ากลัวพวกเขา และ

จงกลัวข้าเถิด วันนี้ข้าได้ให้สมบูรณ์แก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งศาสนาของพวกเจ้าและข้าได้ให้ครบถ้วนแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งความกรุณาเมตตาของข้า และข้าได้เลือกอิสลามให้เป็นศาสนาแก่พวกเจ้าแล้ว ผู้ใดได้รับความคับขันในความหิวโหย โดยมีไซ้เป็นผู้จงใจกระทำบาปแล้วไซ้ แน่นอนอัลลอฮ์ นั้นเป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

อัลลอฮ์ ﷻ ห้ามทุกคนบริโภคสิ่งฮารอมที่พระองค์แจกแจงไว้ในอายะฮ์ข้างต้น โดยพระองค์อนุญาตให้ผู้ที่มีความคับขันที่มีไซ้เป็นผู้จงใจกระทำบาปบริโภคสิ่งฮารอมเหล่านั้นได้ยามคับขัน ซึ่งผู้ละเมิดบทบัญญัติเป็นผู้หนึ่งที่ยังจงใจกระทำบาปจึงไม่เป็นที่อนุญาตให้เขาบริโภคสิ่งฮารอมในสภาพดังกล่าวได้ (al-Ramliy, 1871 : 8/22)

ข้อโต้แย้ง

หลังจากที่อัลลอฮ์ทรงแจกแจงสิ่งต้องห้ามบริโภคแล้วพระองค์ทรงกล่าวว่า ((... إلا ما اضطررتم إليه...)) “...นอกจากสิ่งที่พวกเจ้าได้รับความคับขันให้ต้องการมันเท่านั้น...” ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 119 สูเราะฮ์ อัล - อาม บ่งชี้ว่าการอนุญาต ให้บริโภคสิ่งฮารอมในขณะที่ประสบภาวะคับขันเป็นการผ่อนปรนที่ครอบคลุมผู้กัศดีและผู้ละเมิด

และคำรัสของพระองค์ในส่วนของอายะฮ์ที่ 173 สูเราะฮ์อัล-บะเกาะเราะฮ์ ((... غير باغ ولا عاد...)) ความว่า...โดยมีไซ้ผู้เสาะแสวงหาและมีไซ้เป็นผู้ละเมิดขอบเขต...และส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 3 สูเราะฮ์ อัลมาอิดะ ((... غير متجانف لائم...)) ความว่า “...โดยมีไซ้เป็นผู้จงใจกระทำบาปแล้วไซ้...” สื่อความเป็นไปได้ทุกการเสาะแสวงหาการละเมิด การจงใจกระทำบาปไม่ว่าจะเป็นเรื่องบริโภคอาหารหรือการก่อกบฏต่อผู้นำ การปล้นสะดม และอื่นๆดังนั้นไม่เป็นการอนุญาตให้บทบัญญัติเฉพาะเจาะจงใจความของอายะฮ์อื่นเช่น ความว่า “...นอกจากสิ่งที่พวกเจ้าได้รับความคับขันให้ต้องการมันเท่านั้น...” กับเพียงความเป็นไปได้หลายความหมาย แต่ทว่าต้องให้ความหมายสอดคล้องตามความทั่วไปของอายะฮ์โดยไม่บทบัญญัติเฉพาะเจาะจงตราบใดที่ไม่มีหลักฐานให้เฉพาะเจาะจง (al-Jasas, 1995 : 1/156)

ข้อชี้แจง

คำรัสอัลลอฮ์ ﷻ ﴿... غير باغ ولا عاد...﴾

ความว่า “...โดยมีไซ้ผู้เสาะแสวงหาและมีไซ้เป็นผู้ละเมิดขอบเขต...”

ครอบคลุมรวมการเสาะแสวงหาและผู้ละเมิดขอบเขตทั้งหมดไม่มีการยกเว้นอันใดเป็นการเฉพาะรวมทั้งผู้ละเมิดที่ตกอยู่ในภาวะคับขัน ดังนั้นหากมีการละเมิดใดเกิดขึ้นก็ไม่เป็นที่อนุญาตให้ผู้ละเมิดนั้นบริโภคอาหารฮารอมในสภาพดังกล่าว

ส่วนการบทบัญญัติเฉพาะเจาะจงเฉพาะการบริโภคอาหารเป็นการเจาะจงที่ปราศจากหลักฐานความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับหลักการและมีข้อบ่งชี้ว่าการบทบัญญัติคำรัสอัลลอฮ์ ﷻ

ความว่า “...โดยมิใช่ผู้เสาะแสวงหาและมิใช่เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้...” ไว้ในหมวดการบริโภคอาหารไม่ถูกต้องหลายประการดังนี้

หนึ่ง คาร์ฮัลลอฮฺ ﴿...غیر باغ ولا عاد...﴾

ความว่า “...โดยมิใช่ผู้เสาะแสวงหาและมิใช่เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้...” เป็นฮาล (حال) “สภาพ” ของความคับขันซึ่งความคับขันจะต้องคงอยู่คู่กับการไม่เสาะแสวงหาและการไม่ละเมิดขอบเขตจึงอนุโลมให้บริโภคอาหารฮารอมดังกล่าวได้ ซึ่งการไม่เสาะแสวงหาและการไม่ละเมิดขอบเขตดังกล่าวไม่สามารถที่จะบัพัญญัตติใช้กับการบริโภคอาหารได้ตามสภาพของอายะฮ์นี้ เพราะความคับขันจะจบสิ้นทันทีที่มีการบริโภคอาหาร

สอง โดยธรรมชาติมนุษย์รังเกียจที่จะบริโภคสัตว์ที่ตายเองและเลือดที่ไหลออกขณะเชือดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งจากสิ่งต้องห้ามบริโภคตามความของอายะฮ์ที่ 173 สุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮฺ และอายะฮ์ที่ 3 สุเราะฮ์อัลมาอิดะฮฺ หากห้ามมิให้เสาะแสวงหาและห้ามมิให้ละเมิดขอบเขตว่าด้วยบริบทของการบริโภคในภาวะคับขันการห้ามนั้นก็ไม่มีผลอันใดและการกำหนดเงื่อนไขการไม่เสาะแสวงหาและการไม่ละเมิดขอบเขตเกี่ยวกับการบริโภคอาหารในสภาพดังกล่าวเป็นการกำหนดเงื่อนไขที่ไม่มีประโยชน์อันใดเลย (al-Ramliy, 1871 : 8/32)

ข้อโต้แย้ง

โดยธรรมชาติมิใช่ว่ามนุษย์ทุกคนจะรังเกียจสัตว์ตายเองหรือเลือดที่ไหลออกขณะเชือดและสิ่งฮารอมอื่นๆ เนื่องจากมนุษย์จำนวนไม่น้อยที่นิยมกินสัตว์ตายเอง เลือดที่ไหลออกขณะเชือดและสิ่งฮารอมอื่นๆ โดยเฉพาะสังคมาฟิรหรือสังคมุสลิมที่ปะปนกับกาฟิร

สาม การไม่เสาะแสวงหาและการไม่ละเมิดขอบเขตบ่งชี้การปฏิเสธสาระัตถะของการเสาะแสวงหาและการละเมิดทุกรูปแบบ การละเมิดในบริบทของการบริโภคเป็นสาระัตถะหนึ่งของการละเมิด การปล้นสดมภ์ การก่อกบฏก็เป็นสาระัตถะของการละเมิดเช่นกัน ดังนั้นการปฏิเสธการละเมิดจึงต้องครอบคลุมทุกสาระัตถะของการละเมิด การเฉพาะเจาะจงแต่เฉพาะการละเมิดในบริบทของการบริโภคอาหารอย่างเดียวเป็นการผิดวิสัยไม่ตอบโจทย์

สี่ ข้อบ่งชี้ทั้งสามข้างต้นสอดคล้องกับความในอายะฮ์ที่ 3 สุเราะฮ์อัลมาอิดะฮฺ

﴿...فمن اضطر في مخمصة غير متجانف لإثم فإن الله غفور رحيم...﴾

ความว่า “...ผู้ใดได้รับความคับขันในความหิวโหยโดยมิใช่เป็นผู้จงใจกระทำบาปแล้วไซ้ แน่นอนอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงอภัยผู้ทรงเมตตาเสมอ...”

อัลลอฮ์ ﴿﴾ แจกแจงว่าผู้ตกอยู่ในภาวะคับขันที่ได้รับอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมคือผู้ที่ไม่จงใจกระทำบาป โดยหมายถึงผู้ที่ไม่เสาะแสวงหาไม่ละเมิดขอบเขตใดๆ เลย (al-Razy, 1933 : 5/25)

ข้อโต้แย้ง

การอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะดังกล่าว เนื่องจากมีความคับขันไม่ใช่ผลของการรักดีหรือการละเมิด และปราชญ์ด้านอรรถาธิบายอัลกุรอานส่วนใหญ่ให้คำอธิบายว่า : ไม่แสวงหาที่จะบริโภคสิ่งฮาลาลขณะที่สามารถบริโภคสิ่งฮาลาลได้ และไม่ละเมิดขอบเขตโดยไม่บริโภคเกินปริมาณที่จำเป็น (al-'Jassas, 1995 : 1/156)

หลักฐานจากปราชญ์อาวุโส

อิบนุฮะซิมีย¹⁰⁴ รายงานจากมุญาฮิด¹⁰⁵ อธิบายคำรัสอัลลอฮ์ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 173 สูเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلِيَ بِهِ لَعَبْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ

وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (البقرة : 173)

ความว่า " ที่จริงที่พระองค์ทรงห้ามพวกเจ้านั้นเพียงแต่สัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพื่ออื่นจากอัลลอฮ์ แล้วผู้ใดได้รับความคับขัน โดยมีผู้เสาะแสวงหา และมีใช้เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้ร ก็ไม่มีบาปใดๆ แก่เขา แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภิไทย์ผู้ทรงเมตตาเสมอ "

ความว่า "...โดยมีผู้เสาะแสวงหาและมีใช้เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้ร..." ว่าไม่อยู่ดีธรรม ไม่ละเมิดต่อมุสลิม มุญาฮิดกล่าวว่า : ผู้ใดออกไปเพื่อปล้นสะดมหรือออกไปเพื่อการละเมิด บทบัญญัติของอัลลอฮ์แล้วเขามีความจำเป็นที่จะต้องบริโภคสัตว์ที่ตายเองก็ไม่ใช่ที่อนุญาตให้เขาบริโภค และผู้ใดที่ออกไปในหนทางของอัลลอฮ์แล้วประสบกับภาวะคับขันเป็นที่อนุญาตให้เขาบริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะดังกล่าวได้มีรายงานจากสะอีดบินุญัยรอธิบายความอายะฮ์ (فمن اضطر غير باغ ولا عاد...))

ความว่า "...และผู้ใดได้รับความคับขัน โดยมีผู้เสาะแสวงหาและมีใช้เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้ร..." ว่า : ผู้ใดที่ออกไปในหนทางของอัลลอฮ์และเกิดมีความคับขันก็อนุญาตให้เขาบริโภคอาหารฮาลาลนั้นได้ ส่วนผู้ที่ออกไปปล้นสะดมก็ไม่มีข้อผ่อนปรนสำหรับเขาที่จะบริโภคสิ่งฮาลาลนั้น (Ibn Hazmiy, 1927 : 7/428)

¹⁰⁴อิบนุฮะซิมีย (ฮ. ศ. 384 – ฮ. ศ. 456) เชี่ยวชาญทั้งในกฎหมายอิสลาม ฮะดีษ อัลมุลกะลาม วารณคดีอาหรับ เรียบเรียงตำราที่สำคัญ เช่น "อัลมัทมลา" (المحلى) "อัลอิหาม" (الإحكام) (al-Dhahabiy, 2001 : 18/184)

¹⁰⁵มุญาฮิด บิน ญะบَّر อนุอัลฮัจญัจญ์ อัลมักกี (เสียชีวิต ฮ. ศ. 104) เป็นตาบิอีย เป็นปราชญ์อธิบายอัลกุรอานที่เป็นที่ยอมรับท่านหนึ่งท่านเรียนการอธิบายอัลกุรอานจากอิบนุอับบาส (al-Dhahabiy, 1994 : 6/161)

ข้อโต้แย้ง

ทัศนะของอิบนุอัซมีย มุญาฮิดและสะอีดบินญุบัยร์ ชัดแย้งกับทัศนะของปราชญ์ด้าน อรรถาธิบายอัลกุรอานส่วนใหญ่ เช่น อิบนุอับบาส อิกริมะฮ์กอตาตะฮ์อะฆออ์ อัศสุตดีย อรรอบีอ อัสสะอดีย อัลฮัรรอซีย อัลญุศกอซ อัศสุญญีย ที่อธิบายการไม่เสาะแสวงหาว่า ไม่แสวงหาที่จะบริโภค สิ่งหารอมขณะที่สามารถบริโภคสิ่งฮาลาลได้ และไม่ละเมิดขอบเขตโดยไม่บริโภคเกินปริมาณที่จำเป็น (al-Tabariy, 1997 : 2/91 ; al-Qurtubiy, 1997 : 2/228 ; al-Shawkaniy, 1997 : 1/314)

ความเห็นของผู้วิจัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่าหลักฐานและเหตุผลของทั้งสองทัศนะมีน้ำหนักใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าอนุญาตให้ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันโดยที่เขาเป็นผู้ละเมิดฝ่าฝืนบทบัญญัติ บริโภคสิ่งหารอมได้และควรที่จะกลับเนื้อกลับตัวก่อนการบริโภคสิ่งหารอมในสภาพดังกล่าว เพื่อเลี่ยง ข้อขัดแย้งระหว่างสองทัศนะ ส่วนโทษของความผิดฐานเขาละเมิดบทบัญญัติเป็นกรณีระหว่างเขา กับอัลลอฮ์เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ทัศนะที่อนุญาตให้ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันโดยที่เขาเป็นผู้ละเมิด ฝ่าฝืน บทบัญญัติบริโภคสิ่งหารอมได้เป็นทัศนะของปราชญ์ด้านอรรถาธิบายอัลกุรอานส่วนใหญ่ เช่น อิบนุ อับบาส¹⁰⁶ อิกริมะฮ์¹⁰⁷ มุกอติล¹⁰⁸ กอตาตะฮ์¹⁰⁹ อะฆออ์¹¹⁰ อัศสุตดีย¹¹¹ อรรอบีอ¹¹² อัลฮะสัน¹¹³

¹⁰⁶อิบนุ อับบาส คืออับดุลลอฮฺ บิน อับบาส บิน อับดุลมุฏฏอลิบ บิน ฮาซิม เป็นลูกพี่ลูกน้องกับท่านเราะฮูล เป็นผู้ทรงความรู้ในหมู่สาวกท่านเราะฮูล จนได้ชื่อว่ามหาสมุทรของประชาชาติ เสียชีวิต ฮ. ศ. 68 ที่เมืองกูฮออบ (al-ZarkAliy, 1993 : 4/95)

¹⁰⁷อิกริมะฮ์ คืออิกริมะฮ์ บินอัมมาร อัลฮะนะฟีย (เสียชีวิต ฮ. ศ. 159) เป็นปราชญ์ยุคตาบิอีน สังกัดมัซฮับฮะนะฟีย มีความเชี่ยวชาญ วิชาฮะดีษและสายรายงานท่านหนึ่ง (al-Dhahabiy, 1994 : 5/44)

¹⁰⁸มุกอติล บิน สุลัยมาน อัล - บัลคีย เป็นปราชญ์ด้านวิชาดีฟซีร์ อัลกุรอาน เป็นเจ้าของหนังสือ ดีฟซีร์ชื่อว่า “ดีฟซีร์ มุกอติล เสียชีวิต เมื่อปี ฮ. ศ. 150 ที่เมือง บัสเราะฮฺ (al-Dhahabiy, 2002 : 7/281)

¹⁰⁹กอตาตะฮ์ บิน ดะอามะฮฺ อัศ-ละดูลียฺ เสียชีวิตปี ฮ. ศ. 118 เป็นปราชญ์ที่เชี่ยวชาญด้านภาษา ประวัติบุคคล และประวัติศาสตร์ของชนชาติอาหรับ เป็นปราชญ์ด้านฮะดีษ และดีฟซีร์ (al-Dhahabiy, 2001 : 5/270-283)

¹¹⁰อะฆออ์ บิน อปีเราะบาส (เสียชีวิต ฮ. ศ. 114) เป็นตาบิอีย เคยเป็นทาส ปราชญ์พิกฮ์ที่โดดเด่นท่านหนึ่ง เป็นมุฟตี และผู้รายงานฮะดีษในสมัยท่าน (al-Dhahabiy, 1994 : 5/29)

¹¹¹อัศ-สุตดีย คืออิสมาอิล บิน อับดุลเราะมาน บิน อบีกีร์มะฮฺ อัศ-สุตดีย เคยศึกษากับท่านอิบนุอับบาส อนัส บิน มาลิกเสียชีวิตเมื่อปี ฮ. ศ. 127 (al-Dhahabiy, 2001 : 5/264-265)

¹¹²อรรอบีอ คืออิบนุ กุซัยม อัซ-เซารีย เป็นปราชญ์ รุ่นตาบิอีน ชาวกูฟะหฺ เป็นศิษย์ของอับดุลเลาะฮฺ อิบนุ มัสอูด เป็นนักวิชาการด้านฮะดีษ - เสียชีวิตที่เมืองกูฟะหฺ เมื่อปี ฮ. ศ. ที่ 65 (al-Dhahabiy เล่ม4 หน้า 258-262)

¹¹³อัลฮะสัน คืออัลฮะสัน บิน ยะฮ์สา อัลบะศอริย (ฮ. ศ. 21-ฮ. ศ. 110) เป็นตาบิอีย ท่านได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในสมัยท่านที่เมืองอัลบัสเราะฮ์ (al-Dhahabiy, 1994 : 2/242)

อิบनुซัยด์¹¹⁴ อิบนูฮุซัยบ¹¹⁵ อัลกุฎฎิบีย อัลญออบะรีย อัชเชากานีย อัศสะอดีย¹¹⁶ อัลฮัรรอซีย¹¹⁷ อัลญุศศอศ อัศศุญญีย (al-Tabariy, 1997 : 2/91 ; al-Qurtubiy, 1997 : 2/228 ; al-Shawkaniy, 1997 : 1/314 ; al-saadiy, 1997 : 65 ; al-Harrasiy, 2001 : 1/42 ; al-'Jassas, 1995 : 1/156 ; al-Suyutiy, 2000 : 1/308 ; al-Andalusiy, 1993 : 1/164 ; lbnkathir, 1993 : 1/195)

2. ทศนะที่อนุญาตให้ผู้ตกอยู่ภาวะคับขันโดยที่เขาเป็นผู้ละเมิดฝ่าฝืนบทบัญญัติบริโภคล้างสารอมได้ สอดคล้องกับหลักบทบัญญัติอิสลามและวิธีวิทยาทางกฎหมายอิสลามที่ให้อิทธิพลความหมายทั่วไปของตัวบทตราบใดที่ยังไม่มีหลักฐานการเฉพาะเจาะจง

3. เดิมการบริโภคอาหารเป็นสิ่งอนุญาตหรือจำเป็น สภาพที่ผู้ละเมิดฝ่าฝืนประสบภาวะคับขันที่จะต้องบริโภคล้างสารอมเพื่อประทังชีวิตเป็นสภาพที่จำเป็นต้องมีหลักฐานมาแจกแจงบทบัญญัติเป็นอย่างยิ่งหากว่าเป็นสิ่งต้องห้าม เมื่อไม่มีหลักฐานการห้ามก็ถือตามบทบัญญัติเดิมคืออนุญาต

4. การผ่อนปรนเป็นความเมตตากรุณาปรานีจากอัลลอฮ์ที่ประทานให้แก่บ่าว เป็นบทบัญญัติที่กว้างขวางเผื่อแผ่ในแง่ที่ว่าเมื่อมีภาวะความคับขันไม่ว่าด้วยสาเหตุอันใด ทางออกก็คือการผ่อนปรนจึงไม่ควรที่จะจำกัดกรอบการผ่อนปรน โดยไม่มีหลักฐาน ฉะนั้นเมื่อผู้ละเมิดประสบภาวะคับขันก็เป็นที่ยอนุญาตให้เขาบริโภคอาหารเพื่อประทังชีวิตได้

5. หากว่าการละเมิดเป็นเหตุผลการไม่อนุญาตให้ผู้ละเมิดที่ประสบภาวะคับขันบริโภคล้างสารอมเพื่อประทังชีวิต ดังนั้นก็ไม่เป็นที่ยอนุญาตให้ผู้ละเมิดที่ประสบภาวะคับขันบริโภคล้างสารอมเช่นกัน หรือไม่ประสบภาวะคับขันเนื่องจากมีสาเหตุร่วมคือการละเมิด บทบัญญัติลักษณะเช่นนี้จะนำมาซึ่งความเดือดร้อนให้แก่มนุษย์อย่างกว้างขวาง ซึ่งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของบทบัญญัติอิสลามอย่างแน่นอน

¹¹⁴อิบนูซัยด์ คืออาบูอัสซะฆาอ ญาบิร บินซัยด์ อัลยะฮะมดีย เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านฮะดีษ ฟิเกฮ์ และตัฟซีร์ ได้มีโอกาสศึกษากับท่านอิบนูฮุซัยบ เสียชีวิต เมื่อปีฮ.ศ. 93 ที่เมืองบัสเราะฮฺ (al-'Dhahabiy, 1994 : 5/231)

¹¹⁵อิบนูฮุซัยบ คือออบูสะอิด ชะฮฺร บินฮุซัยบ อัศ-อซอรายี อัช-ชามียี เป็นปราชญ์อาวุโสรุ่นดาบีอิน รายงานหะดีษจาก เศาะฮาบะฮฺหลายท่าน เช่น ออบูฮุรَيْرَةَ อายิอะฮฺ อิบนูฮุซัยบ และอุมมุสะละมะฮฺ เสียชีวิต เมื่อ ปี ฮ.ศ. 100 (al-Dhahabiy 2001, 4 : 373-378)

¹¹⁶อัศสะอดีย คืออับดุลเราะมาน บินนาศิร อัศ-สะอดีย จากตระกูลอะหมิม เป็นเจ้าของตัฟซีร์อัลกุฎฎานที่ชื่อว่า “ตัยสิรุลกะรีม อัล-เราะมาน” เสียชีวิต เมื่อปี ฮ.ศ. 1376 ที่เกาะซีม ซาอุดีอาระเบีย (al- Saadiy, 2011 : 3)

¹¹⁷อัลฮัรรอซีย คือออบูยะสัน อิมาดุดดีน อาลี บินมุหัมมัด บินอาลี อัลญุอบริ เป็นที่รู้จักในนามอัลฮัรรอซีย สังกัด มัชฮับฮาฟีอียี เจ้าของหนังสือ ตัฟซีร์ “อะฮกามุลกุฎฎาน” เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านตัฟซีร์ และศาสนบัญญัติ เสียชีวิต เมื่อปี ฮ.ศ. 504 ที่เมืองแบกแดด ประเทศอิรัก (al-Dhahabiy, 2001 : 19/350-352)

4. 5. 2 สิ่งที่ถูกอนุญาตในภาวะคับขัน

เป็นที่อนุญาตให้ผู้ที่ประสบภาวะคับขันบริโภคสิ่งฮาลาลที่สามารถประทังชีวิตได้ (Ibn Rush, 1978 : 1/461 ; Ibn Abidin, 1979 : 5/238 ; al-Dardir, 1993 : 2/185 ; al-sharbinini, 8/595 ; al-'Buhutiy, 1997 : 6/248)

อัลลอฮ์กล่าวในสุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์อายะฮ์ที่ 173

﴿ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾ (البقرة : 173)

ความว่า “ที่จริงที่พระองค์ทรงห้ามพวกเจ้านั้นเพียงแต่สัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพ้ออื่นจากอัลลอฮ์ แล้วผู้ใดได้รับความคับขัน โดยมิใช่ผู้เสาะแสวงหา และมิใช่เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้ร้ ก็ไม่มีบาปใดๆ แก่เขา แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

อัลกุฎฎิบีย กล่าวว่่า : อัลลอฮ์ ﷻ อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขัน เนื่องจากไม่สามารถบริโภคสิ่งฮาลาลได้ (al-Qurtubiy, 1966 : 2/232)

อายะฮ์ที่ 3 สุเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์

﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَفَةُ وَالْمَوْفُودَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصَبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَمَسُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنْ اضْطُرَّ فِي مَحْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾ (المائدة : 3)

ความว่า “ได้ถูกห้ามแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งสัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ ที่มัน (ขณะเชือด) และสัตว์ที่ถูกรัดคอตาย และสัตว์ที่ถูกตีตาย และสัตว์ที่ตกเหวตาย และสัตว์ที่ถูกขวิดตาย และสัตว์ที่สัตว์ร้ายกัดกิน นอกจากที่พวกเจ้าเชือดกัน และสัตว์ที่ถูกเชือดบนแท่นหินบูชา และการที่พวกเจ้าเสี่ยงทายด้วยไม้ตีว่ เหล่านั้นเป็นการละเมิด วันนี้บรรดาผู้ปฏิเสธการศรัทธา หมดหวังในศาสนาของพวกเจ้าแล้ว ดังนั้นพวกเจ้าจงอย่ากลัวพวกเขา และจงกลัวข้าเถิด วันนี้ข้าได้ให้สมบูรณ์แก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งศาสนาของพวกเจ้าและข้าได้ให้ครบถ้วนแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งความกรุณาเมตตาของข้า และข้าได้เลือกอิสลามให้เป็นศาสนาแก่พวกเจ้าแล้ว ผู้ใดได้รับความคับขันในความทิวโหย โดยมิใช่เป็นผู้จงใจกระทำบาปแล้วไซ้ร้ แน่นอนอัลลอฮ์ นั้นเป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

อัลกุรฎูบีย กล่าวว่่า : (فمن اضطر في مخصصة) คือผู้ที่มีความคับขันที่ต้องกินสัตว์ที่ตายเองและสิ่งฮารอมทุกชนิดที่ถูกห้ามกินในอายะฮ์นี้ และ(مخصصة) คือความอดอยากที่องว่างปราศจากอาหาร (غير متجانف لإثم) คือไม่มีเจตนาที่จะฝ่าฝืนบทบัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ (al-Qurtubiy, 1966 : 6/64, 65)

อายะฮ์ที่ 145 สุเราะฮ์ อัลอันอาม

﴿قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهْلًا لِعَبِيرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (الأنعام : 145)

ความว่่า “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) ว่่า ฉันไม่พบว่่าในสิ่งที่ถูกให้เป็่นอายะฮ์แก่ฉันนั้น มีสิ่งต้องห้ามแก่ผู้บริโภคนอกจากสิ่งนั้นเป็่นสัตว์ที่ตายเอง หรือเลือดที่ไหลออก หรือเนื้อสุกร แท้จริงมันเป็่นสิ่งโสภม หรือเป็่นสิ่งละเมิด ซึ่งถูกเปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ ที่มัน ถ้าผู้ใดได้รับความคับขัน โดยมีใช่เป็่นผู้แสวงหา และมีใช่ผู้ละเมิด แล้วไซ้ แท้จริงพระเจ้าของเจ้านั้น เป็่นผู้ทรงอภิโยช เป็่นผู้ทรงเอ็นดูเมตตา”

อัญญอบะรีย อธิบายว่่า : ผู้ใดที่มีความจำเป็นต้องบริโภคสิ่งทีอัลลอฮ์ ﷻ ห้ามไม่ว่่าจะเป็่นสัตว์ที่ตายเอง เลือดที่ไหลออกมาขณะทำการเชือด เนื้อสุกร หรือสัตว์ที่ถูกเชือดโดยละเมิดบทบัญญัติอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งถูก เปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ ที่มัน เขาบริโภคเพราะมีความคับขันไม่มีอาหารอื่นจะบริโภค มีใช่บริโภคเพื่อความอ่รอย และเมื่อเขาบริโภคแล้ว เขาบริโภคตามความจำเป็นเท่านั้น คือเพื่อประทังชีวิต โดยมีได้เลยเถิดเกินขอบเขตปริมาณทีได้รับอนุญาตการบริโภคดังกล่าวจึงไม่เป็่นความผิดอันใด (al-Tabariy, 1997 : 5/381)

สุเราะฮ์ อัลอันอาม อายะฮ์ที่ 119

﴿وَمَا لَكُمْ إِلَّا أَنْ تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرُّرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ﴾ (الأنعام : 119)

ความว่่า “ และมีอะไรเกิดขึ้นแก่พวกเจ้าทีพวกเจ้าไม่บริโภคจากสิ่งทีพระนามของอัลลอฮ์ ถูกกล่าวบนมัน ทั้ๆทีพระองค์ทรงแจกแจงแก่พวกเจ้าแล้วซึ่งสิ่งทีพระองค์ได้ทรงห้ามแก่พวกเจ้านอกจากสิ่งทีพวกเจ้าได้รับความคับขันให้ต้องการมันเท่านั้น”

อัญญอบะรีย อธิบายว่่า : อะไรเล่าทีห้ามสุเจ้ามิให้บริโภคสิ่งทีถูกเชือดถูกต้องตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ทั้ๆทีอัลลอฮ์ ﷻ ได้แจกแจงให้แก่เจ้าแล้วถึงสิ่งทีต้องห้ามบริโภคตามความในสุเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 3 ซึ่งสุเจ้าได้รับรู้สิ่งต้องห้ามบริโภคดังกล่าวอย่างชัดเจน ดังนั้นจงบริโภคสิ่งฮาลาล และจงระวังจากการบริโภคสิ่งฮารอมยกเว้นเมื่อสุเจ้ามีความคับขันทีจะต้อง

บริโภคสิ่งฮารอมดังกล่าวจึงเป็นที่อนุญาตให้บริโภคได้ตราบไตที่สุเจ้าตกอยู่ในภาวะคับขัน (al-Tabariy, 1997 : 5/322)

อายะฮ์ที่ 115 สุเราะฮ์อันนะฮล

﴿ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلِيَ لِعَیْرِ اللَّهِ بِهِ ۖ فَمَنْ اضْطُرَّ غَیْرَ

بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾ (النحل : 115)

ความว่า “แท้จริง พระองค์ทรงห้ามพวกเจ้าเพียงแต่สัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพ้ออื่นจากอัลลอฮ์ ดังนั้นผู้ใดที่อยู่ในสภาพคับขันโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้และไม่เป็นผู้ละเมิดแล้ว แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภัย ผู้ทรงเมตตาเสมอ”

อายะฮ์ อัลกุรอานทั้งห้าที่กล่าวมาได้แจกแจงถึงสิ่งฮารอมบริโภคตามความของอายะฮ์ทั้งห้าคือสัตว์ที่ตายเอง และเลือดที่ไหลออกขณะเชือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่นอัลลอฮ์ ﷻ ที่มันขณะเชือด และสัตว์ที่ถูกรัดคอตาย และสัตว์ที่ถูกตีตาย และสัตว์ที่ตกเหวตาย และสัตว์ที่ถูกขวิดตาย และสัตว์ที่ถูกสัตว์ร้ายกัดกินจนตาย และสัตว์ที่ถูกเชือดบนแท่นหินบูชา โดยนอกจาก 10 สิ่งฮารอมบริโภคที่ถูกกล่าวไว้ในกุรอานและอัลสุนวนะฮ์ได้แจกแจงสิ่งฮารอมบริโภคเพิ่มเติมอีกจำนวนหนึ่ง เช่น สัตว์ร้ายมีเขี้ยว นกที่มีกรงเล็บ และลาบ้าน แต่กรณีที่มีมนุษย์ตกอยู่ในภาวะคับขันไม่สามารถบริโภคสิ่งฮาลาลได้ อัลลอฮ์ ﷻ จึงอนุมัติให้บริโภคสิ่งฮารอมดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งชีวิตของมนุษย์

อายะฮ์ที่ 195 สุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ

﴿ وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ۚ وَأَحْسِنُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

الْمُحْسِنِينَ ﴾ (البقرة : 195)

ความว่า “ และพวกเจ้าจงบริจาคในทางของ อัลลอฮ์ และจงอย่าโยนตัวของพวกเจ้าสู่ความพินาศ และจงทำดีเถิด แท้จริง อัลลอฮ์นั้นทรงรักผู้กระทำดีทั้งหลาย ”

อัลลอฮ์ ﷻ ห้ามการนำตัวเองสู่ความพินาศ การที่ไม่บริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันซึ่งไม่สามารถบริโภคสิ่งฮาลาลได้แล้วถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการนำตนเองสู่ความพินาศ ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ห้ามตามความของอายะฮ์นี้ ดังนั้นอนุมานได้ว่าอัลลอฮ์ ﷻ อนุมัติหรือกำหนดบทบัญญัติให้บริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันได้

อายะฮ์ที่ 29 สุเราะฮ์ อัน-นิซาอ

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ

مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴾ (النساء : 29)

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงอย่ากินทรัพย์สินของพวกเขา ในระหว่างพวกเขาโดยมิชอบ นอกจากมันจะเป็นการค้าขายที่เกิดจากความพอใจในหมู่พวกเขา และจงอย่าฆ่าตัวของพวกเขาล้วนเอง แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเมตตาต่อพวกเขาเสมอ”

อัลลอฮ์ ﷻ ไม่โกรธกริ้วต่อผู้ที่กล่าวคำปฏิเสศศรัทธาเพราะถูกบังคับในขณะที่หัวใจของเขาเต็มเปี่ยมด้วยความศรัทธา การถูกบังคับจากผู้มีอำนาจอิทธิพลถือว่าเป็นภาวะความคับขันอย่างหนึ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงอภัยให้ ตามนัยยะของอายะฮ์นี้ จึงอนุมานได้ว่าเป็นที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขันได้ตราบดีที่ผู้ตกอยู่ในภาวะดังกล่าวไม่มีเจตนาแสวงหาความอโรยและไม่กินเกินปริมาณที่ได้รับอนุญาต

อะดีษบันทีกโดยอะฮ์มัดและอัลบัยฮะกีเยจากอบูวาเก็ดอัลลียะซี

((عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ، قَالَ : قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا بِأَرْضٍ نُصَيِّبُهَا بِهَا مَحْمَصَةٌ،

فَمَا يَحِلُّ لَنَا مِنَ الْمَيْتَةِ؟ قَالَ : إِذَا لَمْ تَصْطَبِحُوا، وَلَمْ تَغْتَبِفُوا، وَلَمْ تَحْتَفِفُوا بَقْلًا، فَسَأْنَا نَكْمَ بِهَا))

ความว่า “จากอบูวาเก็ด อัลลียะซี ท่านกล่าวว่า : โอ้ท่านเราะสูล ที่หนึ่ง เราประสบกับความอดอยากหิวโหยอย่างหนัก ไม่มีอาหารที่จะบริโภคเลย ไม่ทราบว่าเราสามารถบริโภคสัตว์ที่ตายเองได้หรือไม่ ? ท่านเราะสูลกล่าวว่า : หากไม่มีเครื่องดื่ม ไม่มีอาหารแม้กระทั่งอินทผลัมหรือ เมล็ดพืชพันธุ์ ก็อนุญาตให้กินสัตว์ที่ตายเองดังกล่าวได้” (อ้างแล้วหน้า 216)

อะดีษบันทีกโดยอะฮ์มัดและอัลบัยฮะกีเย และอบูดาอูด

((عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ أَنَّ رَجُلًا نَزَلَ الْحَرَّةَ وَمَعَهُ أَهْلُهُ وَوَلَدُهُ فَقَالَ رَجُلٌ إِنَّ نَاقَةَ لِي

صَلَّتْ فَإِنْ وَجَدْتَهَا فَأَمْسِكْهَا فَوَجَدَهَا فَلَمْ يَجِدْ صَاحِبَهَا فَمَرَضَتْ فَقَالَتْ امْرَأَتُهُ انْحَرْهَا فَأَبَى فَنَفَقَتْ فَقَالَتْ اسْلُخْهَا حَتَّى تُقَدِّدَ شَحْمَهَا وَلَحْمَهَا وَنَأْكُلْهُ فَقَالَ حَتَّى أَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَاهُ فَسَأَلَهُ فَقَالَ هَلْ عِنْدَكَ غَنَى يُغْنِيكَ قَالَ لَا قَالَ فَكُلُوهَا قَالَ فَجَاءَ صَاحِبُهَا فَأَخْبَرَهُ الْخَبَرَ فَقَالَ هَلَّا كُنْتَ نَحَرْتَهَا قَالَ اسْتَحْيَيْتُ مِنْكَ))

ความว่า “จากญาบิรบินสะมุเราะฮ์ ชายคนหนึ่งพร้อมภรรยาและบุตรพักที่อัลฮัรเราะฮ์ซานเมืองมะดีนะฮ์ มีชายคนหนึ่งกล่าวแก่เขาว่า : อูฐตัวเมียตัวหนึ่งของฉันพลัดหลง หากท่านเจอมันช่วยจับมันไว้ด้วย เมื่อชายที่มาจับครอบครัวยุติแล้วแต่หาเจ้าของไม่พบ อูฐตัวนั้นใช้ ภรรยาจึงเสนอแก่เขาว่า ให้เชือดอูฐตัวนั้นเสีย แต่เขาปฏิเสธจนกระทั่งอูฐตัวนั้นตาย ภรรยาจึงกล่าวแก่เขาว่า : จงถลกหนังอูฐเพื่อเราจะเนื้อและมันอูฐทำเป็นเนื้อตากแห้ง ไว้กิน สามี่ กล่าวว่า : ต้องถามท่านเราะสูลก่อนสามี่ก็มาถามท่านเราะสูลเรื่องการบริโภคอูฐที่ตายเองดังกล่าว ท่านเราะสูลถามว่า : ท่านมีอาหารอื่นที่จะบริโภคหรือไม่ที่ไม่ใช่อูฐ ? เขาตอบว่า : ไม่มีเลย ท่านเราะสูลจึงกล่าวว่า : งั้นก็จงบริโภคอูฐนั้นเถิด หลังจากนั้นเจ้าของอูฐก็มาเจอกับชายผู้นั้นเขาจึงเล่าให้เจ้าของอูฐฟังเรื่องอูฐตายตัว

นั่น เจ้าของอุฐจึงกล่าวว่า : แล้วทำไมไม่เชือดอุฐนั้นก่อนที่มันจะตายละ ? ชายผู้นั้นกล่าวว่า : ฉันทเกรงใจท่าน” (อ้างแล้วหน้า 180)

ทั้งนี้นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นแตกต่างกันในการอนุญาตให้ตีมเหล่าและบริโศคเนื่องมนุษย์ในภาวะคับขันดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

การตีมเหล่า

ทั้งสี่มัซฮับมีความเห็นว่าอนุญาตให้ตีมเหล่าเพื่อกลืนอาหารสิ่งติดคอที่เป็นอันตรายได้ในภาวะคับขันไม่มีสิ่งอื่นสามารถทำให้กลืนสิ่งเหล่านั้นได้นอกจากเหล่า (al-kasaniy, 1982 : 5/113 ; al-Mawwag, 1907 : 3/233 ; al-Ansoriy, n. d. : 1/571 ; al-Buhutiyy, 1997 : 6/252) เนื่องจากมีบทบัญญัติให้รักษาชีวิตจนสุดความสามารถและห้ามทำลายชีวิตอัลลอฮ์กล่าว ในอายะฮ์ที่ 195 สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ว่า

﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ۗ وَأَحْسِنُوا ۗ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

الْمُحْسِنِينَ﴾ (البقرة : 195)

ความว่า “ และพวกเจ้าจงบริจาคในทางของ อัลลอฮ์ และจงอย่าโยนตัวของพวกเจ้าสู่ความพินาศ และจงทำดีเถิด แท้จริง อัลลอฮ์นั้น ทรงรักผู้กระทำดีทั้งหลาย ”

ในอายะฮ์ที่ 29 สุเราะฮ์อัน-นิซาฮ์ว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ

مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ (النساء : 29)

ความว่า “ ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงอย่ากินทรัพย์สินของพวกเจ้า ในระหว่างพวกเจ้าโดยมิชอบ นอกจากมันจะเป็นการค้าขายที่เกิดจากความพอใจในหมู่พวกเจ้า และจงอย่าฆ่าตัวของพวกเจ้าเอง แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเมตตาต่อพวกเจ้าเสมอ ”

บทบัญญัติการอนุญาตให้ตีมเหล่าเพื่อกลืนอาหารหรือสิ่งติดคางอันตรายที่คอในภาวะคับขันนั้นเป็นบทบัญญัติหรือผู้ตีมเหล่าในสภาพนั้นกับอัลลอฮ์ ส่วนโลกดุนยาหากพบผู้ตีมเหล่าในรัฐที่ใช้กฎหมายอิสลามปกครองก็ให้มองที่หลักฐานพยานแวดล้อมและเจตนารมณ์ของผู้ตีม

อิบนุอัลอะรอบีย อัลมาลิกีย กล่าวว่า : การตีมเหล่าเพื่อกลืนอาหารหรือสิ่งติดคางอันตรายที่คอในภาวะคับขันเป็นบทบัญญัติที่อนุญาตระหว่างผู้ตีมกับอัลลอฮ์ ส่วนหน้าที่ของเราหากหลักฐานประจักษ์พยานแวดล้อมพบว่าเขาตีมเพื่อกลืนสิ่งติดคอจริงก็ไม่มีภาระลงโทษต่อเขา แต่หากไม่มีหลักฐานประจักษ์พยานแวดล้อมว่าการตีมเพื่อกลืนสิ่งติดคอจริงเราก็ลงโทษเขา (Ibn al-Arabiyy, 1957 : 1/57)

ส่วนการตีมเหล่าเพื่อดับกระหายหิวโหยในภาวะคับขันที่ไม่มีสิ่งอื่นนอกจากเหล่านักกฎหมายอิสลามมีความเห็นออกเป็นสองทัศนะดังนี้

ทัศนะที่หนึ่ง มีความเห็นว่าไม่อนุญาตให้ดื่มเหล้าเพื่อดับกระหาย หิวโหย ถึงแม้ว่ามีความคับขัน มัซฮับมาลิกีย ซาฟิอียและฮัมบะลีย (al-Mawwaq, 1907 : 3/233 ; al-Ansoriy, n. d. : 4/159 ; al-Buhuotiy, 1997 : 6/252)

ทัศนะที่สอง มีความเห็นว่า อนุญาตให้ดื่มเหล้าเพื่อดับกระหาย หิวโหยได้เมื่อมีความคับขันขั้นออกุฎฎุได้ เป็นมัซฮับฮะนะฟียและทัศนะในมัซฮับซาฟิอีย (Ibn Abidin, 1979 : 6 / 338 ; al-Nawawiy, n. d. : 9/43)

สาเหตุความเห็นต่าง

นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นต่างกันในคุณสมบัติของเหล้าว่าสามารถดับกระหายดับความหิวโหยได้หรือไม่? นักกฎหมายอิสลามที่เห็นว่าเหล้าสามารถดับกระหายดับความหิวโหยได้จึงอนุญาตให้ดื่มเหล้าเพื่อดับกระหายดับความหิวโหยในภาวะคับขันได้ ส่วนนักกฎหมายอิสลามที่เห็นว่าเหล้าไม่สามารถดับความกระหาย ไม่สามารถดับความหิวโหยได้จึงไม่อนุญาตให้ดื่มเหล้าเพื่อการดังกล่าวถึงแม้ว่าจะมีความคับขัน

หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่หนึ่ง มีความเห็นว่าไม่อนุญาตให้ดื่มเหล้าเพื่อดับกระหาย หิวโหย ถึงแม้ว่ามีความคับขัน

หลักฐานเชิงวินิจฉัยหลักฐานที่หนึ่ง

การดื่มเหล้าเพื่อดับกระหาย ดับความหิวโหยยามคับขันอาจนำไปสู่การติดเหล้าในอนาคตได้ ยามไม่คับขัน (al'-Mawwaq, 1907 : 3/233)

ข้อโต้แย้ง

การอนุญาตให้ดื่มเหล้ายามคับขันไม่ได้เป็นการฝึកความเคยชินให้ติดเหล้ายามปกติ เห็นได้จากมีบทบัญญัติอนุญาตให้บริโภคสัตว์ตายเอง เลือดที่ไหลออกขณะเชือดและสิ่งฮารอมอื่นๆ ยามคับขันแต่ไม่ปรากฏว่ามีผู้ติดบริโภคสัตว์ตายเอง เลือดที่ไหลออกขณะเชือดและสิ่งฮารอมอื่นๆ ยามปกติ

หลักฐานเชิงวินิจฉัยหลักฐานที่สอง

การดื่มเหล้าไม่สามารถดับความกระหายและความหิวโหยได้ แต่มันกลับเพิ่มความกระหายความหิวโหย (al'-Mawwaq, 1907 : 3/233)

ข้อโต้แย้ง

ข้อเท็จจริงเหล้าสามารถดับกระหายและดับความหิวโหยได้เพราะเหล้ามีส่วนประกอบของน้ำ แอลกอฮอล์และสารอื่นๆซึ่งน้ำเป็นส่วนผสมหลักมากที่สุดจึงดับกระหายและดับความหิวโหยเพื่อประทังชีวิตได้โดยหลักฐานประจักษ์พยาน กาฬรจำนวนไม่น้อยดื่มเหล้าแทนน้ำและสามารถมีชีวิตอยู่ได้เป็นแรมปี

หลักฐานเชิงวินิจฉัยหลักฐานที่สาม

สัตว์ตายเองเป็นหนึ่งในสิ่งฮารอมที่ถูกบทบัญญัติอนุญาตให้บริโภคในภาวะคับขัน โดยอัลกุรอานขณะที่เหล่ามิถุกกล่าวบทบัญญัติอย่างสัตว์ตายเอง (al-Buhutiy, N. d. : 3/358)

ข้อโต้แย้ง

บทบัญญัติการอนุญาตให้บริโภคสัตว์ตายเองในภาวะคับขันถูกกล่าวในอัลกุรอาน ในบางอายะฮ์มีบทบัญญัติให้บริโภคสิ่งฮารอมทั้งปวงในภาวะคับขันเช่น ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 119 สุเราะฮ์อัลอันอาม อัลลอฮ์กล่าวว่า

﴿وَمَا لَكُمْ إِلَّا أَنْ تَأْكُلُوا مِمَّا دُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا

اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ﴾ (الأنعام : 119)

ความว่า “ และมีอะไรเกิดขึ้นแก่พวกเจ้าที่พวกเจ้าไม่บริโภคจากสิ่งที่พระนามของอัลลอฮ์ ถูกกล่าวบนมัน ทั้งๆที่พระองค์ทรงแจกแจงแก่พวกเจ้าแล้วซึ่งสิ่งที่พระองค์ได้ทรงห้ามแก่พวกเจ้า นอกจากสิ่งที่พวกเจ้าได้รับความคับขันให้ต้องการมันเท่านั้น ”

และอัลลอฮ์ได้แจกแจงว่าเหล่าเป็นสิ่งต้องห้ามในหลายที่เช่น อายะฮ์ที่ 219 สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ

تَنفَعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ (البقرة : 219)

ความว่า “ พวกเขาจะถามเจ้าเกี่ยวกับน้ำเมา และการพนัน จงกล่าวเถิดว่า ในทั้งสองนั้นมีโทษมากและมีคุณหลายอย่างแก่มนุษย์ แต่โทษของมันทั้งสองนั้นมากกว่าคุณของมัน และพวกเขาจะถามเจ้าว่า พวกเขาจะบริจาคสิ่งใด ? จงกล่าวเถิดว่า สิ่งที่เหลือจากการใช้จ่าย ในทำนองนั้นแหละ อัลลอฮ์จะทรงแจกแจงอายะฮ์ทั้งหลายแก่พวกเจ้าหวังว่าพวกเจ้าจะได้ใคร่ครวญ ”

อายะฮ์ที่ 90 สุเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ

فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ (المائدة : 90)

ความว่า “ ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! ที่จริงสุราและการพนันและแท่นหินสำหรับเชือดสัตว์บูชายัญ และการเสี่ยงดิว นั้นเป็นสิ่งโสมนอนเกิดจากการกระทำของชัยฏอน ดังนั้นพวกเจ้าจงห่างไกลจากมันเสียเพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับความสำเร็จ ”

อายะฮ์ที่ 33 สุเราะฮ์อัลอะออรอฟ

﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ

تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ (الأعراف : 33)

ความว่า “ จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) ว่า แท้จริงสิ่งที่พระเจ้าของฉันทรงห้ามนั้น คือ บรรดาสิ่งที่ชั่วชาน่ารังเกียจ ทั้งเป็นสิ่งที่เปิดเผยจากมันและสิ่งที่ไม่เปิดเผย และสิ่งที่เป็นบาป และการ ชมเชยรังแกโดยไม่เป็นธรรม และการที่พวกเจ้าให้เป็นภาคแก่อัลลอฮ์ซึ่งสิ่งที่พระองค์มิได้ทรงประทาน หลักฐานใดๆ ลงมาแก่มันนั้น และการที่พวกเจ้ากล่าวให้อภัย แก่อัลลอฮ์ในสิ่งที่พวกเจ้าไม่รู้”

บรรดาอายะฮ์ดังกล่าวบ่งชี้ว่าเหล่าเป็นสิ่งฮารอม และความคับขันที่มีบทบัญญัติ อนุโลมให้กระทำการฮารอมได้ครอบคลุมทุกสิ่งฮารอม ดังนั้นการกล่าวถึงสัตว์ที่ตายเองและสิ่งต่อเนื่อง ซึ่งถูกอนุโลมให้บริโภคได้ในอายะฮ์ก็มีได้เป็นอุปสรรคในการรวมความสิ่งฮารอมที่ถูกกล่าวในอายะฮ์ อื่นว่าด้วยบทบัญญัติการอนุโลมเนื่องจากความคับขันแต่อย่างใดและเมื่อเหตุผลการอนุญาตให้บริโภค สัตว์ตายเองในภาวะคับขันคือการรักษาชีวิตและกล่าวว่าจะเสียชีวิตหากละการบริโภคดังกล่าว ซึ่ง เหตุผลข้างต้นก็มีปรากฏในการบริโภคสิ่งฮารอมอื่น ๆ รวมทั้งเหล่าในภาวะคับขัน ดังนั้นบทบัญญัติการ อนุโลมให้ดื่มเหล้าเพื่อประทังชีวิตในภาวะคับขันจึงเป็นที่อนุญาตเช่นการบริโภคสัตว์ตายเอง (al-’Jassas, n. d. : 1/159, 160)

หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่สอง มีความเห็นว่า อนุญาตให้ดื่มเหล้าเพื่อดับ กระหาย หิวโหยได้เมื่อมีความคับขันขั้นอุกฤษฏ์ได้

หลักฐานจากอัลกุรอานส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 119 สุเราะฮ์อัลอันอาม

﴿وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا

اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ﴾ (الأنعام : 119)

ความว่า “ และมีอะไรเกิดขึ้นแก่พวกเจ้าที่พวกเจ้าไม่บริโภคจากสิ่งที่พระนาม ของอัลลอฮ์ ถูกกล่าวบนมัน ทั้งๆที่พระองค์ทรงแจกแจงแก่พวกเจ้าแล้วซึ่งสิ่งที่พระองค์ได้ทรงห้ามแก่ พวกเจ้านอกจากสิ่งที่พวกเจ้าได้รับความคับขันให้ต้องการมันเท่านั้น”

อัลลอฮ์อนุญาตให้บริโภคทุกสิ่งที่พระองค์แจกแจงว่าเป็นสิ่งต้องห้ามเมื่อมีความ คับ ขัน โดยหลักฐานการยกเว้นของวลี ความว่า“...นอกจากสิ่งที่พวกเจ้าได้รับความคับขันให้ต้องการมัน เท่านั้น...” เหล่าก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ถูกแจกแจงว่าเป็นสิ่งต้องห้ามดังนั้นบทบัญญัติการดื่มเหล้าในภาวะคับ ขันจึงเป็นที่อนุญาตเช่นกัน (al-Nawawiy, n.d. : 9/43)

หลักฐานเชิงวินิจฉัย

เหตุผลการอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันคือเพื่อรักษาชีวิต ซึ่งเหตุผล ดังกล่าวก็มีในการดื่มเหล้ายามคับขันเช่นกัน ดังนั้นบทบัญญัติของสิ่งเหล่านั้นจึงเหมือนกันคือการ อนุญาต (Ibn Abidin, 1979 : 6/338)

ความเห็นของผู้วิจัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบหลักฐานและเหตุผลของทั้งสองทัศนะผู้วิจัยมีความเห็นว่าอนุญาตให้ดื่มเหล้าในยามคับขันเพื่อประทังชีวิตได้ ด้วยสาเหตุดังต่อไปนี้

1. หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่หนึ่งมีข้อโต้แย้งที่ไม่สามารถชี้แจงได้ ขณะที่หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่สองสอดคล้องกับตัวบทและปราศจากข้อโต้แย้ง

2. อนุমানเปรียบเทียบบทบัญญัติการดื่มเหล้าซึ่งเป็นสิ่งฮารอมในภาวะคับขันกับบทบัญญัติการบริโภคสิ่งฮารอมอื่นๆในภาวะคับขันซึ่งเป็นบทบัญญัติการอนุญาต (al-Buhutiyy, 1997 : 6/254)

4. 5. 3 การเก็บอาหารฮารอมเป็นเสบียง

นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นเกี่ยวกับการเก็บอาหารฮารอมไว้เพื่อเป็นเสบียงออกเป็นสองทัศนะดังนี้

ทัศนะที่หนึ่ง มีความเห็นว่าอนุญาตให้ผู้ที่ประสบภาวะคับขันเก็บอาหารฮารอมไว้เป็นเสบียงได้เมื่อหมดความจำเป็นก็ให้ทิ้งมันเสีย เป็นของมัชฮับมาลิกีย มัชฮับชาฟีอีย และรายงานหนึ่งจากอิมามอะฮ์มัด (al-Dardir, n. d. : 1/233 ; al-Nawawiy, n. d. : 9/42 ; al-Maqdisiy, 1923 : 11/73, 74)

ทัศนะที่สอง มีความเห็นว่าไม่อนุญาตให้เก็บอาหารฮารอมไว้เป็นเสบียง รายงานที่สองจากอิมามอะฮ์มัด (al-Maqdisiy, 1983 : 11/74)

หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่หนึ่ง มีความเห็นว่าอนุญาตให้ผู้ที่ประสบภาวะคับขันเก็บอาหารฮารอมไว้เป็นเสบียงได้เมื่อหมดความจำเป็นก็ให้ทิ้งมันเสีย

หลักฐานจากฮะดีษหลักฐานที่หนึ่งฮะดีษบันทึกโดยอะฮ์มัด อัลบัยฮะกีเยและอบูดาวูด

((عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ أَنَّ رَجُلًا نَزَلَ الْحَرَّةَ وَمَعَهُ أَهْلُهُ وَوَلَدُهُ فَقَالَ رَجُلٌ إِنَّ نَافَةَ لِي ضَلَّتْ فَإِنْ وَجَدْتَهَا فَأَمْسِكْهَا فَوَجَدَهَا فَلَمْ يَجِدْ صَاحِبَهَا فَمَرَضَتْ فَقَالَتْ امْرَأَةٌ أَنْحَرَهَا فَأَبَى فَنَفَقَتْ فَقَالَتْ اسْلُخْهَا حَتَّى نُقَدِّدَ شَحْمَهَا وَلِحْمَهَا وَنَأْكُلَهُ فَقَالَ حَتَّى أَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَاهُ فَسَأَلَهُ فَقَالَ هَلْ عِنْدَكَ غِنَى يُغْنِيكَ قَالَ لَا قَالَ فَكُلُوهَا قَالَ فَجَاءَ صَاحِبُهَا فَأَخْبَرَهُ الْخَبَرَ فَقَالَ هَلَّا كُنْتُ نَحَرْتَهَا قَالَ اسْتَحْيَيْتُ مِنْكَ))

ความว่า “จากญาบิรบินสมุเราะฮ์ ชายคนหนึ่งพร้อมภรรยาและบุตรพักที่อัลฮัรเราะฮ์ (ชานเมืองมะดีนะฮ์) มีชายคนหนึ่งกล่าวแก่เขาว่า : อูฐตัวเมียตัวหนึ่งของฉันพลัดหลง หากท่านเจอมันช่วยจับมันไว้ด้วย เมื่อชายที่มาจับครอบครัวยุติแต่หาเจ้าของไม่พบ อูฐตัวนั้นใช้ภรรยาจึงเสนอแก่เขาว่า ให้เชือดอูฐตัวนั้นเสีย แต่เขาปฏิเสธจนกระทั่งอูฐตัวนั้นตาย ภรรยาจึงกล่าว

แก่เขาว่า : จงถลกหนังอูฐเพื่อเราจะฆ่าแหละเนื้อและมันอูฐทำเป็นเนื้อตากแห้ง ไว้กิน สามี่ กล่าวว่่า : ต้องถามท่านเราะฮ์สุลก่อนสามี่ก็มาถามท่านเราะฮ์สุลเรื่องการบริโภคอูฐที่ตายเองตั้งกล่าว ว่าท่านเราะฮ์สุลถามว่า : ท่านมีอาหารอื่นที่จะบริโภคหรือไม่ที่ไม่ใช่อูฐ ? เขาตอบว่า : ไม่มีเลย ท่านเราะฮ์สุลจึงกล่าวว่่า : งั้นก็จงบริโภคอูฐนั้นเถิด หลังจากนั้นเจ้าของอูฐก็มาเจอกับชายผู้นั้นเขาจึงเล่าให้เจ้าของอูฐฟังเรื่องอูฐตายตัวนั้น เจ้าของอูฐจึงกล่าวว่่า : แล้วทำไมไม่เชือดอูฐนั้นก่อนที่มันจะตายละ ? ชายผู้นั้นกล่าวว่่า : ฉันทรงใจท่าน” (อ้างแล้วหน้า 180)

ท่านเราะฮ์สุล ﷺ อนุญาตให้ผู้ชายและครอบครัวบริโภคเนื้ออูฐตายเองในภาวะคับขัน และตามคำบอกเล่าของชายผู้นั้นเนื้ออูฐบางส่วนก็มีการตากแห้งไว้บริโภค แสดงว่าการเก็บอาหารฮารอมไว้เป็นเสบียงในภาวะคับขันเป็นที่อนุญาต

หลักฐานจากฮะดีษหลักฐานที่สอง ฮะดีษบันทึกโดยอัลบุคอรีย และมุสลิม จำนวนฮะดีษเป็นของมุสลิม

ความว่าจากญาบิร ท่านกล่าวว่่า

((عَنْ جَابِرٍ قَالَ بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمَرَ عَلَيْنَا أَبَا عُبَيْدَةَ نَتَلَقَى عَيْرًا لِقَرْشٍ وَرَوَدَنَا جِرَابًا مِنْ تَمْرٍ لَمْ يَجِدْ لَنَا غَيْرَهُ فَكَانَ أَبُو عُبَيْدَةَ يُعْطِينَا تَمْرَةً تَمْرَةً قَالَ فَعُلْتُ كَيْفَ كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ بِهَا قَالَ نَمَصُّهَا كَمَا يَمَصُّ الصَّبِيُّ ثُمَّ نَشْرَبُ عَلَيْهَا مِنَ الْمَاءِ فَتَكْفِينَا يَوْمَنَا إِلَى اللَّيْلِ وَكُنَّا نَضْرِبُ بِعَصِيَّتِنَا الْحَبَطَ ثُمَّ نَبُلُّهُ بِالْمَاءِ فَأَكُلُهُ قَالَ وَانْطَلَقْنَا عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ فَرَفَعْنَا لَنَا عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ كَهَيْئَةِ الْكُتَيْبِ الضَّخْمِ فَأَتَيْنَاهُ فَإِذَا هِيَ دَابَّةٌ تُدْعَى الْعَنْبَرِ قَالَ قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ مَيْتَةٌ ثُمَّ قَالَ لَا بَلْ نَحْنُ رُسُلُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ اضْطَرَرْتُمْ فَكُلُوا قَالَ فَأَقَمْنَا عَلَيْهِ شَهْرًا وَنَحْنُ ثَلَاثُ مِائَةٍ حَتَّى سَمِينَا قَالَ وَقَدْ رَأَيْتُنَا نَعْتَرِفُ مِنْ وَقَبِ عَيْنِهِ بِالْقِلَالِ الدُّهْنِ وَنَتَمَطِّعُ مِنْهُ الْفِدْرَ كَالثَّوْرِ أَوْ كَقَدْرِ الثَّوْرِ فَقَدْ أَخَذَ مِنَّا أَبُو عُبَيْدَةَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا فَأَقْعَدَهُمْ فِي وَقَبِ عَيْنِهِ وَأَخَذَ ضِلْعًا مِنْ أَضْلَاعِهِ فَأَقَامَهَا ثُمَّ رَحَلَ أَعْظَمَ بَعِيرٍ مَعَنَا فَمَرَّ مِنْ تَحْتِهَا وَتَرَوَدْنَا مِنْ لَحْمِهِ وَشَائِقٍ فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ أَتَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ هُوَ رِزْقُ اللَّهِ لَكُمْ فَهَلْ مَعَكُمْ مِنْ لَحْمِهِ شَيْءٍ فَتُطْعَمُونَا قَالَ فَأَرْسَلْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهُ فَأَكَلَهُ))

ความว่า “จากญาบิร ท่านกล่าวว่่า ท่านเราะฮ์สุลได้ส่งเราโดยแต่งตั้งให้อุบุอัยดะฮ์ เป็นหัวหน้านำเราไปเพื่อตักกองคาราวานของชาวกุเรซท่านเราะฮ์สุลได้มอบอินทผลัม 1 ถู เป็นเสบียง โดยท่าน ไม่มีสิ่งอื่นที่จะให้แก่เราเลย อุบุอัยดะฮ์ให้อินทผลัมแก่เราทีละ เม็ด อุบุอัยซุบิรถามว่า : แล้วพวกท่านทำอย่างไรกับอินทผลัมนั้นญาบิรตอบว่า : เราดูอินทผลัม เหมือนทารกดูนมแล้วเราก็ ตีมน้ำเราทำเช่นนั้นสามารถอยู่ได้เป็นวันและคืน เราตีเลาะใบไม้แล้วจุ่มน้ำนำมากิน ขณะเราเดินทางริมฝั่งทะเล มีสิ่งหนึ่งคล้ายกองทรายขนาดมหึมาไหลมาเกยตื้น เราเข้าไปใกล้มันพบว่ามันเป็นสัตว์ชนิด

หนึ่ง มีชื่อเรียกว่า อันบ์ (วาฬ) อนุบัญญัติว่า : มันเป็นตัวที่ตายเอง แล้วท่านพูดต่ออีกว่า : ไม่ แต่ทว่าเราเป็นทูตของท่านเราะสุลและกำลังอยู่ในหนทางของอัลลอฮ์และพวกท่านกำลังประสบกับภาวะคับขันดังนั้นจึงกินมันเถิด เราทั้ง 300 คนกินมันเป็นเวลา 1 เดือน จนเราอ้วน ญาบิรกล่าวว่า : ฉันทเห็นพวกเราเอาภาชนะตักมันอันบ์ (วาฬ)จากโพรงตาของมัน เราตัดอันบ์ (วาฬ)เหมือนวัวหรือตัดขนาดเท่าวัว อนุบัญญัติให้ชาย 13 คนจากพวกเรานั่งในโพรงตาของอันบ์ (วาฬ) แล้วเอากระดูกซี่โครงของมันหนึ่งอันปอกมันแล้วให้อูฐตัวผู้ส่วนใหญ่บรรทุกเสบียง เดินลอดผ่านใต้ซี่โครงนั้น เราเอาเนื้อตากแห้งของอันบ์ (วาฬ)นั้นเป็นเสบียง เมื่อเราถึงมะดีนะฮ์พบท่านเราะสุลเราเล่าให้ท่านฟัง ท่านกล่าวว่า มันเป็นปัจจัยยังชีพที่อัลลอฮ์ประทานให้พวกท่าน เนื้อมันยังมีเหลือให้เราได้อีกไหม ? เราส่งเนื้ออันบ์ (วาฬ)ให้ท่านเราะสุลแล้วท่านก็ทานมัน” (อ้างแล้วหน้า 195)

จากอะดิษข้างต้นคณะของอนุบัญญัติบริโภคนเนื้ออันบ์ (วาฬ)แล้วได้อาหารเนื้อตากแห้งบางส่วนกลับมะดีนะฮ์ ท่านเราะสุล ﷺ ยังขอแบ่งบริโภคนเนื้ออันบ์ (วาฬ)เป็นหลักฐานว่าอนุญาตให้ผู้ที่ประสบภาวะคับขันเก็บอาหารฮารอมเป็นเสบียงได้ (al-Dardir, n.d. : 1/233)

หลักฐานเชิงวินิจฉัย

การนำอาหารฮารอมเป็นเสบียงติดตัวมิได้เป็นสิ่งต้องห้าม ตราบใดที่ไม่บริโภคมันนอกจากภาวะคับขัน (al-Dardir, n.d. : 1/233)

หลักฐานและเหตุผลของทัศนะที่สอง มีความเห็นว่าไม่อนุญาตให้เก็บอาหารฮารอมไว้เป็นเสบียง

หลักฐานและเหตุผลเชิงวินิจฉัย

การเก็บอาหารฮารอมไว้เป็นเสบียงเป็นการกระทำเกินขอบเขตของสิ่งที่ถูกอนุญาตเนื่องจากความคับขัน (al-'Maqdisiy, 1983 : 11/74)

ข้อโต้แย้ง

การเก็บอาหารฮารอมไว้เป็นเสบียงไม่ถือว่าเป็นการกระทำเกินขอบเขตของสิ่งที่ถูกอนุญาตเนื่องจากความคับขัน เพราะถึงแม้อาหารดังกล่าวถูกเก็บเป็นเสบียงแต่จะไม่อนุญาตให้บริโภคนอกวันในภาวะคับขันเท่านั้น (al-Nawawiy, n.d. : 9/42)

ความเห็นของผู้วิจัย

อนุญาตให้เก็บอาหารฮารอมไว้เป็นเสบียงเมื่อภาวะคับขันได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อภาวะอดอยาก หิวโหย เป็นความคับขันที่ครอบคลุมกว้างขวางอย่างต่อเนื่องโดยมีเงื่อนไขว่า จะต้องไม่บริโภคอาหารดังกล่าวยกเว้นเมื่อประสบภาวะคับขัน เมื่อมีอาหารฮาลาลที่ทั้งอาหารฮารอมเสียเนื่องจากหลักฐานของทัศนะที่หนึ่งถูกต้องและมีน้ำหนักมากกว่า